

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**2009-2018 YILLARI ARASINDA YAYIMLANAN DEĞERLER VE BİLİŞİM
TEKNOLOJİLERİ KONULU YAYINLARIN İNCELENMESİ**

MERVE TÜREN

ENFORMATİK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HATAY
EYLÜL-2019**

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

2009-2018 YILLARI ARASINDA YAYIMLANAN DEĞERLER VE BİLİŞİM
TEKNOLOJİLERİ KONULU YAYINLARIN İNCELENMESİ

MERVE TÜREN

ENFORMATİK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HATAY
EYLÜL-2019

24/09/2019

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını ve tez üzerinde Yükseköğretim Kurulu tarafından hiçbir değişiklik yapılamayacağı için tezin bilgisayar ekranında görüntülendiğinde asıl nüsha ile aynı olması sorumluluğunun tarafıma ait olduğunu beyan ederim.

Merve TÜREN

TEŞEKKÜR

Bu tezin hazırlanma sürecinde ve lisans ve yüksek lisans öğrenimim boyunca yanımda olan ve bana ışık tutan, yol gösteren kıymetli danışmam hocam, Dr. Öğretim Üyesi Hamide ŞAHİNKAYASI'na teşekkürü borç bilirim. Ayrıca çalışmam için desteklerini esirgemeyen saygıdeğer hocam Arş. Gör. Muhammet Mustafa TAT'a ve değerli jüri üyeleri Dr. Öğretim Üyesi Yunus ŞAHİNKAYASI ve Doç. Dr. Selahaddin Batuhan AKBEN'e teşekkürlerimi sunarım.

Bu tez çalışmasını, hayatımın her anında yanımda olan maddi-manevi desteklerini esirgemeyen saygıdeğer babama ve anneme, sevgili kardeşlerim Ahmet TÜREN ve Muhammed TÜREN'e ve ailemin tüm üyelerine ithaf ediyorum.

ÖZET

2009-2018 YILLARI ARASINDA YAYIMLANAN DEĞERLER VE BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ KONULU YAYINLARIN İNCELENMESİ

Bu çalışmanın amacı Bilişim Teknolojilerinin (BT) değer, etik, ahlak ve karakter eğitiminde kullanımını, BT'nin değer, etik ve ahlak ve karakter gelişimine etkisini ve BT'nin etik kullanımını inceleyen çalışmaların özelliklerini 2009-2018 yılları arasında yayımlanan araştırmalar bağlamında ortaya koymaktır. Araştırmaların demografik özelliklerinin, yöntemlerinin ve inceledikleri değişkenlerin analiz edilmesiyle çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın yöntemi nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizidir. Çalışmada, 1 Ocak 2009 ile 31 Aralık 2018 tarihleri arasında belirli veri tabanlarında indekslenen doktora tezleri, yüksek lisans tezleri ve bilimsel araştırma makaleleri incelenmiştir. Ulusal veri tabanları olarak YÖK Tez Veri Tabanı, ULAKBİM ve DergiPark taranmıştır. Uluslararası veri tabanları olarak ise Ebscohost, Web of Science, ScienceDirect ve ProQuest taranmıştır. İlgili veri tabanlarında taranan BT ile değerler, ahlak, etik ve karakter eğitimi hakkındaki Türkçe ve İngilizce dillerinde yayımlanan, erişime açık; betimsel, deneysel, ilişkisel ve kuramsal doktora tezleri, yüksek lisans tezleri ve bilimsel araştırma makaleleri çalışmanın evrenini (N=580) oluşturmaktadır. Evren içerisinden araştırma sorularına yanıt vermeyen yayınların çıkarılmasıyla çalışmanın örneklemini 100 çalışma oluşturmuştur. Örneklemin belirli konulara göre tasnif edilebileceği görülmüştür ve örneklem içerisindeki yayınlar konularına göre tasnif edilmiştir. Taranan yayınların konularının tasnifinden sonra çalışma odağı araştırma sorularına göre (1) BT'nin değerler eğitiminde kullanımı, (2) BT'nin değer gelişimine etkisi, (3) BT'nin etik kullanımı olarak belirlenmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından bir yayın analiz çizelgesi geliştirilmiştir. Çizelge, kapsam dâhilindeki yayınlara ait bilgilerinin düzenli ve sistematik bir şekilde kaydedilmesi için kullanılmıştır. Veri girişi tamamlandıktan sonra veriler Microsoft Excel 2016 yazılımıyla analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda Bilişim Teknolojilerinin değerler eğitiminde kullanımı konulu yayın sayısının az olduğu ve bu konuda yapılacak çalışmalara alan yazında ihtiyaç duyulduğu görülmüştür. Yayınlar, değerler eğitiminde kullanılan/incelenen teknolojiler bağlamında değerlendirildiğinde günümüzde sıklıkla kullanılan bilgisayar ve televizyon gibi teknolojik araçların çalışmalarda yer aldığı görülmüştür. Ancak yer ve zaman sınırı olmadan eğitim imkânı sunan mobil cihazların kullanıldığı çalışmalara rastlanmamıştır. Akıllı cihazlar ve tabletler gibi mobil cihazların kullanımına yönelik çalışmaların alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Yayınlar BT'nin değer gelişimine etkisi bağlamında incelendiğinde, akıllı cihazlar, internet, sosyal medya ve televizyon bilişim teknolojilerinin etkilerinin incelendiği teknolojiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Yayınlar Bilişim Teknolojilerinin etik kullanımı bağlamında incelendiğinde siber zorbalık ve sosyal medya en çok çalışılan değişkenlerdir.

2019, 88 sayfa

Anahtar Kelimeler: Bilişim Teknolojileri, değerler eğitimi, ahlak eğitimi, etik, bilişim etiği, alan yazın taraması.

ABSTRACT

THE EXAMINATION OF STUDIES ON VALUES AND INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES PUBLISHED BETWEEN 2009-2018

The aim of this study is to examine the features of studies on the use of Information Technologies (ICT) in values, ethics, moral and character education; the impacts of Information Technologies on value, moral, ethics and character development and; the ethical usage of information technologies in the context of the studies published between 2009 and 2018. It is thought that the study will contribute to the literature by analyzing the demographic characteristics, methods, and variables examined in the research studies.

The method of the study is document analysis which is one of the qualitative research methods. In this study, doctoral theses, master theses and scientific research articles indexed in certain databases between 1 January 2009 and 31 December 2018 were examined. YÖK Thesis Database, ULAKBİM and DergiPark were searched as national databases. Ebscohost, Web of Science, ScienceDirect and ProQuest were searched as international databases. Descriptive, experimental, relational and theoretical doctoral theses, master's theses and scientific research articles published in Turkish and English about information technologies, values, ethics, ethics and character education scanned in the relevant databases constitute the population of the study (N = 580). The sample of the study was formed as 100 publications by eliminating publications that did not answer research questions from the population. It was seen that the sample could be classified according to certain themes and the publications within the sample were classified according to these themes. Following the classification of the subjects of the scanned publications, the focus of the study was determined as (1) the use of ICT in values education, (2) the impact of ICT on value development, (3) the ethical use of ICT. A publication analysis table was developed by the researcher as a data collection tool. The table is used for the regular and systematic recording of the information of the publications within the scope.

As a result of the research, it is seen that the number of publications on the use of ICT in values education is low and the studies to be done on this subject are needed in the literature. When the publications are evaluated in the terms of the technologies used/examined in values education, it is seen that technological tools such as computers and television are used in the studies. However, there have been no studies using mobile devices that provide training without space and time limit. It is thought that the studies on the use of mobile devices such as smart devices and tablets will contribute to the literature. When the publications are analyzed in the terms of the impact of the ICT on value development, smart devices, internet, social media and television appear as the main technologies whose effects are investigated. When the publications are examined in the terms of the ethical use of ICT, cyber bullying and social media is the most studied variables.

2019, 88 pages

Keywords: Information Technologies, values education, moral education, ethics, Information ethics, review.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	I
ÖZET	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	IV
ŞEKİLLER DİZİNİ	V
ÇİZELGELER DİZİNİ	VII
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ	VIII
1.GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu ve Araştırmanın Önemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları	3
1.3. Kavramlar	4
1.2.1. Bilişim Teknolojileri	4
1.2.2. Dijital Öyküleme	5
1.2.3. Medya	6
1.2.4. Değer ve Değerler Eğitimi	6
1.2.5. Ahlak	8
1.2.6. Etik ve Bilişim Etiği	9
1.2.7. Karakter Eğitimi	10
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	11
2.ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	12
3. MATERYAL ve YÖNTEM	17
3.1. Materyal	17
3.2. Yöntem	17
4. ARAŞTIRMABULGULARI ve TARTIŞMA	23
4.1. Araştırma Sorusu 1	23
4.2. Araştırma Sorusu 2	43
4.3. Araştırma Sorusu 3	56
5. SONUÇ ve ÖNERİLER	73
5.1. Sonuç	73
5.2. Öneriler	77
KAYNAKLAR	78
ÖZGEÇMİŞ	84
EK 1. Araştırma Kapsamında İncelenen Yayınlar	85

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. UNESCO tarafından belirlenen evrensel değerler	7
Şekil 3.1. Araştırmada incelenen konular	21
Şekil 3.2. Yayınların kategorilere göre tasnifi	22
Şekil 4.1. Yayınlarda incelenen demografik özellikler	23
Şekil 4.2. Yayınların türlere göre dağılım grafiği	24
Şekil 4.3. Yayınların veri tabanlarına dağılımı	24
Şekil 4.4. Tezlerin yayınlandıkları üniversitelere dağılımı	25
Şekil 4.5. Yayınların yıllara göre dağılım grafiği	26
Şekil 4.6. Yayınların ülkelere dağılımı	29
Şekil 4.7. Makalelerin yayımlandıkları dergilere dağılımı	30
Şekil 4.8. Yayınlarda incelenen yönlemsel özellikler	32
Şekil 4.9. Araştırmaların türlere dağılımı	33
Şekil 4.10. Yayınların araştırma yöntemine göre dağılımı	34
Şekil 4.11. Yayınların araştırma desenlerine göre dağılımı	34
Şekil 4.12. Araştırma işlevi dağılımı	35
Şekil 4.13. Yayınlarda seçilen örneklem grupları	39
Şekil 4.14. İşe koşulan örnekleme yöntemi dağılımı	40
Şekil 4.15. Veri toplama genel araçlar	41
Şekil 4.16. Yayınlarda incelenen demografik özellikler	43
Şekil 4.17. Veri tabanı dağılımı	44
Şekil 4.18. Yayınların dergilere dağılımı	45
Şekil 4.19. Yayınların yıllara göre dağılımı	46
Şekil 4.20. Yayınların ülkelere dağılımı	46
Şekil 4.21. İncelenen yönlemsel özellikler	48
Şekil 4.22. Araştırma türü dağılımı	48
Şekil 4.23. Araştırma yöntemi dağılımı	49
Şekil 4.24. Araştırma işlevi dağılımı	49
Şekil 4.25. Araştırma deseni dağılımı	50
Şekil 4.26. Örnekleme yöntemi	53
Şekil 4.27. Örneklem grubu	54
Şekil 4.28. Veri toplama genel araçlar	55
Şekil 4.29. İncelenen demografik özellikler	56
Şekil 4.30 Veri tabanı dağılımı	57
Şekil 4.31. Yayınların türlere dağılımı	57
Şekil 4.32. Tezlerin enstitü/anabilim dallarına dağılımı	58

Şekil 4.33. Çalışmaların yıllara dağılımı	59
Şekil 4.34. Yayınların ülkelere dağılımı	59
Şekil 4.35. Yayınların dergilere dağılımı	60
Şekil 4.36. İncelenen yöntemsel özellikler	63
Şekil 4.37. Araştırma türü dağılımı	64
Şekil 4.38. Araştırma deseni dağılımı	64
Şekil 4.39. Araştırma işlevi dağılımı	65
Şekil 4.40. Yayınlarda işe koşulan örnekleme yöntemi	69
Şekil 4.41. Yayınlarda seçilen örneklem grupları	69
Şekil 4.42. Veri toplama genel araçları	70
Şekil 4.43. Yayınlarda kullanılan veri analiz yöntemleri	72

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1. Yayın tarama filtreleri	19
Çizelge 3.2. Yayın seçme filtreleri	21
Çizelge 3.3. Yayınların yayın türlerine ve veri tabanlarına göre dağılımı	22
Çizelge 4.1. Atıf sayısı.....	26
Çizelge 4.2. Tez danışmanı, tez adı, tez türü ve basım yılı çizelgesi	27
Çizelge 4.3. Yayını olan yazarlara ait dağılım çizelgesi	28
Çizelge 4.4. Anahtar kelimelerin analizinde ortaya çıkan kategori ve kodlar.....	32
Çizelge 4.5. Bağımsız değişkenlerin kategorilere göre tasnifi	36
Çizelge 4.6. Bağımlı değişkenlerin kategorilere göre tasnifi	37
Çizelge 4.7. Yayınlarda kullanılan/incelenen teknolojilerin kategorileri.....	38
Çizelge 4.8. Veri toplama özel araçları	42
Çizelge 4.9. Yayınlarda kullanılan veri analiz yöntemleri	43
Çizelge 4.10. Yayınların alıntılanma sayısı.....	44
Çizelge 4.11. Anahtar kelimelerin kategorileri ve kodları	47
Çizelge 4.12. Bağımsız değişken tasnifi.....	51
Çizelge 4.13. Bağımlı değişken tasnifi.....	52
Çizelge 4.14. Yayınlarda kullanılan veya geliştirilen teknolojiler	53
Çizelge 4.15. Veri toplama özel araçlar.....	55
Çizelge 4.16. Veri analiz yöntemleri	56
Çizelge 4.17. Üniversite dağılımı	58
Çizelge 4.18. Yayınların atıf sayısı.....	61
Çizelge 4.19. Anahtar kelimelerin tasnif edildiği kategoriler ve yerleştirilen anahtar kodlar.....	62
Çizelge 4.20. Yazarlar çizelgesi	62
Çizelge 4.21. Bağımsız değişkenler.....	66
Çizelge 4.22. Bağımlı değişkenler.....	67
Çizelge 4.23. Kullanılan/geliştirilen/incelenen teknoloji tasnifi	68
Çizelge 4.24. Veri toplama özel araçlar.....	71

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

KISALTMALAR:

3B : Üç Boyutlu

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

ABD : Anabilim Dalı

BDE : Bilgisayar Destekli Eğitim

BİT : Bilgi ve İletişim Teknolojileri

BÖTE : Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi

BT : Bilişim Teknolojileri

ICT : Information and Communication Technologies

SBE : Sosyal Bilimler Enstitüsü

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu açıklanmış, araştırmanın önemi, araştırma sorusu ve araştırmanın alt soruları belirtilmiş, araştırma ile ilgili kavramlar tanımlanmış ve araştırmanın sınırlılıkları verilmiştir.

1.1. Problem Durumu ve Araştırmanın Önemi

Günümüzde Bilişim Teknolojilerinin (BT) kullanımı hızla yaygınlaşmakta ve kolaylaşmaktadır. Bu da BT'nin kullanım alanlarının yayılmasına zemin hazırlamıştır. Sosyal hayatımızdan uzay araştırmalarına kadar pek çok alanda kullanılan bilişim teknolojileri, eğitim hayatında da yerini almıştır. BT'nin eğitim sürecine bütünleştirilmesi, gelişmekte olan ülkelerin eğitim sistemleri açısından oldukça önemlidir (Çetin ve ark., 2017). Ülkemizde sınıflarda akıllı tahtaların kullanımı, ders sürecinde BT'nin işe koşulmasını hızlandırmıştır. Yapılan literatür taraması sonucunda hazırlanan materyallerin çoğunlukla İngilizce (Gümüş ve ark., 2017), Matematik (Çetin ve ark., 2017) ve Fen ve Teknoloji (Büyükcengiz, 2017) derslerine yönelik olduğu söylenebilir. Son yıllarda Sosyal Bilgiler (Doğan, 2017) gibi sözel derslere yönelik hazırlanan, teknolojik materyallerin kullanımına yönelik çalışmalar da dikkat çekmektedir. Alan yazında, bilişsel alanda BT kullanımına yönelik çalışmaların yanı sıra duyuşsal alanda BT kullanımına yönelik çalışmalar da yerini almıştır (Yürük ve ark., 2016; Şahinkayası ve ark., 2013; Bailey ve ark., 2006; Masmuziddin ve ark., 2011; Zin ve ark., 2008; Mukti ve ark., 2004; Balaman, 2005; Kuo ve ark., 2011; Akgül, 2014). Ancak bu çalışmaların az sayıda olmasından hareketle; değerler, ahlak, etik ve karakter eğitiminde BT kullanımının önemini ortaya koymanın ve bu alanda yapılmış çalışmaları sistemli bir şekilde sunmanın oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

Yaşadığımız çağ internetin hayatımızda önemli bir yere sahip olduğu ve internetsiz bir yaşamdan bahsetmenin pek mümkün olmadığı bir çağdır. Ancak insanın sosyal varlık olduğunu ve gelişiminin sosyal yaşam ve iletişimden etkilendiğini düşündüğümüzde, internet ortamının farklı özellikleriyle ahlaki gelişim ve etik davranışları etkileyebileceğini açıkça

görmemiz mümkündür (Yıldız; 2017). Bugün etrafımızda örülmüş dijital bir ağ ile karşı karşıyayız. Yaygın olarak kullanılan radyo, televizyon, internet, sosyal ağlar, mobil araçlar, video, podcast, e-posta, bloglar, forum, etkileşimli medyalar, kolayca paylaşılabilen dosyalar ve bulut hizmetlerinin yanı sıra, gelecekteki kullanım oranları daha da yaygınlaşacak olan sanal gerçeklik, giyilebilir teknolojiler, video konferans, gibi teknolojiler her geçen gün kullanıcılara daha fazla etkileşim imkânı sunmaya ve değerlerimizi etkilemeye devam edecektir (Yürük, 2015). BT kullanımının günlük yaşamda artması olumlu sonuçlar doğurduğu gibi olumsuz sonuçlar da meydana çıkarmaktadır. Campell (2005) bunu bilgi ve iletişim teknolojilerinin “karanlık yüzü” olarak tanımlamıştır. BT ortamlarında kullanımla ilgili yoğun motivasyon unsurlarının olması, çocukların değerleri yok saymasına neden olabilmektedir (Durak ve ark., 2018). Tarama araştırmalarına baktığımızda hem internet bağımlılığının hem de elektronik ortamlarda başkalarına zarar verici davranışlar olarak adlandırılan siber zorbalığın çocuklar ve gençler arasında oldukça yaygın olduğunu görmekteyiz (Ekşi ve ark., 2013). Teknolojideki baş döndürücü gelişmeler ve medyanın etkisiyle toplumlarda hızlı bir değişim ve dönüşüm yaşanmakta, değerler yozlaşmakta, ahlaki çöküntüler meydana gelmektedir (Alimcan ve ark., 2017). Baker ve ark., (2007)’e göre bu olumsuz sonuçlardan biri de okulların en büyük sorunlarından biri olan zorbalığa, yeni bir boyut katan siber zorbalık davranışlarıdır.

Bilgi çağı olarak adlandırılan çağımızın en önemli araçları; birçok bireyin bir konuya dair bilgi ve kaynaklara hızlıca ulaştığı, yeni insanlarla tanıştığı, paylaşımlarda bulunduğu alışveriş yaptığı ve herhangi bir olay hakkında anında haberdar olduğu Bilişim Teknolojileridir (Çalık ve ark., 2009). Bu teknolojiler toplumsal yaşamı saydamlaştırma ve şeffaflaştırma ekseninde; temelde mahremiyet, etik ve güvenliğe dair sorgulamaları ve çözüm bekleyen sorunlarıyla birlikte hayatımıza yerleşmektedir (Bitirim Okmeydan, 2017). Bilişim dünyasında yaşanan hızlı değişim ve gelişimler bilişim etiği kavramının önemini her geçen gün artırmaktadır. Mason’ a göre (1986) bilişim çağının etik sorunları; fikri mülkiyet, doğruluk, gizlilik ve erişimdir. Cerrah (2002)’e göre BT’nin bireyleri ve toplumu olumsuz etkileme, toplumun başarı ve bütünlüğünü bozma ve ahlak ilkelerinin dikkate alınmaması gibi ihlalleri ortaya çıkarma potansiyeli yüksektir. Alan yazındaki araştırma sonuçları göz

önüne alındığında özellikle geleceğimizin teminatı çocuklarımız için bilinçli ve güvenli BT ve internet kullanımını sağlamak önemli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Gökmen ve ark., 2016).

Bilişim Teknolojilerinin değerler, ahlak, etik ve karakter eğitiminde kullanımı; Bilişim Teknolojilerinin değer, ahlak ve etik gelişimine etkisi ve Bilişim Teknolojilerinin etik kullanımı üzerine yapılan çalışmaların özelliklerinin belirlenmesi bu çalışmanın problemini oluşturmaktadır. Bu bağlamda bu konularda çalışılmış olan yayınlar incelenerek analiz edilmiştir. BT kullanımının değer, ahlak ve etik gelişimine etkisini bütüncül bir şekilde gösterilmesinin ve bu alanda yapılmış çalışmaların demografik ve yöntemsel özelliklerinin sistemli bir şekilde sunulmasının, bu alanda çalışacak olan araştırmacılara ışık tutacağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Bu araştırmanın amacı, 2009-2018 yılları arasında; değerler eğitimi ve değerler ile yakından ilgili olan ahlak, etik ve karakter eğitimi ve gelişiminin BT ile ilişkisine yönelik yayımlanan çalışmaların incelenmesidir. Bu bağlamda araştırma soruları aşağıdaki gibidir.

Araştırma Sorusu 1: 2009-2018 yılları arasında yayımlanan; değerler, etik, ahlak ve karakter eğitiminde BT kullanımı konulu yayınların özellikleri nelerdir?

Alt Sorular: 2009-2018 yılları arasında yayımlanan değerler, etik, ahlak ve karakter eğitiminde BT kullanımı konulu yayınların;

- 1.a) Demografik özellikleri nelerdir?
- 1.b) Yöntemsel özellikleri nelerdir?
- 1.c) Kullandığı/geliştirdiği/incelediği teknolojiler nelerdir?
- 1.d) Örneklem yöntemi nedir ve bu yayınlarda hangi örneklem gruplarıyla çalışılmıştır?
- 1.e) Kullandığı veri toplama araçları nelerdir?
- 1.f) Kullandığı veri analiz yöntemleri nelerdir?

Araştırma Sorusu 2: 2009-2018 yılları arasında yayımlanan BT'nin; değerler, etik ahlak ve karakter gelişimine etkisi konulu yayınların özellikleri nelerdir?

Alt Sorular: 2009-2018 yılları arasında yayımlanan yayınlarda, BT'nin; değerler, etik ahlak ve karakter gelişimi konulu yayınların;

- 2.a) Demografik özellikleri nelerdir?
- 2.b) Yöntemsel özellikleri nelerdir?
- 2.c) Kullandığı/geliştirdiği/incelediği teknolojiler nelerdir?
- 2.d) Örnekleme yöntemi nedir ve bu yayınlarda hangi örneklem gruplarıyla çalışılmıştır?
- 2.e) Kullandığı veri toplama araçları nelerdir?
- 2.f) Kullandığı veri analiz yöntemleri nelerdir?

Araştırma Sorusu 3: 2009-2018 yılları arasında yayınlanan, BT'nin etik kullanımı konulu yayınların özellikleri nelerdir?

Alt Sorular: 2009-2018 yılları arasında yayınlanan, BT'nin etik kullanımı konulu yayınların:

- 3.a) Demografik özellikleri nelerdir?
- 3.b) Yöntemsel özellikleri nelerdir?
- 3.c) Kullandığı/geliştirdiği/incelediği teknolojiler nelerdir?
- 3.d) Örnekleme yöntemi nedir ve bu yayınlarda hangi örneklem gruplarıyla çalışılmıştır?
- 3.e) Kullandığı veri toplama araçları nelerdir?
- 3.f) Kullandığı veri analiz yöntemleri nelerdir?

1.3. Kavramlar

1.2.1. Bilişim Teknolojileri

Bilişim kavramı Büyük Türkçe Sözlükte “İnsanoğlunun teknik, ekonomik ve toplumsal alanlardaki iletişimde kullandığı ve bilimin dayanağı olan bilginin özellikle elektronik

makinelere aracılığıyla düzenli ve akla uygun bir biçimde işlenmesi bilimi, enformatik” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019). BT; girdileri kayıt altına alan, işlenmesini sağlayan ve internet, televizyon, telefon, medya vb. iletişim kanallarını kapsayan teknolojilerdir (İnce ve ark., 2010). Bilginin gün geçtikçe artması, BT’de yaşanan önemli ve hızlı gelişmeler, sorgulanması ve sentezlenmesine bağlı olarak gelişen teknoloji günlük yaşamda vazgeçilmez bir olgu haline gelmiştir. Ülkemizde 1980’lerde bilgisayarın kullanılması BT’nin temellerini atmıştır (Akpınar ve ark., 2014; Yıldız ve ark., 2010).

Eğitim ortamları da BT’de yaşanan gelişmeler sonunda değişime uğramış, yenilenmiştir. BT’nin gelişimi eğitimde zamandan ve mekândan tasarruf sağlayarak eğitim maliyetinin düşmesini sağlamıştır. Böylece öğrenme-öğretme sürecinin verimliliği artırılmıştır (Seferoğlu ve ark., 2013).

1.2.2. Dijital Öyküleme

Dijital öyküleme kavramı bu araştırmanın ana kavramları içerisinde yer almamaktadır. Ancak Bilişim Teknolojilerinin değerler eğitiminde işe koşulduğu kavramlarından biri olması sebebiyle ve taradığımız yayınlarda sıklıkla geçtiği için bu kavram araştırmaya dahil edilmiştir.

Tarih boyunca öyküleme farklı ortamlarda ve biçimlerde bilgiyi, bilgeliği ve değerleri paylaşmak amacıyla kullanılmış, günümüzde ise internetin yaygın kullanımı ile dijital ortama aktarılmıştır (Sadık, 2008). Armstrong (2003)’e göre dijital öyküleme, bilgiyi aktarmanın veya öykü anlatmanın medya aracılığıyla paylaşılmasıdır. Dijital öyküleme süreç olarak, öğrencilerin konu belirlemeleri, konuyla ilgili araştırma yapmaları, teknolojik araçları kullanmaları, çoklu ortam öğelerini birbiri ile ilişkilendirmeleri ve son olarak kısa bir video oluşturmaları aşamalarını içermektedir (Kajder ve ark., 2004).

Dijital öyküler bilgilendirici, öğretici, motive edici, gösteri amaçlı veya kişisel anlatımlar için kullanılabilir (Robin, 2008). Dijital öyküleme; tarih, dil becerileri, öğretmen eğitimi ve sosyal çalışmalar gibi konuların öğretimi için önemli bir araç olmakla beraber; 21.

yüzyıl becerileri olan görsel beceriler, iş birliği becerileri ve teknoloji kullanım becerilerinin gelişmesine de katkı sağlamaktadır. (McMillan, 2006).

1.2.3. Medya

Medya kavramı araştırmanın ana kavramları içerisinde yer almamaktadır. Bilişim Teknolojilerinin değer, ahlak, etik ve karakter gelişimine etkisi konulu çalışmalarda ve Bilişim Teknolojilerinin etik kullanımı konulu yayınlarda sıklıkla geçtiği için kavramın açıklanmasının gerekli olduğu düşünülmüştür.

Yirmi birinci yüzyılda dünya, medya tarafından kontrol edilen, teknolojiye bağımlı bir yaşam sürülen ve küreselleşen bir yapı olarak görülmektedir (Kellner ve ark., 2007). Medya ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal işlevlerinin değerlendirilmesi sürecinde yarattığı etkiler bakımından yaşamın önemli ve vazgeçilmez bir gerçeğidir (Elma ve ark., 2010). Medya araçları -özellikle televizyon- yayınların sürekliliği, birden fazla duyu organına hitap etmesi, erişilebilirliğinin yüksek olması, içeriğiyle hem eğlence hem de eğitim aracı olarak kullanılabilmesi ve neredeyse birincil haber alma kaynağı olması özelliklerinden hareketle ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal anlamda değişim ve dönüşüme öncülük etmektedir (Çelenk, 2005; Ertürk ve ark., 2006; Tıgılı, 2006). İnsanın toplumsal bir varlık haline gelme sürecinde etkili olan sosyalleşme araçlarından biri de medyadır. Yapılan araştırmalar, çocukların ve ergenlerin model alma yoluyla medyadan etkilendiklerini ve şiddete karşı duyarsızlaştıklarını göstermektedir (Erdoğan ve ark., 2012). Bilişim dünyasında karşılaşılan bu gibi olumsuz etmenleri ortadan kaldırmanın yolunun bilişim etiği kavramının öneminin farkında olmak ve bilişim etiği eğitimlerini vermek olduğu düşünülmektedir.

1.2.4. Değer ve Değerler Eğitimi

Değer: Değer, arzu edilen, olaylarla ilgili insan tutumu demektir. Değerler, ideal davranış biçimleri veya hayat amaçları üzerindeki inançlarımız, davranışlarımıza yön gösteren ölçülerdir (Aydın, 2010). Hayatta kalma ve güven duyma ihtiyaçlarının ön planda

tutulduğu bir yaşamda birey, materyalist değerlere göre davranış ve tutumlar geliştirmekte, yaşam koşullarının daha güvenli olduğu durumda ise yaşam kalitesini yükseltmek ve kendini gerçekleştirmek istemesi sebebiyle post materyalist değerlere yönelebilmektedir (Özgökbel Bilis, 2017).

Bir şeyin sahip olduğu kıymete yani niteliğe değer dediğimiz gibi; arzu edilen, kişilerin hayatlarına rehberlik eden, bizim yanımızda önem dereceleri olan hedeflerimize de değer diyoruz. Davranışlarımıza ve hayatımıza yön veren değerlerin diğer fiziksel varlıklar gibi somut bir varlığı yoktur. Değerler, eylemlerle birlikte ortaya çıkar. Biz, adalet ve dostluk değerlerini somut olarak adil ve dost insanlarda görebiliriz (Aydın, 2010).

Değerler kültürlere göre toplumdan topluma farklılık gösterebilmektedir. Ancak UNESCO tarafından yaşanan 12 evrensel değer belirlenmiştir (Unesco, 2007). Bu değerler Şekil 1.1’de verilmiştir:

Barış	Saygı	Sevgi	İş Birliği
Mutluluk	Dürüstlük	Alçakgönüllülük	Sorumluluk
Sadelik	Hoşgörü	Özgürlük	Birliktelik

Şekil 1.1. UNESCO tarafından belirlenen evrensel değerler

Değerler Eğitimi: Değerler Eğitimi, son zamanlarda en çok konuşulan ve araştırma yapılan alanlardan biri haline gelmiştir. Bu durumun nedeni olarak toplumda, okulda, ailede veya iş hayatında değerlere duyulan ihtiyaçların göz önüne alınarak değerler eğitiminin öğretim programlarında yer verilmesi gösterilebilir. Eğer herkes için dünyayı daha iyi bir yer yapmak arayışındaysak eğitim, ruhunda müspet değerleri barındırmalı; eğitimin amaçları kazanımsal ifadeler olarak müspet değerleri barındırmalıdır (UNESCO, 2007).

Lovat (2009)’a göre değerler eğitimi uluslararası alanda ahlak eğitimi, karakter eğitimi ve etik eğitimi gibi birtakım isimlerle bilinir. Değerler eğitimi, Amerika’da karakter eğitimi,

İngiltere ve Avusturalya’da değer eğitimi, Avrupa Birliği literatüründe ise daha çok vatandaşlık eğitimi olarak yer almaktadır (Kaymakcan ve ark., 2014).

Eğitimin gerçekleştirebileceği en üst düzeyde varlık; canlı, yürekli, duyarlı ve zeki bireyler olarak kabul edilmiştir (Russell, 1999). Eğitimin tek hedefi, zihin eğitimi olmamalı; birey, bir bütün olarak ele alınmalı ve değerlendirilmelidir. Tek başına zihin veya beden eğitimi insanı daha akıllı ve güçlü hale getirebilir, ancak bu akıl ve gücün insanlık için iyi bir şekilde kullanılması ahlak veya değerler eğitimi ile mümkündür (Kaymakcan ve ark., 2014). Çin’de ve tüm dünyada popüler olan e-ticaret sitesi *Alibaba*’nın kurucusu Jack Ma bir konuşmasında; önümüzdeki 30 yıl içinde çocuklarımızın birbirleriyle değil makinelerle rekabet edeceklerini ifade etmiştir. Çocuklarımızın bu rekabeti kazanabilmeleri için onlara bilişsel bilgileri öğretmenin anlamsız olduğunu çünkü makinelerin bilişsel bilgi noktasında bizlerden daha akıllı olduklarını belirtmiştir. Konuşmasının devamında çocuklarımızın makineler ile girecekleri rekabeti kazanabilmeleri için onlara; değerler, inanç, bağımsız düşünce, takım çalışmasını ve başkalarına önem vermeyi öğretmemiz gerektiğini söylemiştir (World Economic Forum, 2018).

1.2.5. Ahlak

Ahlak, insan ilişkilerinde “iyi”, “doğru”, “kötü”, “yanlış” olarak adlandırdığımız değer ifadeleri ile ilgilidir. Ahlak, kelimesinin etimolojik köken olarak, Arapça “hulk”; Yunanca “ethos” ve Latince “mos” kelimelerine dayandığı düşünülmektedir (Aktan, 1994). Ahlak, bir toplumda neyin iyi neyin kötü, neyin doğru neyin yanlış olduğunu belirten kurallardır (Höhn, 2003; Özgökbel Bilis, 2017’den). Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük ise ahlakı, “bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları” olarak tanımlamaktadır (TDK, 2019).

1.2.6. Etik ve Bilişim Etiği

Etik: Toplumsal bir varlık olarak insan, ahlakı içinde yaşar. Ahlakı yaşamakla yetinmeyip ahlak ve ahlaklılık üzerine düşünmekle, düşündüklerini dile getirmekle beraber ahlakı aşip etik yoluna girmiş olur (Kaymakcan ve ark., 2014). Ahlak temellerinin felsefi açıdan sorgulanması, ahlak üzerine felsefi kavramlarla ve yöntemlerle düşünülmesi, ahlakın felsefi açıdan incelenmesi sonucunda ortaya çıkan ürünlere ve eserlere etik denir (Yaran, 2010).

Bilişim Etiği: Son zamanlarda Bilişim Teknolojilerinin evlerde, işletmelerde ve mobil teknolojilerle hayatın hemen her alanında kullanılmasıyla beraber, pek çok etik ve güvenlik sorunu yaşanmaktadır. Dünya genelinde araştırmalar gerçekleştiren Symantec'in bilişim güvenliği tehdidi raporunda, her geçen gün tehdit sayısının ve türünün arttığı görülmektedir. Bu tehditlere örnek olarak şunlar verilebilir:

- İnternette kasıtlı veya kasıtsız indirilen programlar
- Zararlı yazılımlar
- Kod enjekte etme
- Hizmet kesintisi saldırıları
- Sahte web sitelerine yönlendirme
- Spam
- Veri ihlali
- Kimlik hırsızlığı
- Fiziksel zarar (Marinos, 2013; Gökmen ve ark., 2016).

Bilişim güvenlik tehditlerinin artması, beraberinde bilişim suçlarını getirmiştir. Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele (KOM) Daire Başkanlığı tarafından hazırlanan ve 2011 yılında yayınlanan raporda bilişim suçları ile ilgili olarak çok fazla sayıda olay gerçekleştiği ve bu olayların en fazla banka ve kredi kartı dolandırıcılığı, bilişim sistemleri (sisteme girme, engelleme, bozma, verileri yok etme), internet bankacılığı, internet aracılığıyla nitelikli dolandırıcılık, müstehcenlik, kumar ve gizlilik ihlali şeklinde işlendiği belirtilmiştir.

Gelişen teknolojiye bağlı olarak hızla büyüyen ve her geçen gün çeşitlenen etik dışı davranışlarla baş edebilmek, Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) alanının en önemli gerekliliklerinden biri haline gelmiştir. En önemlisi de bu davranışların bilincinde olarak gerekli eğitim ve düzenlemelerle bu davranışların ortaya çıkış nedenlerini ortadan kaldırmaktır (Dikbaş Torun, 2014).

Günümüzde öğrencilere okul öncesi düzeyden lisansüstü düzeye kadar hemen her eğitim kademesinde bilişim teknolojileri tabanlı dersler verilmektedir. Ancak bilgisayar ve internet etiği ile ilgili herhangi bir ders verilmemektedir. Bu da öğrencilerin bilgisayar ve internet kullanmayı öğrenmelerini sağlamakta ancak bu imkanları etik olarak kullanmalarını kazandırma noktasında yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle Bilişim Teknolojileri eğitimi ile birlikte bilişim teknolojilerinin etik kullanımı ile ilgili eğitim de verilmelidir (Zeybek ve ark., 2014).

1.2.7. Karakter Eğitimi

Karakter, kişinin diğer kişilerin iyiliği için en iyisini yapmaya çalışma arzusunu ve ahlaki düşüncesini, dürüst ve sorumluluk sahibi olma gibi fiillerini çeşitli koşullarda etkin yaklaşımları sağlayan kişisel ve duygusal özelliklerini ve toplumsal-sosyal bağlılığını kapsar (Acat ve ark., 2011). İyi bir karakter kişinin topluma olumlu değerler katabiliyor olmasını ve adil, eşit ve diğer insanlara saygılı ve demokratik bir yaşam biçimi sürdürmesini sağlar (Battisitch, 2005).

Karakter eğitimi geleneksel eğitim anlayışında ahlak eğitimi ile, günümüz çağdaş eğitim anlayışında ise değerler eğitimi ile anlamsal olarak benzerlik göstermektedir. Ancak karakter eğitimi değerler eğitiminin ABD’de yaygın bir kullanım alanı olan çok boyutlu bir şekli olarak tanımlanabilir (Kaymakcan ve ark., 2014). Karakter eğitiminin amacı; çocuk yaşlarda anlayışlı, ilgili, ahlaki değerleri olan, üretken; gençlik yıllarında kapasitelerini en iyisini yapmak için kullanan, doğru şeyler yapan ve hayatın amacını anlayarak yaşayan bireyler yetiştirmektir (Battistich, 2005).

Karakter ve ahlak eğitimi alanı etik kurallar ve toplumsal etik davranışlarla ilgilenir ve eğitimin doğal bir parçasıdır (Howard ve ark., 2004). Karakter eğitimi okullarda yeni bir kavram değildir. 20. yüzyılın başlarında önemini kaybeden karakter ve ahlak eğitimi 21. yüzyıla gelindiğinde ahlaki yozlaşma, aile yapısının bozulması, gençlerdeki davranış bozukluğu gibi durumlarla beraber bazı Amerikalı eğitimcilerin tekrar odağı haline gelerek önem kazanmıştır (Acat ve ark., 2011; Milson ve ark., 2003).

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmadaki veriler; YÖK Tez veri Tabanı, ULAKBİM, DergiPark, Web of Science, ScienceDirect ve Ebscohost veri tabanlarında taranan belli kriterlere göre seçilmiş 100 yayın ile sınırlıdır. Bu kriterlerden dil ile sadece Türkçe ve İngilizce dillerindeki yayınlar seçilmiştir. Ancak diğer dillerde özellikle Çince ve İspanyolcada yayımlanmış fazla sayıda yayına rastlanmasına rağmen bu araştırmaya dahil edilmemiştir.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Bu bölümde eğitimde Bilişim Teknolojileri kullanımı, değerler eğitimi, ahlak eğitimi, etik eğitimi, karakter eğitimi, bilişim etiği ve siber zorbalık konuları üzerine yapılan alan yazın çalışmaları verilmiştir.

Göktaş ve ark. (2012), yürüttükleri, “Educational Technology Research Trends in Turkey: A Content Analysis of the 2000-2009 Decade” başlıklı çalışmada Türkiye’deki eğitim teknolojileri alanında 2000-2009 yılları arasında SSCI’da yayımlanan çalışmaları incelemiş ve bu çalışmalardaki metodolojik eğilimleri ortaya koymuşlardır. Bu bağlamda SSCI 2010’da indeksli otuz iki adet uluslararası dergide yayımlanan 460 Türk makalesini incelemişlerdir. Verilerin analizinde betimsel istatistik yöntemlerini ve içerik analizi yöntemini kullanmışlardır. Elde ettikleri sonuçların bir kısmı şu şekildedir:

- Makalelerde üzerinde en çok durulan konu eğitim ortamları ve teknoloji konularıdır.
- Araştırmalar, genelde nicel araştırmalardır.
- Veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır.
- Araştırmalarda kullanılan örnekleme yöntemi, uygun örnekleme yöntemidir.

Öztürk Yılmaztekin ve Olgan (2013), “Eğilimler ve Konular: Okul Öncesi Dönemde Teknoloji Kullanımı ile İlgili Yapılan Çalışmaların Gözden Geçirilmesi” başlıklı çalışmada, erken çocukluk eğitiminde kullanılan teknoloji türleri ile ilgili yapılmış olan çalışmaları incelemiştir. Yayınlar taranırken Ebscohost, Blackwell Synergy, ve ScienceDirect veri tabanları sistematik bir şekilde incelenmiş, 2003-2009 yılları arasında yayımlanmış olan çalışmalar seçilmiştir. Çalışmalar; (1) teknolojinin çocuk gelişimindeki rolü, (2) teknolojinin öğretmen uygulamalarındaki rolü ve (3) teknolojinin hem okul ortamındaki çocuğun gelişimindeki hem de öğretmen uygulamalarındaki rolü konuları baz alınarak seçilmiştir. Sonuç olarak, 30 çalışma incelenerek analizleri gerçekleştirilmiştir. İncelenen çalışmaların yöntemleri, araştırmış oldukları teknoloji çeşitleri, amaç ve bulguları, basım yılları ve çalışmaların yapıldığı ülkeler gibi kriterler analiz edilmiştir. Analizlere göre, çalışmalarda hem nitel hem de nicel araştırma yöntemleri tercih edildiği saptanmıştır. Bununla birlikte her

iki araştırma yönteminin de birlikte kullanıldığı çalışmaların da yer aldığı görülmüştür. Bu çalışmalar, teknoloji ile ilişkili alan yazında bilgisayarın önemli bir yeri olduğunu göstermektedir. Ayrıca, öğretmenlerin uygulamalarında, “Bilgi ve İletişim Teknolojileri” ve eğitim videolarını kullandıkları saptanmıştır. Erken çocukluk döneminde teknoloji kullanımının tercih edilmesinin hem öğretmenlerin sınıf içi uygulamalarına hem de çocukların gelişimlerine katkıları olduğu sonucuna varılmıştır.

Dikmen ve Tuncer’in (2018); “Bilgisayar Destekli Eğitimin (BDE) Öğrencilerin Akademik Başarıları Üzerindeki Etkisinin Meta-Analizi: Son 10 Yılda Yapılan Çalışmaların İncelenmesi” başlıklı çalışmada; meta-analiz yöntemiyle BDE öğrencilerin akademik başarılarına nasıl bir etkisi olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada 2007 ile 2017 yılları arasında yapılan 43 adet deneysel çalışma incelenmiştir. Sonuç olarak BDE’nin akademik başarı üzerindeki etkisi, Cohen’in etki büyüklüğü aralıkları dikkate alındığında güçlü düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır

Tulunay Ateş’in (2017), “Türkiye’de Değerler Eğitimi Uygulamalarının Öğrencilere Kazandırılması İstenen Olumlu Özellikler Üzerindeki Etkisi” başlıklı çalışması, “Değerler eğitimi uygulamalarının öğrencilere kazandırılması istenen olumlu özellikler üzerinde bir etkisi var mıdır, varsa ne yöndedir?” sorusuna yanıt aramıştır. İlkokul, ortaokul ve liselerde değerler eğitimi almanın öğrenciler üzerinde etkisinin incelendiği, etki büyüklüğü hesaplanabilecek veriye sahip yedi tezdeki 21 deneysel çalışma meta analize alınmıştır. Yapılan analizler sonucunda, Türkiye’de değerler eğitimi uygulamalarından başarılı sonuçların alındığı, değerler eğitiminin öğrencilere kazandırılmak istenen olumlu özellikler üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğu, bu etkinin lise ve ortaokulda mükemmel, ilkokulda orta düzeyde olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Yiğit ve Seferoğlu (2017) tarafından yürütülen “Siber Zorbalıkla İlişkili Faktörler ve Olası Çözüm Önerileri Üzerine Bir İnceleme” başlıklı çalışmada siber zorbalıkla ilişkili değişkenleri ve siber zorbalıkla başa çıkmada önerilen stratejileri tespit etmek amacıyla bir alan yazın taraması gerçekleştirilmiştir. Güncel bilgilere erişmek amacıyla 2010-2017 arasındaki yıllarda yayımlanan çalışmaları incelemişlerdir. Web of Science ve Google Akademik veri Tabanlarını tarayarak 77 makaleyi incelemişlerdir. Analizleri sonucunda

siber zorbalıkla ilgili olarak cinsiyet, gizlilik hissi, ahlaki çözüme, geleneksel zorbalık, internet kullanım sıklığı, ailesel ilişkiler, siber mağduriyet, empati ve algılanan sosyal destek değişkenlerinin öne çıktığını tespit etmişlerdir. Siber zorbalık ile başa çıkmada ise empati tabanlı müdahaleler, öfke kontrolü, değerler eğitimi, siber zorbalık müdahale programları, medya kullanım eğitimi, okul içi müdahaleler ve aile içi müdahaleler olduğunu belirtmiş ve ilgili çözüm önerilerini sunmuşlardır.

Kurtdede Fidan ve Öner (2018), “Değerler Eğitime Yönelik Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi” başlıklı çalışmada; Türkiye’de 2011-2016 yılları arasında değerler eğitimine yönelik yapılmış olan lisansüstü tezlerin incelenmesini amaçlamışlardır. Nitel araştırma yaklaşımı benimsenen çalışmada, YÖK Tez Veri Tabanında kayıtlı olan 98 adet lisansüstü tezini incelemişlerdir. Doküman analizi yöntemiyle toplanan verileri, içerik analizi tekniği ile çözümlenmişlerdir. Araştırmaya ait bazı bulgular şu şekildedir:

- Değerler eğitime yönelik lisansüstü eğitim tezleri en çok 2013 yılında hazırlanmıştır.
- Sayıca en fazla lisansüstü tez Atatürk Üniversitesi ve Necmettin Erbakan Üniversitesi’nde hazırlanmıştır.
- Doktora tezleri, yüksek lisans tezlerine oranla oldukça azdır.
- Çalışmaların büyük bölümü nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılarak yapılmıştır.
- Örneklem-çalışma grubu olarak en fazla araştırmanın öğrenci, öğretmen ve yazılı kaynaklar kullanılarak yürütüldüğü tespit edilmiştir.

Karagöz ve Şeref (2019), “Değerler Eğitimi Dergisi’nin Bibliyometrik Profili (2009-2018)” isimli çalışmada; Türkiye’de değerler eğitimi alanındaki ilk bilimsel dergi olan Değerler Eğitimi Dergisinin bibliyografik profilini belirlemeyi amaçlamışlardır. Yürüttükleri çalışma, nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasıdır. Bu bağlamda Değerler Eğitimi Dergisinde 2009-2018 yılları arasında yayımlanan 167 tane bilimsel araştırma makalesini incelemişlerdir. Verileri bibliyometrik analiz yöntemi ile analiz etmişlerdir. Elde ettikleri bulgulara göre aşağıdaki sonuçlara ulaşmışlardır:

- En fazla yayının 2015 yılında yayımlanmıştır.

- En çok Dr. Öğr. Üyesi/Yrd. Doç. Dr. unvanlı yazarların makaleleri yayımlanmıştır.
- En fazla atıf alan makale 79 atıf sayısı ile “Öğretmenlerin Değer Tercihlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” isimli makaledir.
- Değerler eğitime yönelik toplamda 62; eğitim bilimlerine yönelik 52; din eğitime yönelik 21; felsefe ve din bilimlerine yönelik 19; karakter eğitime yönelik 13 yayın yayımlanmıştır.
- En üretken yazarlar; Halil Ekşi ve Bülent Dilmaç’tır.

Yıldırım ve Demirel (2019), “Türk Tarihinde Değerler ve Değerler Eğitimi Üzerine Bir İnceleme” başlıklı çalışmasında, Türk tarihinde ve kültüründe önemsenen değerleri ve bu değerlerin kazandırılma şeklini ortaya çıkarmaya çalışmışlardır. Araştırma doküman incelemesi yöntemiyle tasarlanmıştır. Geçmiş dönemlerin ahlak sistemi üzerine yazılmış altı eser belirlenmiş ve betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Araştırmacılar tarafından değer özelliği taşıyan ifadeler ve bunların kazandırılma yöntemleri ayrı ayrı listelenmiş ve karşılaştırılarak ortak karara varılmıştır. Araştırma sonucunda kırk tane değer ortaya çıkarılmıştır. Çalışma sonucu ortaya çıkan başlıca bulgular şu şekildedir:

- Ortaya çıkan değerlerden bir kısmı günümüzdeki programlarda yer almamaktadır.
- Türk toplumunu anlatan eserlerde ‘merhamet’ değeri üzerine birçok örneğin sunulduğu görülmüştür.
- Fedakârlığın en çok vurgulandığı kısımlar, ordu-millet kavramıyla bütünleşmiş toplumumuzun, savaşlar karşısında takındığı tavır üzerine yazılan bölümler olduğu görülmüştür.
- Değer kazandırma yöntemi olarak, sistematik yöntemlerden çok bütünsel anlamda her bir boyuta (aile, okul, çevre veya toplum, öğretmen, eğitim sistemi vb.) düşen sorumluluklar belirlenmiştir.
- Sıklıkla karşılaşılan değer kazandırma yöntemi rol-model alma yöntemidir.
- Çeşitli yollarla (nasihat verme, iyi örneklerle özdeşim kurdurma, hikayelerden değer aktarma gibi) telkin ederek değerlerin bireylere kazandırılması da bir diğer değer kazandırma yöntemidir.

- Değer eğitiminde çağdaş yaklaşımlara yakın bir yöntemin geçmişte uygulanmadığı görülmektedir.

Yeşilyurt (2019), “Değerler Eğitimine Uygunluğu Açısından Öğretim Yöntem ve Tekniklerinin İncelenmesi: Bir Derleme Çalışması” başlıklı çalışmasında; teorik bağlamda değerler eğitimine uygunluğu açısından öğretim yöntem ve tekniklerini incelemiştir. Bu bağlamda Türkiye’de çeşitli yazarlar tarafından yazılan veya editörlükleri yapılan “Öğretim İlke ve Yöntemleri” adlı ders kitapları incelemeye alınmıştır. Çalışmanın sonucunda; anlatım, gezi-gözlem, eğitsel oyun, drama, örnek olay, tartışma, problem çözme, iş birliğine dayalı öğrenme ve proje tabanlı öğrenme yöntem ve tekniklerinin teorik bağlamda değerler eğitimine uygun olduğu tespit edilmiştir.

Önceki çalışmalar incelendiğinde literatürde eğitimde BT kullanımı, bilişim etiği, değerler ve ahlak eğitimine yönelik alan yazın çalışmaları görülmektedir. Değerler eğitimine yönelik alan yazın çalışmalarına bakıldığında, değerler eğitiminin BT bağlamında incelenmediği görülmektedir. Aynı şekilde eğitimde BT kullanımına yönelik alan yazın çalışmalarına bakıldığında, BT’nin farklı ders ve branşlarda kullanımını inceleyen çalışmalar olmasına rağmen değerler eğitiminde BT kullanımını inceleyen çalışmalara rastlanmamıştır. Kısacası ilgili literatür incelendiğinde (1) Değerler eğitiminde BT kullanımına yönelik, (2) BT’nin değer, ahlak, etik ve karakter gelişimine etkisine yönelik, (3) Bilişim etiği ile ilgili yayınların sistematik analizine yönelik bir çalışmaya; bu konularda çalışacak olan araştırmacılara ışık tutması açısından ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışma ile literatürdeki bu açık kapatılmaya çalışılacaktır.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

Bu bölümde veri toplama aracı, araştırma yöntemi, veri toplama süreci ve veri analizinin aşamaları açıklanmıştır.

3.1. Materyal

Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından bir yayın analiz çizelgesi geliştirilmiştir. Çizelge, seçilme ölçütlerine uyan yayınların bilgilerinin düzenli kaydedilmesi için kullanılmıştır. Bu çizelgede; yayın adı, indeks, yayın türü, atıf sayısı, dergi-kurum (makale için), üniversite (tezler için), enstitü (tezler için), danışman (tezler için), yazarlar, yayımlanma yılı, çalışılan ülke, anahtar kelimeler, araştırma amacı, araştırma türü (nicel-nitel), araştırma yöntemi, araştırma işlevi (anlama-açıklama-kontrol), bağımlı değişkenler, bağımsız değişkenler, kullanılan/incelenen teknolojiler, örnekleme yöntemi, örneklem büyüklüğü, örneklem yaşı, örneklem grubu (okul seviyesi-iş hayatı-sosyal hayat), veri toplama genel ve özel araçları, veri analiz yöntemleri sütunları yer almaktadır. Veri toplama aracı incelenen çalışmalara göre doldurulmuştur. Çalışmalarda ilgili veriler açıkça sunulmuşsa bu veriler kullanılmıştır. Ancak açıkça belirtilmeyen (örneğin kimi yayınlarda örnekleme yöntemi), veriler araştırmacı tarafından verilen bilgiler ışığında mümkünse çıkarım yapılarak çizelgeye girilmiştir.

3.2. Yöntem

Çalışmanın yöntemi nitel araştırma yöntemidir. Nitel araştırmanın herkes tarafından kabul edilen bir tanımını yapmak zordur. Ancak nitel araştırma şemsiye bir kavram olarak düşünüldüğünde şemsiyenin altına etnografik, antropolojik, durumsal araştırmalar, yorumsal araştırma, eylem araştırmaları ve doküman incelemesi alınabilir. İnsan davranışını araştırma sürecinde fen bilimleri alanında kullanılan geleneksel yöntemler yetersiz kalmaktadır. İnsan davranışı ancak esnek ve bütüncül bir yaklaşımla araştırılabilir (Yıldırım ve ark., 2013). Bu

çalışmada da değer, etik ve ahlak kavramlarının BT bağlamında incelenmesi noktasından hareketle nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma yaklaşımı olarak tanımlanmıştır (Yıldırım ve ark., 2013). Belli bir alana yönelik derinlemesine incelemeler, araştırmacılara ilgili alanı tanımada yardımcı olabilir ve alanla ilgili genel bir bakış açısı sağlayabilir (Kurtoğlu ve ark., 2013). Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmalarda doküman incelemesi tek başına veri toplama aracı olabileceği gibi diğer veri toplama araçları ile birlikte de kullanılabilir (Yıldırım ve ark., 2013). Doküman analizi, metinlerden geçerli ve güvenilir çıkarımlar yapmak için kullanılan bir araştırma yöntemidir (Krippendorff, 2004; Kurtoğlu ve ark., 2013'ten). Bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılarak, BT ve etik, değer ve ahlak kavramları hakkında yayımlanan çalışmalar incelenmiştir.

3.2.1. Veri Toplama Süreci

Çalışmada 1 Ocak 2009 ile 31 Aralık 2018 tarihleri arasında ulusal ve uluslararası veri tabanlarında yayımlanan doktora tezleri, yüksek lisans tezleri ve bilimsel araştırma makaleleri incelenmiştir. Mevcut araştırmaları açık bir şekilde betimlemek ve araştırma sorularının cevaplarını bulabilmek için veri tabanlarında tarama işlemi yapılmıştır. Tarama sonucunda ilgili sonuçların bulunmadığı veri tabanları araştırmaya dahil edilmemiştir. Ulusal veri tabanları olarak YÖK Tez Veri Tabanı, ULAKBİM ve DergiPark veri tabanları taranmıştır. Uluslararası literatürde ise BT alanında kabul gören Ebscohost, Web of Science, ScienceDirect, JStor ve ProQuest veri tabanları taranmıştır. JStor' da ilgili sonuçlar elde edilemediği için kapsam dışına alınmıştır.

Çalışmaya, BT ve değerler, ahlak, etik ve karakter eğitimi hakkındaki Türkçe ve İngilizce dillerinde yayımlanan ve erişime açık doktora tezleri, yüksek lisans tezleri ile bilimsel araştırma makaleleri dâhil edilmiştir. Sempozyum, konferans gibi bilimsel toplantı

bildirileri/tebliğ metinleri, kitap bölümleri ve derleme çalışmaları kapsam dışında tutulmuştur.

Uluslararası literatürde, tarama işlemi için konuyla ilgili anahtar kelimeler belirlenmiş ve anahtar kelimeler yayınların başlığında, özetinde, anahtar kelimelerinde aranmıştır. Anahtar kelimelerle arama yaparken şu ifadeler kullanılmıştır: ((*values education*) OR (*ethics education*) OR (*character education*) OR (*moral education*)) AND ((*information technology*) OR (*instructional technology*) OR (*information technologies*) OR (*instructional technologies*) OR (*digital stroyelling*) OR (*software*) OR (*digital storytelling*) OR (*mobile learning*) OR (*e-learning*) OR (*virtual reality*) OR (*augmented reality*)). Ulusal literatürde daha ilgili veriye ulaşabilmek için anahtar kelimeler olarak; “moral education, moral development, values education, moral values, ethics, character education” olarak belirlenmiştir. Bu anahtar kelimeler yayınların başlığında, özetinde, anahtar kelimelerinde ve dizinlerde aranmıştır. Taramalar sonucunda toplama 580 yayın Microsoft Excel sayfasına girilmiştir. Yayın tarama filtreleri Çizelge 3.1’de verilmiştir.

Çizelge 3.1. Yayın tarama filtreleri

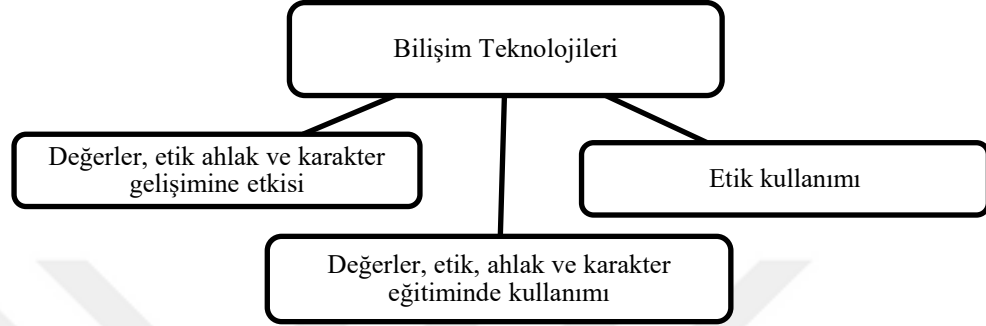
Veri Tabanları	<ul style="list-style-type: none">• YÖK Tez veri Tabanı• ProQuest• ScienceDirect• Web of Science• Ebscohost• DergiPark• ULAKBİM
Yayın Türleri	<ul style="list-style-type: none">• Doktora Tezleri• Yüksek Lisans Tezleri• Bilimsel Araştırma Makaleleri
Diller	<ul style="list-style-type: none">• Türkçe• İngilizce

Çizelge 3.1. (Devam) Yayın tarama filtreleri

Yıl Aralığı	<ul style="list-style-type: none">• 2009-2018
Anahtar Kelimeler (Ulusal veri tabanları)	<ul style="list-style-type: none">• Değerler eğitimi• Etik eğitimi• Karakter eğitimi• Ahlak eğitimi• Ahlak gelişimi• Ahlaki değerler
Anahtar Kelimeler (Uluslararası veri tabanları)	<ul style="list-style-type: none">• Values education• Ethics education• Character education• Moral education• Information Technologies• Instructional Technologies• Digital storytelling• Mobile learning• E- learning• Virtual reality• Augmented reality• Video game

Elde edilen 580 yayın incelendiğinde yayınların üç konuya ayrılabilceği görülmüştür. Bu konular aynı zamanda araştırmanın başında belirlenen araştırma sorularının değişmesine yol açmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2013)' e göre nitel çalışmalar araştırma sürecinden bağımsız değillerdir ve sürekli değişimin bir parçasıdır. Bu çalışmanın başlangıcında BT'nin değer, etik, ahlak ve karakter eğitiminde kullanımı konulu çalışmaların incelenmesi amaçlanmıştır. Ancak yayınlar incelendiğinde BT'nin değer, ahlak, etik ve karakter gelişimine etkisi konulu ve BT'nin etik kullanımı konulu çalışmalar da araştırma kapsamına dahil edilmiştir (Şekil 3.1). Buna göre 580 yayın Çizelge 3.2' de görülen ölçütlere göre birer birer incelenerek çalışmaya dahil edilip edilmeyeceğine karar verilmiştir. Bu incelemenin

ardından, 4 doktora tezi, 18 yüksek lisans tezi, 78 bilimsel araştırma makalesi örneklem olarak kabul edilmiş ve toplamda 100 yayın incelenmiştir.

Şekil 3.1. Araştırmada incelenen konular

Çizelge 3.2. Yayın seçme filtreleri

Çalışmaya Dahil Edilme Kriterleri	<ul style="list-style-type: none">• Araştırma amacına ve sorularına uygun cevaplar veren yayınlar• Araştırma Yöntemine göre:<ul style="list-style-type: none">○ İlişkisel○ Betimleyici○ Deneysel• Tam metin ve okuma erişimi açık yayınlar
Çalışma Dışında Bırakılma Kriterleri	<ul style="list-style-type: none">• Araştırma amacına ve sorularına uygun cevaplar vermeyen yayınlar• Araştırma yöntemine göre; literatür taraması ve meta analiz çalışmaları• Akademik yayınlardan; kitap bölümleri, sempozyum ve konferans gibi bilimsel toplantı bildirileri ve yayınlanmış olan tezler*• Sadece özete erişilebilirliği olan yayınlar• Tarih aralığının dışında olanlar.• Bir yayın birden fazla veri tabanında indekslenmiş ise bu veri tabanlarından biri (rasgele) çalışmaya dahil edilmiştir.

*Yayımlanmış tezler; tez olarak değil makale olarak incelenmiştir.

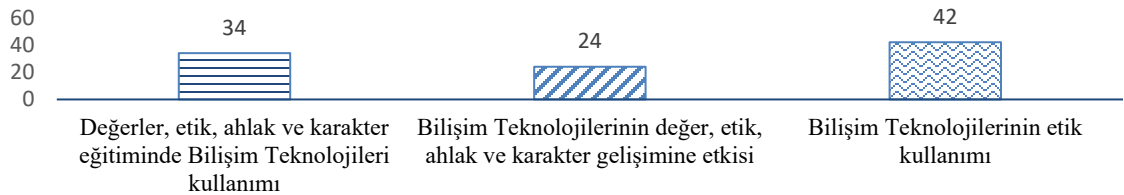
Taranan yayınların türlerine ve veri tabanlarına göre dağılımı Çizelge 3.3'te sunulmuştur.

Çizelge 3.3. Yayınların yayın türlerine ve veri tabanlarına göre dağılımı

Veri Tabanları	Doktora Tezi	Yüksek Lisans Tezi	Makale
ProQuest	2	1	
YÖK Tez veri Tabanı	2	17	
DergiPark			25
ULAKBİM			20
Web of Science			10
ScienceDirect			10
Ebscohost			12
Toplam (n)=100	4	18	78

3.2.2. Verilen Analizi

Yayınların analizinde sıklık analizi kullanılmıştır. Tarama sonucunda elde edilen 580 yayından mükerrer yayınları çıkarmak için Excel programında bulunan yinelenenleri kaldır seçeneği kullanılmıştır. Böylece yinelenen yayınlar Excel programı tarafından bir veri tabanından otomatik olarak silinmiştir. Araştırmacının bu konuda bir müdahalesi bulunmamıştır. Yayınlar ait verilerin çizelgeye girişlerinin tamamlanmasının ardından yayınlar araştırma sorularında belirtildiği gibi; değerler, ahlak, etik ve karakter eğitiminde BT kullanımı, BT'nin değer, ahlak, etik ve karakter gelişimine etkisi ve BT'nin etik kullanımı, kategorilerine göre tasnif edilmiştir ve her bir kategorinin kendi içinde sıklık analizi yapılmıştır (Şekil 3.2).

Şekil 3.2. Yayınların kategorilere göre tasnifi

4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

Bu bölümde yapılan analizler her araştırma sorusu ve araştırma sorusunun alt sorusu için ayrı ayrı sunulup tartışılmıştır.

4.1. Araştırma Sorusu 1 : 2009-2018 yılları arasında yayımlanan; değerler, etik, ahlak ve karakter eğitiminde Bilişim Teknolojilerinin kullanımı konulu yayınların özellikleri nelerdir?

Bu araştırma sorusu ile BT'nin değer öğretiminde, değer aktarımında, değer kazanımında, ahlak eğitiminde, ahlak öğretiminde, etik eğitiminde ve karakter eğitiminde kullanımı konulu 34 çalışma incelenmiştir. Bu çalışmaların alt araştırma sorularına ilişkin analizleri aşağıda verilmiş ve tartışılmıştır.

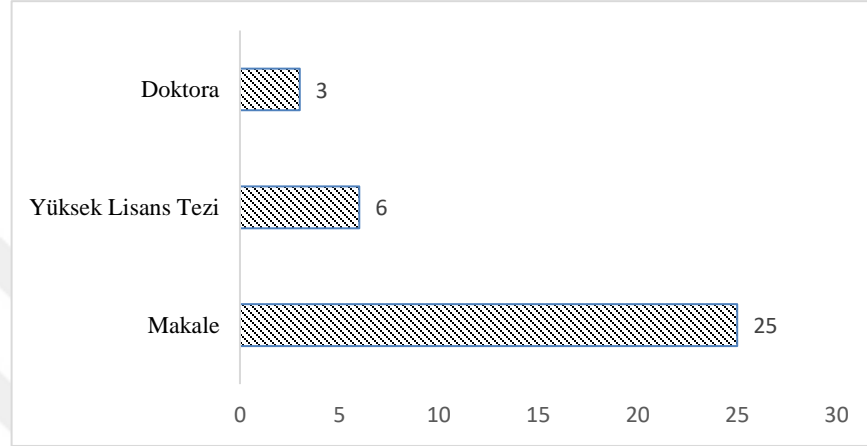
1.a) Demografik Özellikler: Yayınlarda incelenen demografik özellikler Şekil 4.1'de verilmiştir.

Şekil 4.1. Yayınlarda incelenen demografik özellikler

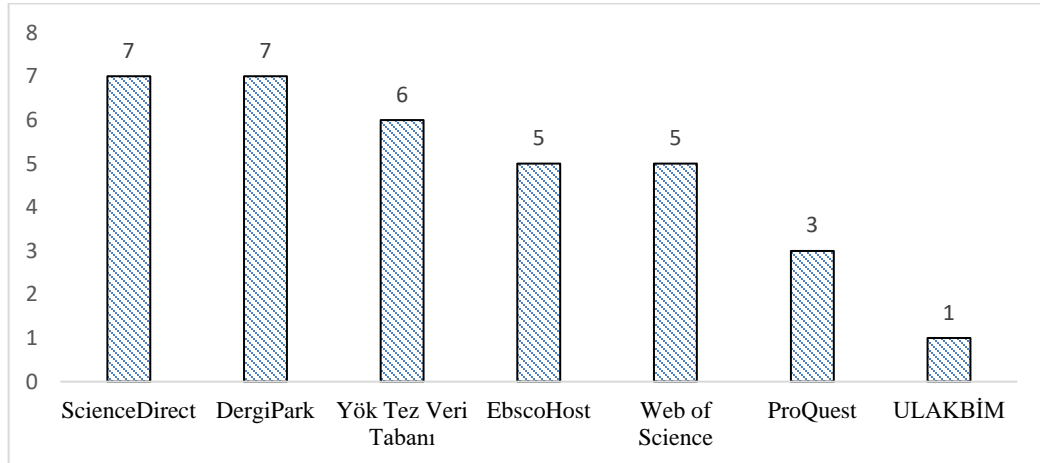
Yayın Türü Analizi: Çalışma kapsamında incelenen yayınlar; doktora tezi (3), yüksek lisans tezi (6) ve makaledir (25) (Şekil 4.2). Şekil 4.2'e bakıldığında en fazla yayının makale türünde olduğu görülmektedir. Tez çalışmalarında da doktora tezlerinin sayısının yüksek lisans tezlerinin sayısına göre oldukça az olduğu görülmektedir. Bu durum değerler eğitimi

konusunda alanyazın çalışmaları yapan Beldağ (2016) ve Kurtdede Fidan ve Öner (2018)'in araştırmalarında ve öğretim teknolojileri alanındaki yüksek lisans ve doktora tezlerinin eğilimlerini inceleyen Uğur Erdoğan ve Çağiltay (2016) ile benzerlik göstermektedir.

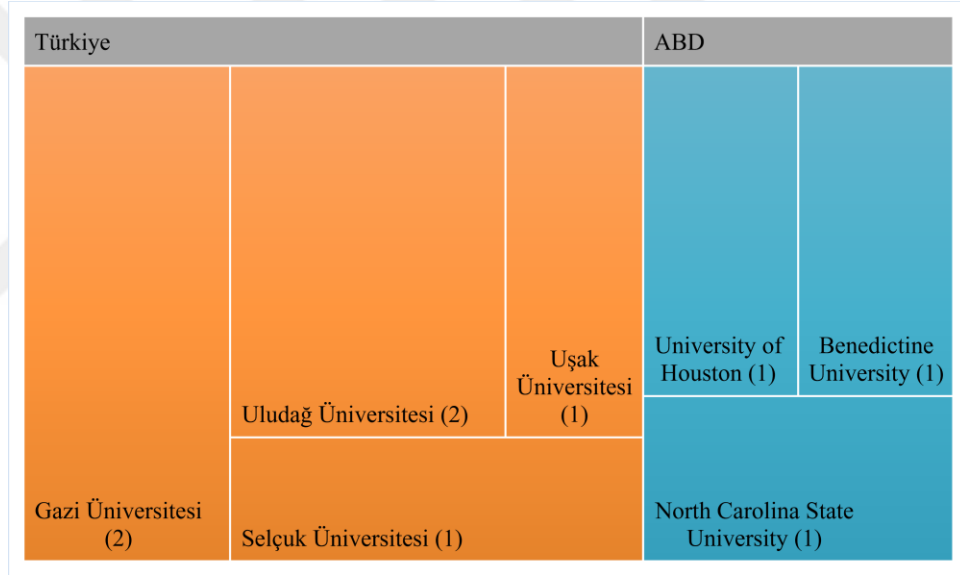
Şekil 4.2. Yayınların türlere göre dağılım grafiği

Veri Tabanı: BT'nin değer, ahlak, etik ve karakter eğitiminde kullanımı konulu makalelerin, ScienceDirect (7) ve DergiPark (7) veri tabanlarında diğer veri tabanlarına göre daha fazla indekslendiği görülmektedir (Şekil 4.3). ULAKBİM'de taranan yayınların sayısının az olmasının sebebi olarak aynı yayının DergiPark'da da indekslenip çalışmaya alınmamış olması gösterilebilir.

Şekil 4.3. Yayınların veri tabanlarına dağılımı

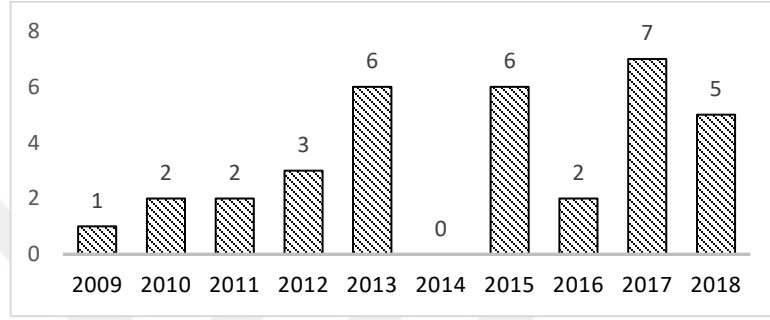
Üniversite: Tezlerin yayınlandıkları üniversitelere ilişkin analizler Şekil 4.4'te verilmiştir. Çizelgeye bakıldığında 10 tane tez çalışmasından üç tanesinin ABD'ye bağlı üniversitelerde altı tanesinin ülkemizde çalışıldığı görülmektedir. ProQuest veri tabanında yapılan taramalar sonucunda Çin Halk Cumhuriyeti'nde ve İspanya'da BT'nin değerler eğitiminde kullanımı konulu tez çalışmalarının çok fazla sayıda olduğu görülmüştür. Ancak bu çalışmaya Türkçe ve İngilizce dillerinde yayımlanmış, tam metin erişimi bulunan çalışmalar alındığı için Çince ve İspanyolca dillerinde yayımlanmış bu yayınlar çalışmamızın kapsamı dışında tutulmuştur.

Şekil 4.4. Tezlerin yayınlandıkları üniversitelere dağılımı

Yıl: Yayınların yıllara göre dağılımı incelendiğinde düzenli bir artış veya azalış gözlenmemektedir. Ancak 2014 yılında değerler eğitiminde teknoloji kullanımına yönelik herhangi bir çalışmanın olmayışı ve 2013 ve 2015'te altışar çalışmanın olması dikkati çekmektedir (Şekil 4.5). Bu duruma yayınların hazırlanış sürecinin, makalelerin gönderim ve kabul sürecinin etki etmiş olabileceği düşünülmektedir. Yıllar beşer yıllık periyotlara ayrıldığında ilk beş yılda 14 çalışmanın son beş yılda ise 20 çalışmanın olduğu görülmektedir. Bu durum da son yıllarda değerler eğitiminde BT kullanımına yönelik

çalışmaların sürekli olmasa da önceki beş yıla göre arttığını göstermektedir. Kurtdede Fidan ve Öner (2018) Türkiye’de 2011-2016 yılları ve Beldağ (2016) 1999-2015 yılları arasındaki değerler eğitime yönelik çalışmaları inceledikleri araştırmalarda da düzenli bir artışın veya azalmanın olmadığı görülmektedir.

Şekil 4.5. Yayınların yıllara göre dağılım grafiği

Atıf Sayısı: 1 Eylül 2019 tarihi itibariyle atıf sayısı 10’dan büyük olan yayınlar Çizelge 4.1’de verilmiştir. Bu yayınların uluslararası indekslerde olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.1. Atıf sayısı

Yayın adı	Atıf Sayısı	Veri Tabanı	Yıl
Deliver! – an educational game for teaching earned value management in computing courses	79	ScienceDirect	2012
How do presence, flow, and character identification affect players’ empathy and interest in learning from a serious computer game?	48	ScienceDirect	2016
Video games as moral educators?	27	Web of Science	2012
Ethics education for health professionals: A values based approach	27	ScienceDirect	2013
Moral positioning in video games and its relation with dispositional traits: The emergence of a social dimension	27	ScienceDirect	2015
EPIC: a framework for using video games in ethics education	25	Ebscohost	2015
Understanding Ill-Structured Engineering Ethics Problems Through a Collaborative Learning and Argument Visualization Approach	23	Ebscohost	2013

Tez çalışmalarının danışmanları: Taranan tezlerde her danışmanın bir adet çalışması bulunmaktadır. Danışmanların danışmanlık yaptığı tez adları, tez türü (Doktora Tezi/Yüksek Lisans Tezi) ve tez basım yılları Çizelge 4.2’de verilmiştir.

Çizelge 4.2. Tez danışmanı, tez adı, tez türü ve basım yılı çizelgesi

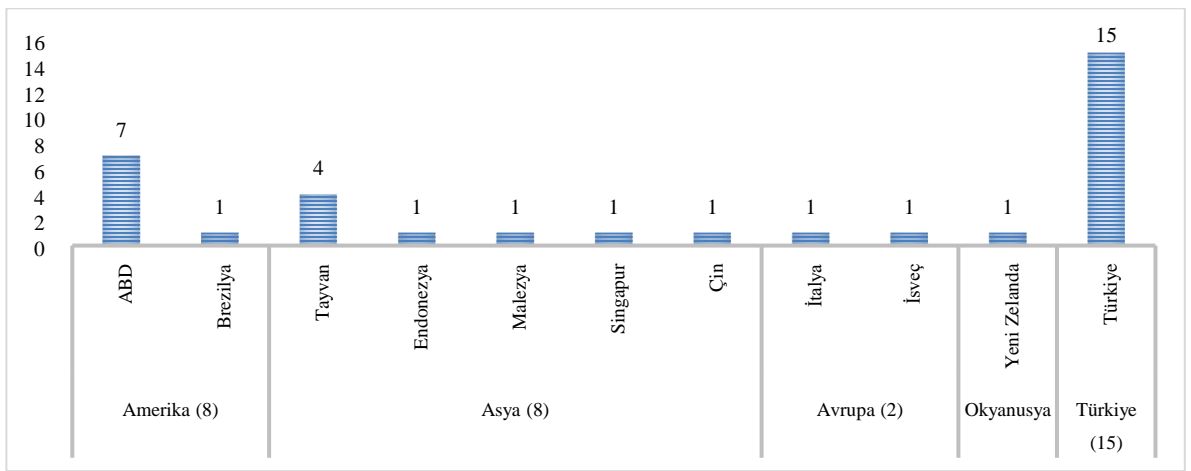
Danışman	Yayın adı	Yayın Türü	Yıl
Doç. Dr. Galip Atasagun	Din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinde mültimedya olanaklarının kullanımı	Yüksek Lisans Tezi	2009
Doç. Dr. M. Akif Kılavuz	Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin bilgisayar destekli eğitime ilişkin tutumları ve bu tutumları etkileyen faktörler	Yüksek Lisans Tezi	2010
Doç. Dr. Christopher A. Chung	Design and Development of An Interactive Multimedia Training Simulator For Engineering Ethics Education (SEEE)	Doktora Tezi	2010
Dr. Stanley B. Baker	Ethos: An Original Moral Dilemma Computer Game and the Testing of its Content Validity	Doktora Tezi	2011
Dr. Öğr. Üyesi Erol Duran	Çizgi filmlerin değerler eğitimi bakımından karşılaştırılması	Yüksek Lisans Tezi	2013
Doç. Dr. Bekir Buluç	İlkokul 4. Sınıf sosyal bilgiler dersinde hoşgörü değerinin karma yaklaşıma dayalı bilgisayar destekli etkinliklerle öğretimi	Doktora Tezi	2015
Dr. Öğr. Üyesi Mümin Tufan	5-6 yaş grubu çocuklara paylaşma, iş birliği ve sorumluluk değerlerinin kazandırılmasında etkileşimli kitap okuma tekniğinin etkililiğinin incelenmesi	Yüksek Lisans Tezi	2017
Prof. Dr. İsmail Sağlam	Din ve ahlak eğitim-öğretiminde materyal kullanımı	Yüksek Lisans Tezi	2018
Dr. Marie Di Virgilio	Game-Based Learning for Values-Driven Leadership Education	Yüksek Lisans Tezi	2018

Yazarlar: Toplam 71 yazarın bu konuda yayın yaptığı görülmüştür. İki Tayvanlı yazarın (Hong ve Hwang) iki yayında isimleri geçerken diğer yazarların isimleri birer çalışmada geçmiştir (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.3. Yayını olan yazarlara ait dağılım çizelgesi

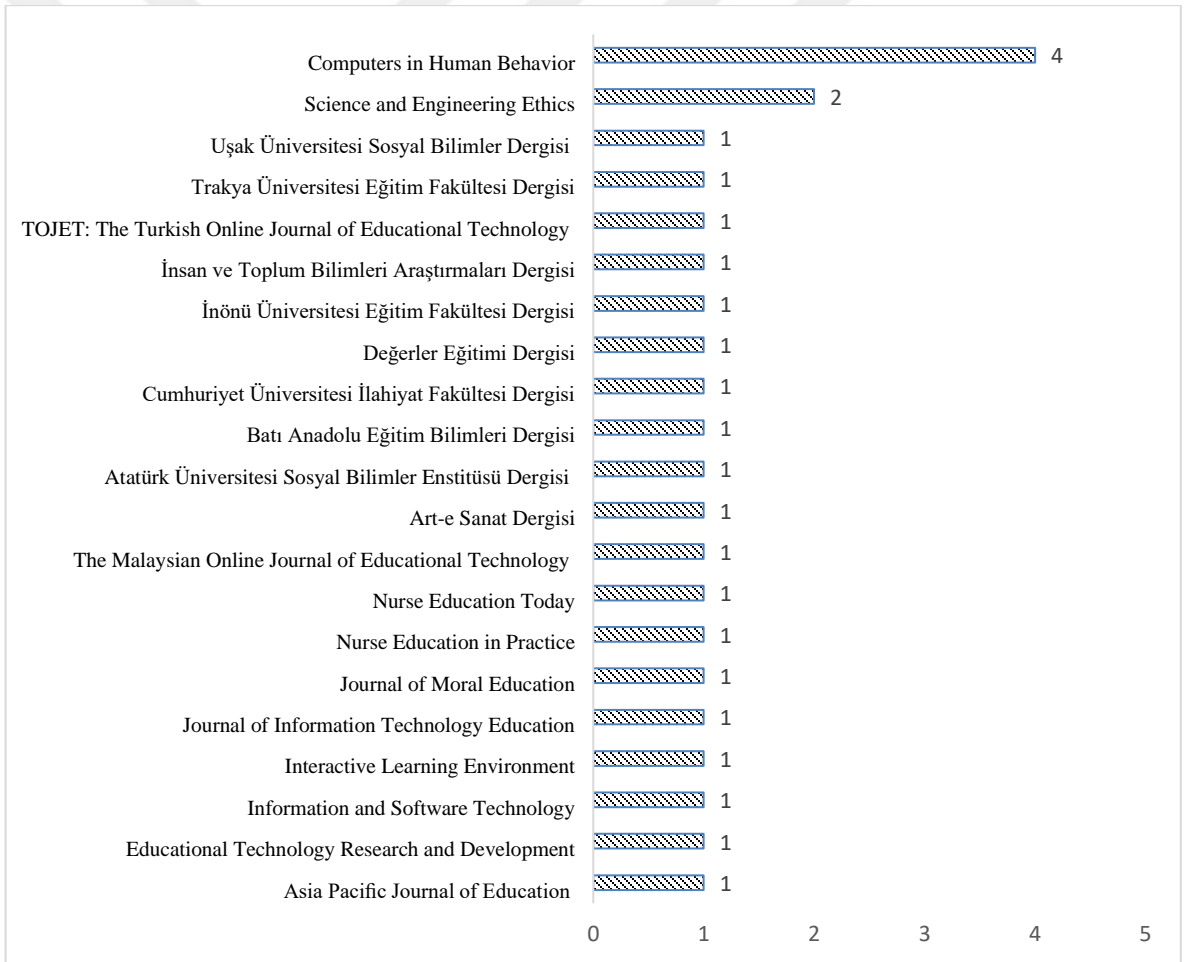
Yazar	f	Yazar	f
Jon-Chao Hong	2	Kemal Karaman	1
Ming-Yueh Hwang	2	Larysa Nadolny	1
Süleyman Eren Yürük	1	Matthew Pierlott	1
M.J. Clark	1	Mehmet Yılmaz	1
Nien-Chen Wu	1	Michael Alfred	1
S.C. Yang	1	Muhammad Malik Hakim	1
Y.-C. Chang	1	Murat Ertürk	1
Adem Güneş	1	Nazıfe Deveci Dikmen	1
Amanda Waldron	1	Ömür Sadioğlu	1
Adriano Ferreti Borgatto	1	Necmettin Bayram	1
Amanda Lees	1	Neslihan Karakuş	1
Angeline Khoo	1	Pedro Hernandez-Ramos	1
Ayşe Aslıhan Halat	1	Peihsin Lin	1
Bradford C. Davis	1	Peter Jen Der Pan	1
Brent G. Walters	1	Qian Nie	1
Bünyamin Atıcı	1	Rafael Savi	1
Chad Raphael	1	Rosemary Godbold	1
Cheng Guo	1	S.-Y. Chaoa	1
Ching-Jung Liao	1	Seher Yarar Kaptan	1
Ching-Yieh Lee	1	Seth Kahn	1
Chiung-Hua	1	Sezai Öztaş	1
Christiane Gresse Von Wangenheim	1	Sophia Dorton	1
Christine M. Bachen	1	Stefano Tribertia	1
Chun-Kai Wang	1	Tsui-Fang Hsu	1
Çağdaş Korkmaz	1	Tuğba Selanik Ay	1
Daniela Villania	1	Veysel Özgan	1
Eyup Şimşek	1	Wan Hasmah Wan Mamat	1
F. Shoufika Hilyana	1	Yanling Liu	1
Giuseppe Riva	1	Yasemin Özkan Muhtar	1
Gui Hong Cao	1	Yi-Ling Che	1
Ho-Yuan Chen	1	Ying-Luan Huang	1
Ilhavenil A/P Narinasamy	1	Yu-Ju Chen	1
İlker Akgül	1	Zeynep Sevim	1
Jason Borenstein	1	Zhaojun Teng	1
Joan Woolfrey	1	Züleyha Öncü	1
Karen Schrier	1		

Ülke: Yayınların yayımlandıkları ülkelere göre dağılımları incelendiğinde taramada yayın dilinin Türkçe seçilmesinden dolayı Türkiye’de (15) diğer ülkelere göre daha fazla sayıda yayına rastlandığı düşünülmektedir. Türkiye’deki yayınların diğer ülkelere göre daha fazla olmasının bir diğer nedeni olarak da değerler eğitiminin diğer ülkelerde 40 yılı aşkın bir tarihinin olmasının yanı sıra ülkemizde son dokuz yılda henüz önem kazanmış bir kavram olması gösterilebilir. Lee (2013)’ün İngiltere’de 1971 yılından itibaren faaliyette bulunan Journal of Moral Education dergisinin araştırma trendlerini belirlediği çalışmasında en fazla yayını bulunan ülkeler ABD, İngiltere ve Çin olarak belirtilmiştir. Değerler Eğitiminde BT kullanımının incelendiği çalışmamızda ABD’de çalışılmış yedi ve Çin’de çalışılmış bir çalışma bulunmuştur. Bodily ve ark. (2019) öğretim tasarımı ve öğretim teknolojileri dergilerindeki 2007-2017 yılları arasındaki trendleri inceledikleri çalışmada, öğretim teknolojileri alanında en fazla yayının bulunduğu ilk beş ülke ABD, Tayvan, İngiltere, Avustralya ve Türkiye’dir. Bu ülkelerden üçü değerler eğitiminde BT kullanımı çalışmalarının en fazla olduğu ülkelerdir. Bu durumdan hareketle BT ile ilgili çalışmaların sayısının fazla olduğu ülkelere BT’nin değer eğitiminde kullanımı çalışmalarının da fazla olduğu söylenebilir. Ülkeler kıta bazında incelendiğinde Asya ve Amerika kıtalarında Avrupa kıtasına göre değerler eğitiminde BT kullanımı konusu ile ilgili daha fazla yayın olduğu görülmektedir. Türkiye’nin frekans değeri büyük olduğu için ve coğrafi konum olarak tam olarak bir kıtada bulunmadığı için kıta bazında değerlendirmeye alınmamıştır (Şekil 4.6).

Şekil 4.6. Yayınların ülkelere dağılımı

Dergi: Akademik makalelerin yayımlandıkları dergilerin dağılımına bakıldığında Computers in Human Behavior (4) ve Science and Engineering Ethics (2) dergilerinde yayımlanan yayın sayısının diğer dergilere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Değerler eğitimi çalışmalarına yer veren “Değerler Eğitimi” dergisinde değerler eğitiminde BT kullanımına yönelik bir tane çalışmanın yayımlandığı dikkat çekmektedir (Şekil 4.7). Aynı zamanda İngiltere’de faaliyette bulunan Journal of Moral Education, ve Bodily ve ark. (2019)’e göre öğretim teknolojileri alanında en fazla atıf alan yayınların bulunduğu Computers and Education dergisinde bu konuda bir yayına rastlanmamıştır.

Şekil 4.7. Makalelerin yayımlandıkları dergilere dağılımı

Anahtar Kelime: Yerli ve yabancı yayınlarda bütünlüğü sağlamak için anahtar kelimeler İngilizce dilinde incelenmiştir. Yayınların anahtar kelimeleri tüme varım yaklaşımı ile gerektiğinde yeni kategoriler oluşturarak sınıflandırılmıştır (Yıldırım ve ark., 2013). Daha sonra kategorilere kodlar veya anahtar kelimeler yerleştirilmiştir (Çizelge 4.4). Bu kategoriler ve önceki çalışmaların da bazılarında geçen anahtar kelimeler aşağıda verilmiştir (Lee 2013, Bodily ve ark., 2019).

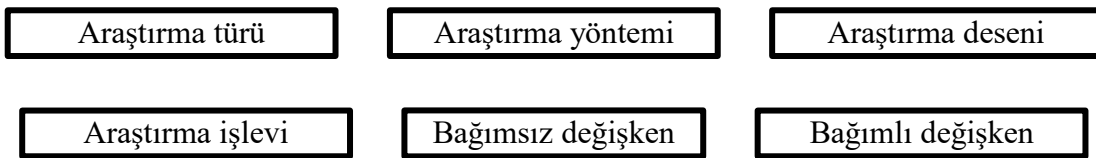
- **Duyuşsal Nitelikler:** Bu kategoriye değerler ve alt değerler ile birlikte etik, ahlak ve kimlik gibi anahtar kelimeler dahil edilmiştir. Lee (2013)'ün Journal of Moral Education dergisindeki 1971-2011 yılları arasındaki trendleri araştırdığı çalışmada en fazla kullanılan anahtar kelimeler olarak belirlediği kelimelerden olan “moral, values, fairness, religion” anahtar kelimeleri de bu kategoriye yerleştirilmiştir.
- **Teknoloji:** Bu kategoriye teknoloji, çizgi film, bilgisayar oyunu, bilgisayar, web tabanlı teknolojiler, video oyunları, bilişim teknolojileri, tarihi filmler ve araştırma için geliştirilen yazılımlara ilişkin anahtar kelimeler dahil edilmiştir. Bodily ve ark. (2019) öğretim teknolojilerinin trendlerini incelediği araştırmasında elde ettiği anahtar kelimelerden information technology, computer ve game anahtar kelimeleri bu kategoriye yerleştirilmiştir.
- **Araştırma:** Bu kategoriye araştırma tür veya yöntemine ilişkin anahtar kelimeler dahil edilmiştir.
- **Eğitim/Öğretim:** Bu kategoriye eğitim, öğretim yöntem veya teknikleri, öğrenme kuramlarına ilişkin anahtar kelimeler dahil edilmiştir. Bodily ve ark. (2019) öğretim teknolojilerinin trendlerini incelediği araştırmasında elde ettiği anahtar kelimelerden interactive learning ve web based learning anahtar kelimeleri de bu kategoriye dahil edilmiştir.
- **Örneklem:** Bu kategoriye örneklem grubu ve örnekleme yönelik özellik veya davranışlarla ilgili anahtar kelimeler dahil edilmiştir.
- **Ders/Disiplin:** Bu kategoriye, belli bir meslek veya uzmanlık eğitimi, değer veya karakter eğitimi, her türlü ders veya disiplin ile ilgili anahtar kelimeler dahil edilmiştir.

Çizelge 4.4. Anahtar kelimelerin analizinde ortaya çıkan kategori ve kodlar

Duyuşsal					
Nitelikler	Teknoloji	Eğitim-Öğretim	Örneklem	Ders-Disiplin	Araştırma
•Ethics	• Technology	•Computer	•Teacher	• Pedagogy	• Argument
•Moral	• Cartoon	Assisted	•Nursing	• Phenomenology	mapping
•Values	• Computer	Education	students	• Philosophy of	• Design-
•Identification	Game	•Interactive	•parenting	Technology	based
•Sharing	• Computer	Learning	style	• Physics	research
•Empathy	• Web-Based	Environments	•pre-school	• Science	
•Fairness	Technology	•Web-Based	•Decision	• Graphic Design	
•Honesty	• Aneka*	Ethical	Making	• Social Science	
•Religion	• Information	Values	•Violent Video	• Social Studies	
•Responsibility	Technology	Education	Game	• Engineering	
•Self-Worth	• Video Game	E-Learning	Exposure	• Nursing	
			•Behavioral	• Applied Sciences	
			Changes	• Education	
			•Aggression	• Religious Culture	
			•Virtual	And Ethic	
			Environment	Course	
				• Character	
				Education	

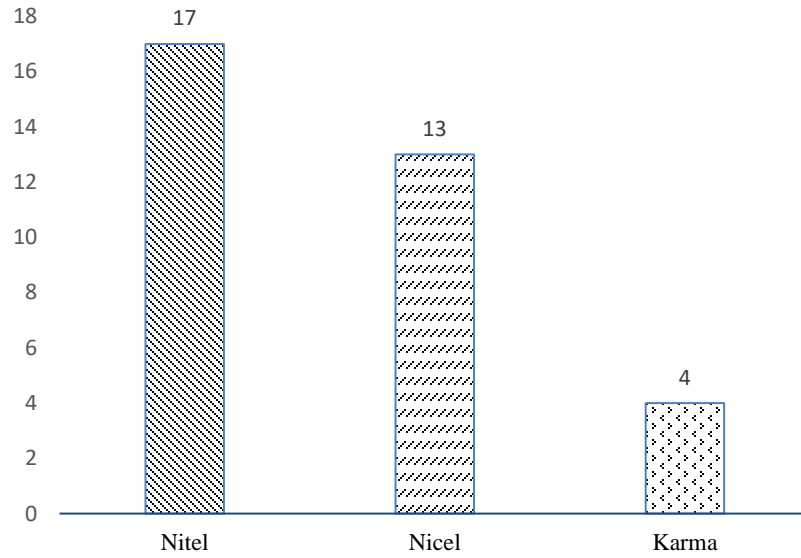
*ANEKA geliştirilmiş bir e-öğrenme ortamıdır

1.b) Yöntemsel Özellikler: Yayınlarda incelenen yöntemsel özellikler Şekil 4.8’de verilmiştir.

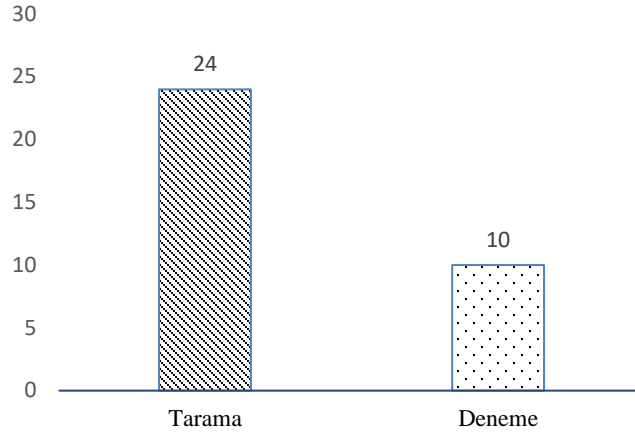
Şekil 4.8. Yayınlarda incelenen yöntemsel özellikler

Araştırma Türü: Yayınların araştırma türlerine göre dağılımı incelendiğinde; en fazla nitel (17) ve nicel (13) çalışmaların olduğu ve karma (4) çalışmalara da yer verildiği görülmektedir (Şekil 4.9). Gökteş ve ark. (2012)'nin “Educational Technology Research Trends in Turkey: A Content Analysis of the 2000-2009 Decade” isimli çalışmasında ve Kurtkede Fidan Öner (2018)'in “Değerler Eğitime Yönelik Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi” çalışmasında da en fazla kullanılan araştırma türünün nitel araştırma olduğu görülmüştür. Bu bağlamda eğitim teknolojileri ve değerler eğitimi çalışmalarında olduğu gibi değerler eğitiminde BT kullanımı ile ilgili yayınların incelendiği çalışmamızda da araştırma türünde bu araştırmalar ile benzer sonuçlar çıktığı görülmüştür. Bununla birlikte Lee (2013)'ün değerler eğitimindeki trendleri belirlediği çalışmasında nicel çalışmaların sayısının fazla olduğu, nitel çalışmaların sayısının hızla arttığı ve karma araştırmalarının sayısının diğerlerine göre az olmakla beraber artma eğiliminde olduğu bildirilmiştir.

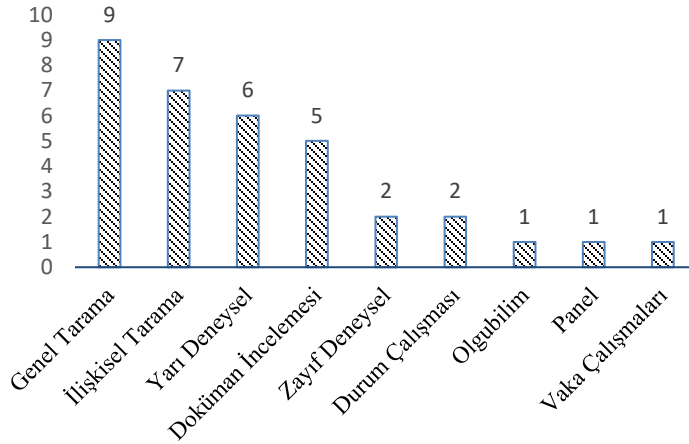
Şekil 4.9. Araştırmaların türlere dağılımı

Araştırma Yöntemi: Yayınların araştırma yöntemine göre dağılımı incelendiğinde 24 yayının tarama ve 10 yayının deneme modelinde olduğu görülmektedir (Şekil 4.10). Lee (2013)'e bakıldığında değerler eğitiminde son 40 yılda (yayınlanma tarihinden itibaren) yayınlar daha fazla tarama yönteminde dir.

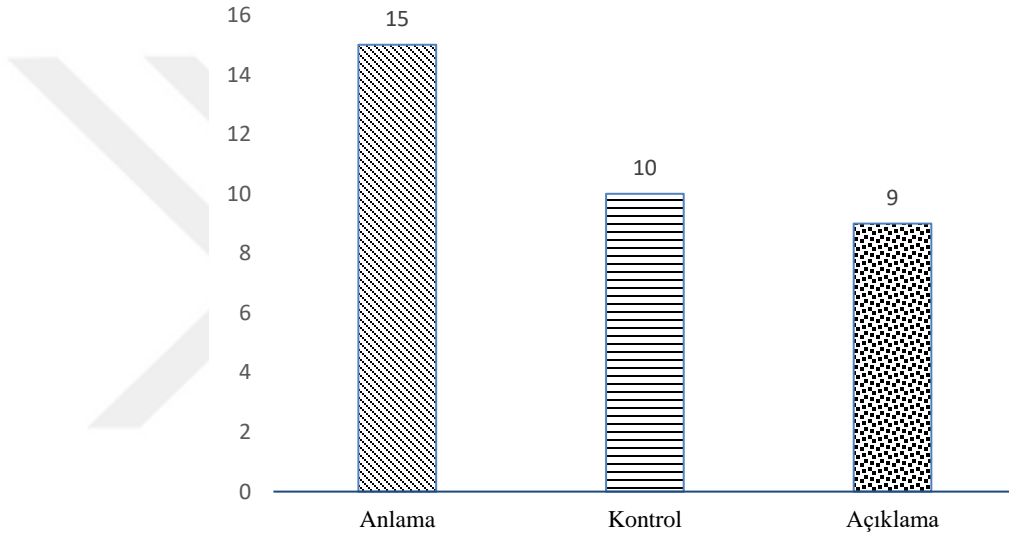
Şekil 4.10. Yayınların araştırma yöntemine göre dağılımı

Araştırma Deseni: Yayınların araştırma desenlerine göre dağılımına bakıldığında genel tarama (9), ilişkisel tarama (7), yarı deneysel (6) ve doküman incelemesi (5) yöntemleri daha fazla tercih edilen yöntemlerdir (Şekil 4.11). Benzer şekilde Lee (2013)'de ise genel tarama ve ilişkisel tarama ayırımına gidilmeden en fazla tarama yönteminin kullanıldığı ve tarama yöntemini yarı deneysel çalışmaların izlediği bildirilmiştir.

Şekil 4.11. Yayınların araştırma desenlerine göre dağılımı

Araştırma İşlevi: Karasar (2015)'e göre bilimin üç işlevi vardır. Bunlar; anlama, açıklama ve kontrol işlevleridir. Bu bağlamda yayınlardan “nedir” sorusuna cevap arayan yayınlar anlama (15), “niçin” sorusuna cevap arayan yayınlar açıklama (9) işlevlerine ve deneysel olan çalışmalar da kontrol (10) işlevine alınmıştır (Şekil 4.12). Literatürdeki değerler eğitimi veya BT konulu derleme çalışmaları incelendiğinde bilimin işlevlerine göre bir analiz yapılmadığı görülmüştür.

Şekil 4.12. Araştırma işlevi dağılımı

Bağımsız Değişken: Yayınlardaki bağımsız değişkenler, sayıca fazla olduklarından daha anlamlı sonuçlar elde edebilmek için kategorilere ayrılmıştır (Çizelge 4.5). Bu kategoriler şunlardır:

• **Eğitim/Öğretim:** Bu kategoriye değer ve ahlak eğitimi ve öğretimine yönelik değişkenlerle öğretim yöntem ve materyalleri dahil edilmiştir. Yeşilyurt (2019), öğretim ilke ve yöntemlerinin değerler eğitiminde kullanımını, öğretim ilke ve yöntemleri kitapları bağlamında değerlendirmiştir. Araştırma sonuçlarında değerler eğitiminde kullanılacak yöntemlere yer vermiştir. Ancak yer verdiği yöntem ve teknikler arasında seçtiğimiz yayınlardan elde ettiğimiz yöntem ve teknikler yer almamıştır. Bu yöntem ve tekniklere

öğretim ilke ve yöntemleri kitaplarında (Sünbül, 2011; Çelenk, 2016; Köksal ve ark., 2017; Arı, 2018) bulunduğu halde Yeşilyurt (2019)'da bu yöntem ve tekniklere yer verilmemiştir.

• **Geliştirilen/Kullanılan Teknoloji:** Bu kategoride, değerler eğitiminde kullanılan teknolojilere ait bağımsız değişkenlere yer verilmiştir (Çizelge 4.5).

• **Medya:** Bu kategoride, değerler eğitiminde kullanılan medya araçlarına yer verilmiştir.

• **Duyuşsal Nitelikler:** Bu kategoriye değerler, karakter tanımı ve kültürel öğeler dahil edilmiştir.

• **Örneklem:** Bu kategoriye örneklem özellikleri ile ilgili değişkenler dahil edilmiştir.

Çizelge 4.5. Bağımsız değişkenlerin kategorilere göre tasnifi

Eğitim Öğretim	Geliştirilen/Kullanılan			
	Teknoloji	Medya	Duyuşsal Nitelikler	Örneklem
• Ahlak öğretimi	• Bilgisayar	• Çizgi film	• Değerler	• DKAB
• Değer kazandırma	• Multimedia	• Niloya	• Karakter tanımı	• öğretmenlerinin
• Değer öğretimi	• Bilgisayar tabanlı	• Tarih filmleri	• Kültür öğeleri	• durumları
• Dijital öyküleme yöntemi	• ahlaki ikilem oyunu	• Televizyon		• Kişisel özellikler
• Etkileşimli kitap okuma	• Simülasyon			
• Karma öğretme yaklaşımı	• Video oyunları			
• Oyun/web tabanlı öğretim	• Agora-net*			
	• Video			
	• 3d Virtual World			
	• Sciethics Interactive Project			

Bağımlı Değişken: Yayınlardaki bağımlı değişkenler, sayıca fazla oldukları için daha anlamlı sonuçlar elde edebilmek adına kategorilere ayrılmıştır (Çizelge 4.6). Duyuşsal niteliklerle ilgili bağımlı değişkenlerin diğerlerine göre daha çok sayıda olduğu görülmektedir. Bu kategoriler şunlardır:

• **Duyuşsal nitelikler:** Bu kategoriye değerler, ilgi ve tutum ile birlikte değer gelişimi, değer kazanımı ve değer gelişimi gibi duyuşsal niteliklere ilişkin bağımlı değişkenler dahil edilmiştir.

• **Eğitim/öğretim:** Bu kategoriye etik ve değerler öğretimi, değer aktarımı, iş birliği, liderlik eğitimi ve materyal kullanımına yönelik bağımlı değişkenler dahil edilmiştir.

• **Örnekleme Özellikleri:** Bu kategoriye örnekleme grubuna ait demografik ve bilişsel değişkenler dahil edilmiştir.

Çizelge 4.6. Bağımlı değişkenlerin kategorilere göre tasnifi

Duyuşsal Nitelikler	Eğitim/Öğretim	Örnekleme Özellikleri
• Tutum	• Mühendislik Etiği Öğretimi	• Dijital Yerlilik
• İlgi	• Değer Aktarımı	• Öğretim Teknolojileri Yeterlikleri
• Ahlaki Akıl Yürütme	• Değer Öğretimi	• Uygulama Deneyimleri
• Değer Gelişimi	• Etik Eğitimi	• Uygulama Etkililiği
• Değer Kazanımı	• İş birliği	• Yaratıcı Düşünme
• Adalet	• Liderlik Eğitimi	• Eleştirel Düşünme
• Ahlak Gelişimi	• Tarih Dersi Değerler Eğitimi	
• Ahlak Kimlik	• Teknolojik Materyal Kullanımı	
• Ahlaki Çözünme		
• Ahlaki Durumlar		
• Ahlaki Karar verme		
• Dürüstlük		
• Temel Küresel Empati		
• Empati		
• Etik Karar verme		
• Etik Tavrı Geliştirme		
• Paylaşmak		
• Sorumluluk		

1.c) Yayınlarda incelenen, geliştirilen veya kullanılan teknolojiler: Yayınlarda kullanılan veya geliştirilen teknolojiler kategorilere ayrılmış ve bu kategoriler bağlamında incelenmiştir (Çizelge 4.7). Bu kategoriler;

• **Genel Teknolojiler:** Bu kategoriye özel olarak belirtilmeyen, bilgisayar, bilişim teknolojileri, eğitim teknolojileri, e öğrenme, öğretim teknolojileri, internet, web tabanlı uygulamalar ve sanal gerçeklik gibi şemsiye teknolojiler dahil edilmiştir.

• **Web Tabanlı Uygulamalar:** Bu kategoriye değerler eğitimi verilirken kullanılan veya geliştirilen, Prezi ve web tabanlı oyunlar dahil edilmiştir.

• **Yazılımlar:** Bu kategoriye değerler eğitiminde kullanılan veya geliştirilen animasyon, etkileşimli kitap, Macromedia, Scratch, dijital öykü, simülasyon, bilgisayar ve video oyunu dahil edilmiştir.

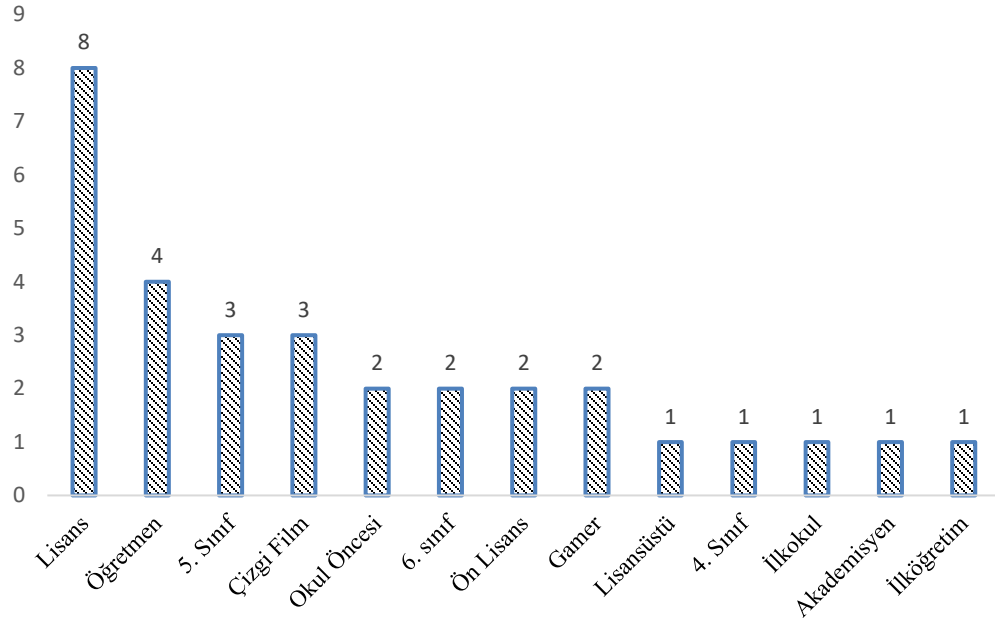
• **Medya:** Değerler eğitiminde kullanılan teknolojiler içerisinde medya araçları önemli bir yer tutmaktadır. Uğur Erdoğan ve Çağiltay (2016) da eğitim teknolojilerindeki genel eğilimleri yüksek lisans ve doktora tezleri bağlamında ortaya koyduğu çalışmada medyanın en fazla araştırılan konu olduğunu belirtmiştir. Medyanın değerler üzerindeki etkisi ve eğitim teknolojilerindeki trend konulardan biri olması sebebiyle medya araçlarının diğer teknolojilerden ayrılarak incelenmesinin daha doğru olacağı düşünülmüş ve bu kategori oluşturulmuştur. Film, çizgi film, VCD, DVD, sinema ve televizyon gibi medya araçları bu kategoriye alınmıştır.

Çizelge 4.7. Yayınlarda kullanılan/incelenen teknolojilerin kategorileri

Genel Teknolojiler	Yazılımlar	Medya	Web Tabanlı Uygulamalar
• Bilgisayar	• Animasyon	• Film	• Prezi
• Bilişim Teknolojileri	• Etkileşimli Kitap	• Sinema	• Web Tabanlı Oyunlar
• Eğitim Teknolojileri	• Macromedia	• VCD/DVD	
• E-Öğrenme	• Scratch	• Televizyon	
• Öğretim Teknolojileri	• Dijital öykü	• Çizgi Film	
• Çizelge Sanal Gerçeklik	• Simülasyon		
• İnternet	• Bilgisayar Oyunu		
• Web Tabanlı Teknoloji	• Video Oyunları		

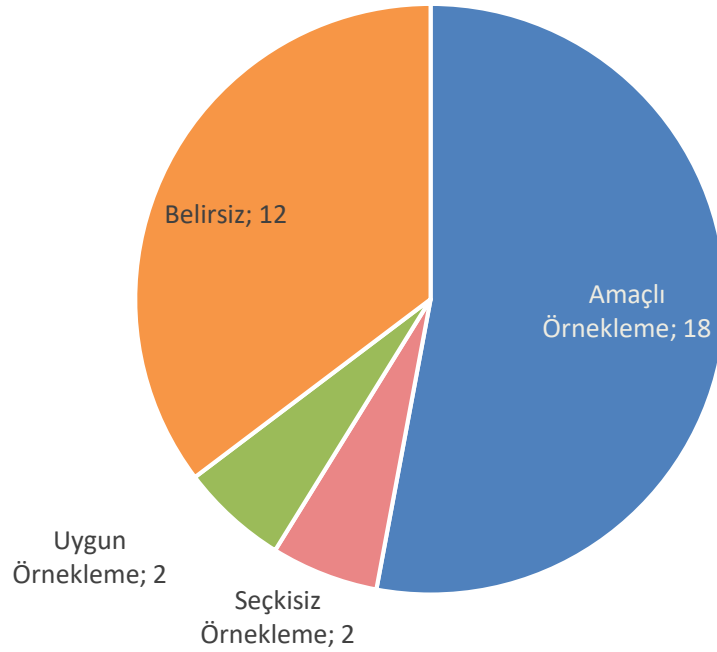
1.d) Örneklem Grubu ve Örnekleme Yöntemi

Örneklem Grubu: Çalışılan örneklem gruplarına bakıldığında en fazla çalışılan grup lisans öğrencileridir (Şekil 4.13). Lisans öğrencilerini öğretmenler (4), beşinci sınıf öğrencileri (3) ve çizgi filmler (3) izlemektedir. Örneklem gruplarının daha çok eğitim ortamlarından (26) seçildiği; bunun yanı sıra medya araçlarından (4) ve bilgisayar oyuncularından (2) da seçildiği görülmüştür. Küçük yaş gruplarıyla yapılan çalışmaların sayısının az olduğu dikkat çekmektedir. Cevherli (2014) okul öncesi dönem çocuklarıyla yaptığı çalışmada; okul öncesi eğitim kurumlarında çocukların yaş ve gelişim özelliklerine uygun programlar hazırlanması gerektiğini ve eğitim ortamlarının teknolojik materyallerle zenginleştirilmesiyle değerler eğitiminin daha etkili bir şekilde verilebileceğini vurgulamıştır. Karakuş (2015) değer öğretiminin okulla beraber başlamadığını belirterek okul öncesi dönem çocukların değerlerin ne olduğunu bilmeseler bile bu değerleri kazandıklarını belirterek değer eğitimine erken yaşta başlamanın önemini göstermiştir.

Şekil 4.13. Yayınlarda seçilen örneklem grupları

Örnekleme Yöntemi: Amaçlı örnekleme (18), seçkisiz örnekleme (2) ve uygun örnekleme (2) işe koşulan örnekleme yöntemleridir. On iki çalışmanın örnekleme yöntemi belirtilmediği veya açıklayıcı bilgiler verilmediği için belirlenememiştir (Şekil 4.14). Literatürdeki alan yazın derleme çalışmalarına bakıldığında değerler eğitimi çalışmalarında (Beldağ, 2016) basit seçkisiz örnekleme, bilişim teknolojileri alanında (Uğur Erdoğan ve ark., 2016; Küçük ve ark., 2013) ise bu çalışmaya benzer şekilde en çok amaçlı örnekleme yönteminin kullanıldığı tespit edilmiştir.

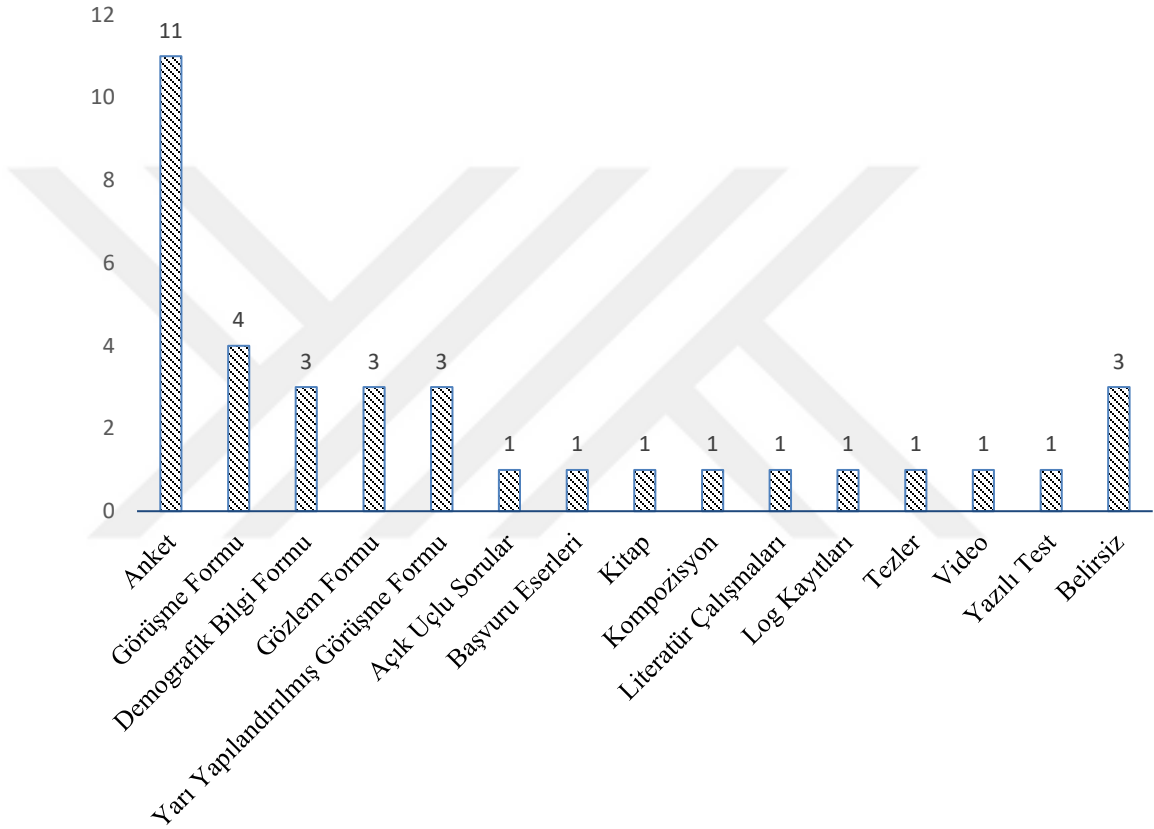

Şekil 4.14. İşe koşulan örnekleme yöntemi dağılımı

1.e) Kullanılan Veri Toplama Araçları: Yayınlarda kullanılan veri toplama araçlarının analizi yapılırken önce veri toplama genel araçları belirlenip ardından varsa kullanılan veri toplama özel araçları analiz edilmiştir.

Veri Toplama Genel Araçlar: Veri toplama genel araçlarına bakıldığında en fazla kullanılan aracın anket (11) olduğu görülmektedir (Şekil 4.15). Yayınlardan üç tanesinde

herhangi bir veri toplama aracından bahsedilmediği görülmüştür. Literatürdeki değerler eğitimi konusundaki ve BT konusundaki alan yazın çalışmalarına bakıldığında da araştırmalarda en fazla kullanılan veri toplama aracının anket olduğu görülmektedir (Göktaş ve ark.,2012; Küçük ve ark., 2013, Lee, 2013; Beldağ, 2016; Uğur Erdoğan, 2016).

Şekil 4.15. Veri toplama genel araçlar

Veri Toplama Özel Araçlar: Yayınlarda kullanılan özel veri toplama araçlarının dağılımına bakıldığında çalışmaların amaçlarına göre farklı araçları kullandıkları söylenebilir (Çizelge 4.8). Çizelgeye bakıldığında veri toplama araçlarının çoğunun araştırmacılar tarafından geliştirildiği görülmektedir. Bu noktadan hareketle literatürde değerler eğitimi yönelik ölçek geliştirme çalışmalarına ihtiyaç duyulduğu söylenebilir.

Çizelge 4.8. Veri toplama özel araçları

Veri Toplama Özel Araçları
İlköğretim 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Değerler Eğitimi Ölçeği (Keskin, 2008)
Günlük Hayattaki Hoşgörü Formu
Scale of “Personal Inspiration”
Temple Presence Inventory (Lombard ve ark., 2004)
10-İtem Self-Importance of Moral Identity Scale (Aquino ve ark., 2002)
Aggression Questionnaire
Değerler Formu
Değerlerle İlgili İkilem Formu
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Bilgisayar Destekli Eğitime (BDE) İlişkin Tutumları
Görev Değerlendirme Kontrol Listesi
Hoşgörü Tutum Ölçeği
İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Yeterlilik Ölçeği (Doğan ve ark., 2002)
Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile ve Öğretmen, Çocuk Formu (Neslitürk ve ark., 2015)
Parenting Style Inventory (Lamborn ve ark., 1991; Sessa, 1992)
Post-Game Survey
Scale of “Character Necessity”
Scale of “Internet (or e-) Significance”
Scales of IRI
Self-Worth Inventory (Crocker ve ark., 2005)
The MD Scale (Bandura ve ark., 1996)
The Scale of Global Empathy (Bachen, 2012)
The Video Game Questionnaire (Anderson ve ark., 2000)

1.f) Veri Analiz Yöntemleri: Yayınlarda işe koşulan veri analiz yöntemlerinin dağılımına bakıldığında en fazla kullanılan veri analiz yöntemlerinin içerik analizi (14) ve betimsel analiz (9) olduğu görülmektedir (Çizelge 4.9). Değerler eğitimi çalışmalarının Türkiye’deki eğilimlerini inceleyen Beldağ (2016)’da da en fazla kullanılan veri analiz yönteminin içerik analizi olduğu; eğitim teknolojilerindeki araştırma eğilimlerini inceleyen Göktaş ve ark. (2012) de betimsel analiz yönteminin en çok kullanıldığı görülmektedir. Bu noktadan hareketle değerler eğitimi ve eğitim teknolojileri alanındaki çalışmaların bulgularına benzer

olarak bu araştırmada en fazla kullanılan veri analiz yöntemlerinin içerik analizi ve betimsel analiz olduğunu söylemek mümkündür.

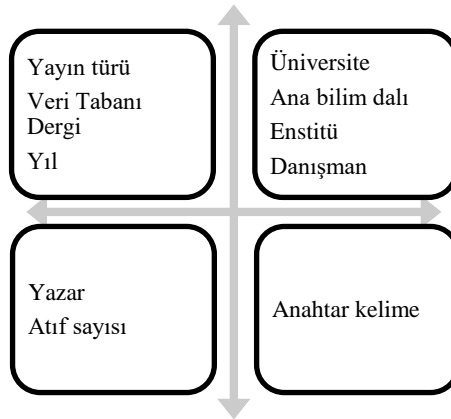
Çizelge 4.9. Yayınlarda kullanılan veri analiz yöntemleri

Analiz	f	Analiz	f
İçerik Analizi	14	Structural Equation Modeling (Sem)	2
Betimsel Analiz	9	Chi-Square Test	1
Anova	3	Çıkarımsal İstatistik	1
Wilcoxon	3	Exploratory Principal Component Analysis	1
Açımlayıcı Faktör Analizi	2	F-Anova	1
Bağımlı Gruplar T Testi	2	Levene's Test	1
Bağımsız Gruplar T Testi	2	Linear Regression Analyses	1
Pearson Korelasyonu	2	The Partial Least Squares (Pls)	1
Mann Whitney-U	2	Time Series Statistics	1
Multiple Regrassion Analysis	2		

4.2. Araştırma Sorusu 2 : 2009-2018 yılları arasında yayımlanan bilişim teknolojilerinin; değerler, etik ahlak ve karakter gelişimine etkisi konulu yayınların özellikleri nelerdir?

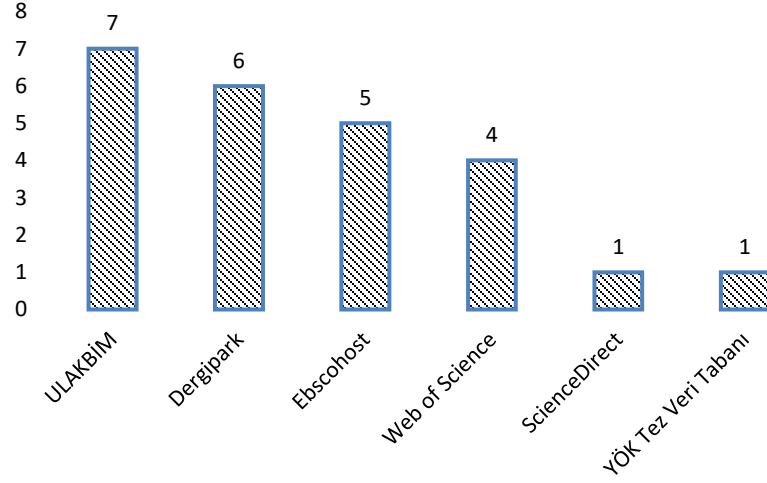
Bu araştırma sorusu için 100 çalışmadan 24 çalışma incelenmiştir. Bu çalışmaların alt araştırma sorularına göre analizleri aşağıda sunulmuştur.

2.a) Demografik Özellikleri: Yayınlarda incelenen demografik özellikler Şekil 4.16'da verilmiştir.

Şekil 4.16. Yayınlarda incelenen demografik özellikler

Veri Tabanı: Yayınların, indekslendiği veri tabanlarına dağılımı incelendiğinde en fazla yayının ULAKBİM’de (7) en az yayının ScienceDirect (1) ve YÖK Tez veri Tabanında (1) olduğu görülmektedir (Şekil 4.17.)

Şekil 4.17. Veri tabanı dağılımı

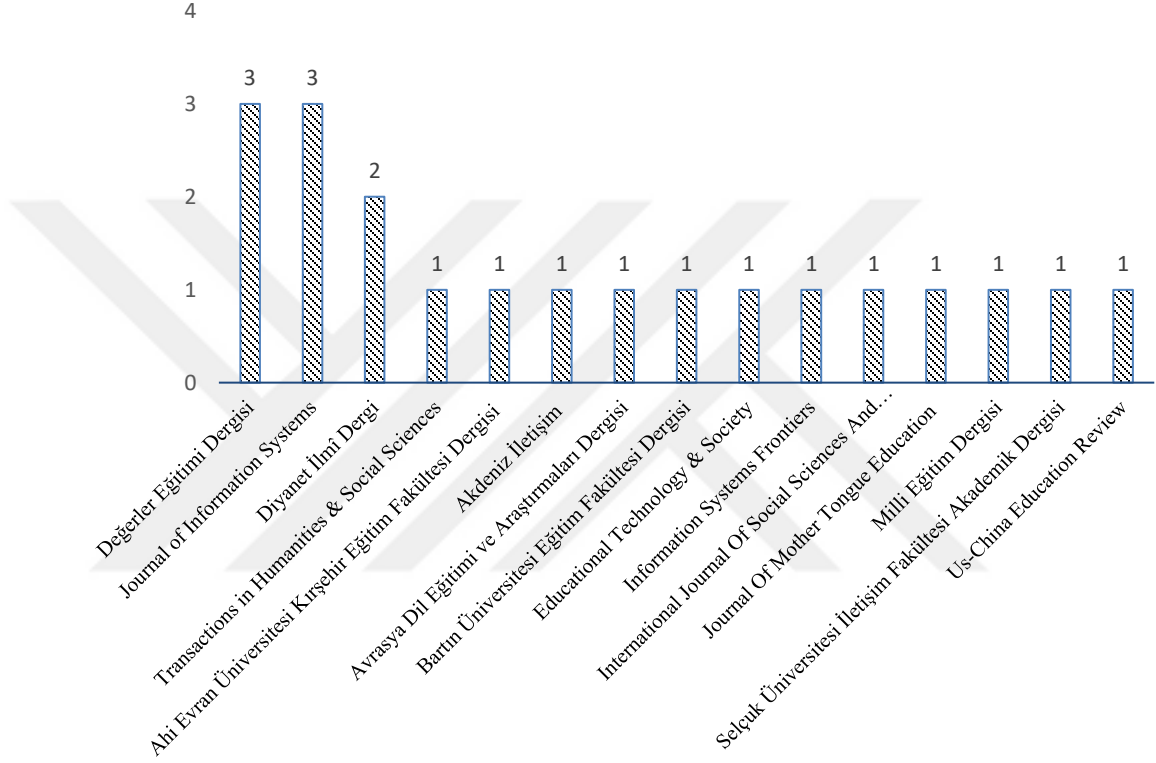
Yayın Türü: Yayınların, türlere göre dağılımına bakıldığında teknolojinin değer, ahlak, etik ve karakter gelişimine etkisinin ele alındığı çalışmaların 23 tanesi makale, bir tanesi yüksek lisans tezidir. Bu konuda çalışılmış bir doktora tezine rastlanmamıştır.

Atıf Sayısı: Atıf sayısı 10’dan büyük olan yayınların adı, atıf sayısı, indekslendikleri veri tabanları ve yılları Çizelge 4.10’da verilmiştir. Bu çalışmaların üçü uluslararası indekslerde biri ise DergiPark veri tabanıdır.

Çizelge 4.10. Yayınların atıf sayısı

Yayın Adı	Atıf Sayısı	Veri Tabanı	Yıl
Digital Citizenship Means Character Education for the Digital Age.	79	ScienceDirect	2011
Information Ethics Education for a Multicultural World	24	Ebscohost	2011
Sosyal medyada etik sorunlar	15	DergiPark	2015
Expanding ethical vistas of IT professionals	14	Web of Science	2010

Dergi: Yayınların yayımlandıkları dergilere baktığımızda Değerler Eğitimi Dergisi'nin (3) ve Journal of Information Systems Dergisinin (3) diğer dergilere göre daha fazla yayın yayımladığı görülmüştür (Şekil 4.18).

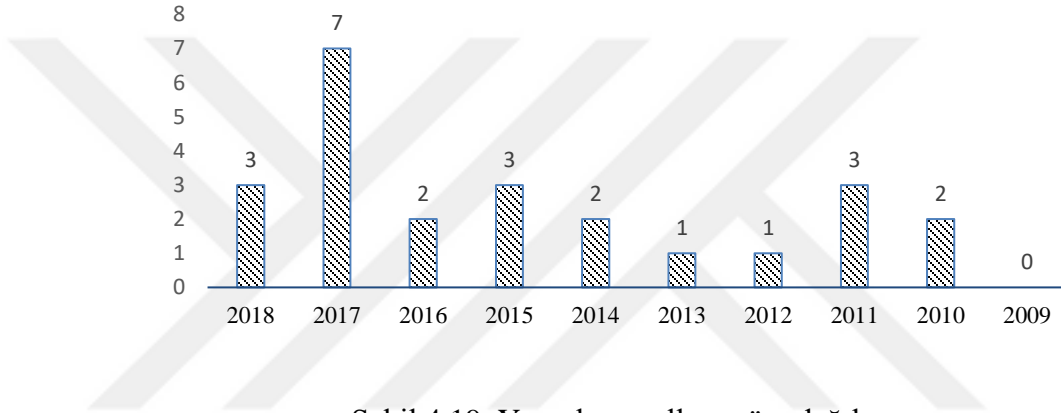

Şekil 4.18. Yayınların dergilere dağılımı

Tezlerin Danışman, Enstitü, Ana Bilim Dalı ve Yazarı: Bu bağlamda taranan tek yüksek lisans tezi Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı'nda çalışılan “İki bin sonrası sinemalarda gösterilen çizgi filmlerin okul öncesinde kazandırılması gereken değerler açısından incelenmesi” adlı çalışmadır. Çalışmanın danışmanı Dr. Öğr. Üyesi Oya Abacı, yazarı Özgür Özer'dir.

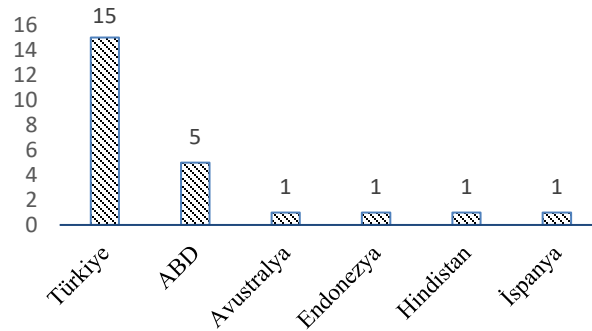
Yıl: Yayınların, yıllara göre dağılımına bakıldığında (Şekil 4.19), 2009 yılında teknolojinin değer, ahlak, etik ve karakter gelişimine etkisi inceleyen çalışmalara rastlanmamıştır. Bu konuda en fazla yayının 2017 (7) yılında yayımlandığı, 2018 (3), 2015

(3) ve 2011’de (3) de diğer yıllara göre daha fazla olduğu görülmektedir. 2009 yılına ait bir çalışmaya rastlanmamasının sebebinin değerler eğitiminin eğitim sistemimize 2010 yılında girmesi olduğu düşünülebilir. Ülkemizde 2010-2011 eğitim öğretim yılının başında Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı illerin valiliklerine gönderdiği genelge ile tüm kademe okullarında okul içi ve okul dışı değerler eğitimi faaliyetlerinin yürütülmesini istemiştir. Bu genelge dayanağını 18. Milli Eğitim Şurası’ndan almaktadır (Cihan, 2014).

Şekil 4.19. Yayınların yıllara göre dağılımı

Ülke: Yayınların yayımlandıkları ülkeler dağılımına bakıldığında yayın dilinin Türkçe seçilmiş olmasında ötürü Türkiye’de çalışılan çalışmaların sayısı diğerlerine göre daha fazladır. Bu duruma değerler eğitiminin ülkemizde yeni sayılabilecek bir araştırma alanı olmasının da etkisinin olduğu söylenebilir (Şekil 4.20).

Şekil 4.20. Yayınların ülkelere dağılımı

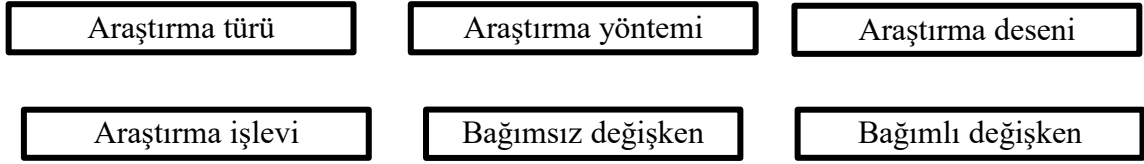
Anahtar Kelime: Yerli ve yabancı yayınlarda bütünlüğü sağlamak adına anahtar kelimeler İngilizce dilinde alınmıştır. Anahtar kelimelerin analizini daha anlamlı bir şekilde sunmak için öncelikle anahtar kelimelerden yola çıkarak kategoriler belirlenmiş daha sonra bu kategorilere uygun kodlar ve anahtar kelimeler eklenmiştir (Çizelge 4.11).

Çizelge 4.11. Anahtar kelimelerin kategorileri ve kodları

Eğitim Öğretim	Medya	Duyuşsal Nitelikler	Yazılım	Teknoloji
• Values Education (4)	• Media (3)	• Value (6)	• AIS*	• Information
• Citizenship Education (2)	• Social Media (2)	• Ethics (7)	• Educational Software	Technology (3)
• Social Studies (2)	• Cartoon (2)	• Cultural Values (2)	• Games	
• Media Education (2)	• Advertisement	• Academic Integrity	• Interactive Learning	
• Character Education	• Animated Film	• Altruism	• Environments	
• Ethical Instruction	• Animated Movie	• Attitude	• Simulation	
• Experimental Research On Education	• Caillou	• Character		
• Higher Education	• Cars 1 Movie	• Child Rights		
• Internet-Based Learning	• Cartoon Network	• Citizenship Responsibility		
• Moral Development Theory	• Cinema	• Moral		
• Pedagogy	• Dede Korkut Cartoon	• Personal Values		
• Preschool Education	• Disney Chanel	• Professionalism		
• Religious Education	• Instant Messaging	• Religion		
• Research Ethics Education	• Mafia Tv-Series	• Student Behavior		
• Social Learning Theory	• New Media	• Technology Addiction		
	• Protagonist	• Violence		
	• Survivor	• Protection Of Children		
	• Television			
	• Traditional Media			

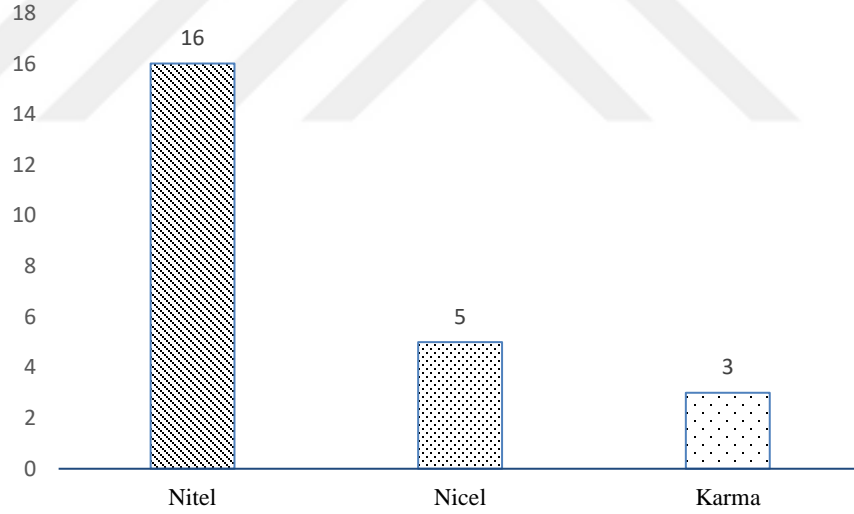
*Muhasebe bilgi sistemi

2.b) **Yöntemsel Özellikler:** İncelenen yöntemsel özellikler Şekil 4.21’de verilmiştir.

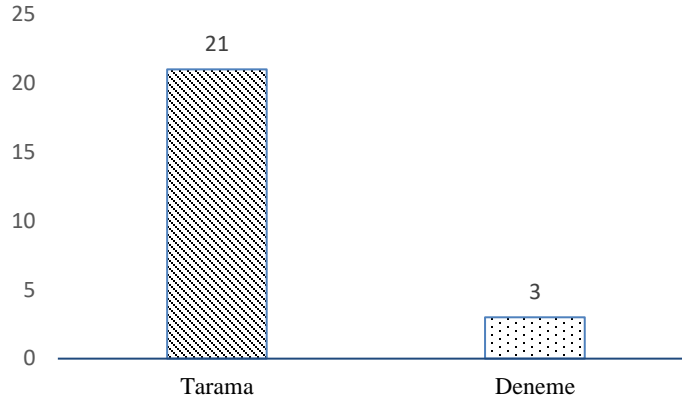
Şekil 4.21. İncelenen yöntemsel özellikler

Araştırma Türü: Yayınların araştırma türlerine göre dağılımına bakıldığında, nitel çalışmaların (16) sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Ancak nicel (5) ve karma (3) çalışmalar da yapıldığı görülmektedir (Şekil 4.22).

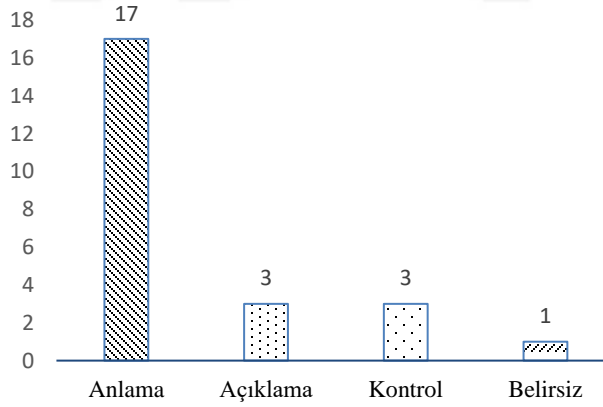
Şekil 4.22. Araştırma türü dağılımı

Araştırma Yöntemi: Yayınların araştırma yöntemine göre dağılımı incelendiğinde 21 yayının tarama ve üç yayının deneme modelinde olduğu görülmektedir (Şekil 4.23).

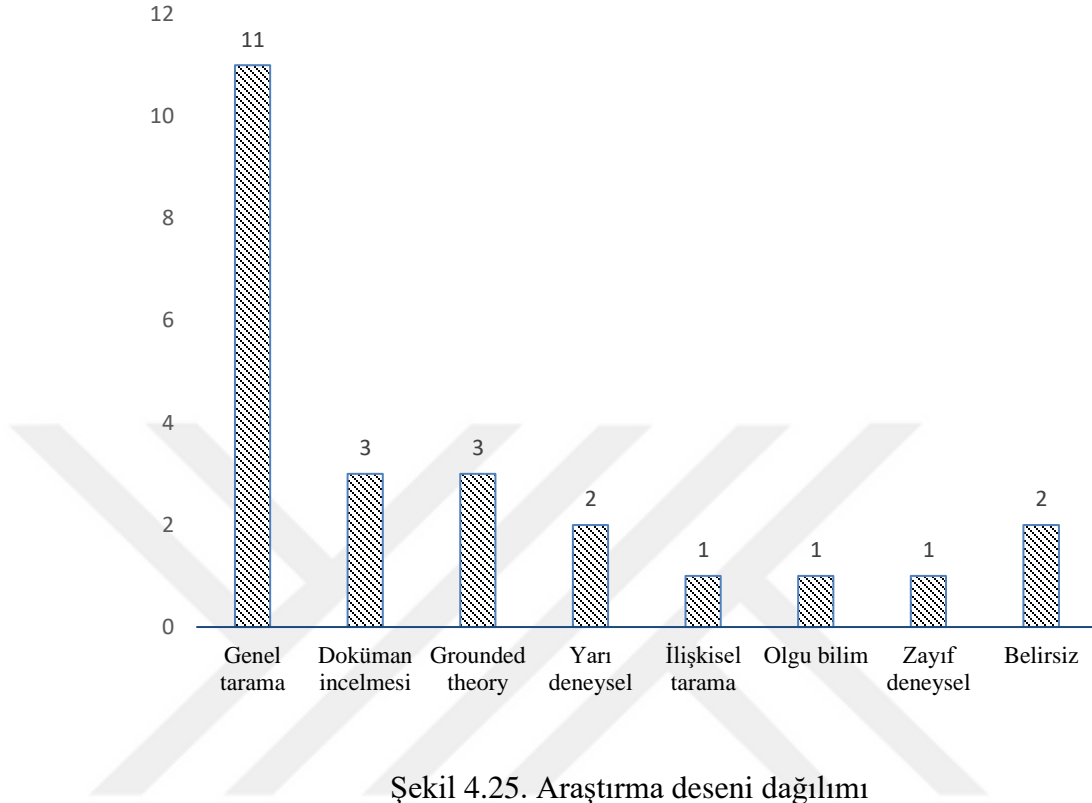
Şekil 4.23. Araştırma yöntemi dağılımı

Araştırma İşlevi: Yayınların anlama, açıklama ve kontrol işlevlerine dağıldığı görülmektedir (Şekil 4.24). Bilimin anlama işlevine yönelik yayınların çoğunlukta olduğu görülmektedir.

Şekil 4.24. Araştırma işlevi dağılımı

Araştırma Deseni: Çalışmaların araştırma desenine göre dağılımına bakıldığında en fazla genel tarama deseninin (11) kullanıldığı görülmektedir. Sonra doküman analizi (3) ve temellendirilmiş kuram (grounded theory) (3) gelmektedir. Deneysel desende yarı deneysel desenin (2) zayıf deneysel desene (1) göre daha fazla tercih edildiği görülmüştür (Şekil 4.25).

Bağımsız Değişken: Çalışmalardaki bağımsız değişkenlerin analizi yapılırken bağımsız değişkenler uygun kategorilere yerleştirilmiştir (Çizelge 4.12). Bu kategoriler şunlardır:

- **Duyuşsal Nitelikler:** Bu kategoriye, değerler ve değerler ile ilgili kavramlar, ahlak, dinler, karakter ve tutumlara ilişkin değişkenler dâhil edilmiştir.
- **Medya:** Bu kategoriye sosyal medya, çizgi film, medya, medyada şiddet unsurları, medyadaki bilinçaltı mesajlara ilişkin değişkenler dâhil edilmiştir.
- **Geliştirilen/Kullanılan Yazılım:** Bu kategoriye sadece elektronik destek sistemi (epss) değişkeni alınmıştır.
- **Eğitim/Öğretim:** Bu kategoriye eğitim, değer aktarım yaklaşımları, öğrenme ortamları ve öğretim programları değişkenleri dâhil edilmiştir.
- **Örnekleme:** Bu kategoriye örneklem ile ilgili olarak, bilişsel/algısal gelişim, cinsellik, kültür, demografik veriler, psikomotor gelişim ve aile yapısı değişkenleri dâhil edilmiştir.

İncelenen ö-çalışmalarda bağımsız değişkenlerin en fazla duyuşsal nitelikler ve medya kategorilerinde olduğu görülmüştür.

Çizelge 4.12. Bağımsız değişken tasnifi

Duyuşsal Nitelikler	Medya	Örneklem	Eğitim/Öğretim	Teknoloji	Geliştirilen/Kullanılan Yazılım
• Değerler	• Sosyal Medya	• Bilişsel/Algısal Gelişim	• Değer Aktarım Yaklaşımları	• Information Technology	• Elektronik Destek Sistemi (Epss)
• Din	• Çizgi Film	• Cinsellik Unsurları	• Eğitim	• Instant Messaging	
• Aile Değerleri	• Medya Etkisi	• Farklı Kültürlere Ait Unsurlar	• İnternet ile Zenginleştirilmiş Öğrenme-Öğretme Ortamı	• Teknoloji	
• Değer Gelişimi	• Şiddet Unsurları	• Demografik Bilgiler	• Yeni Teknolojilerin Kullanımı ile Ahlaki Eğitim		
• Karakter Özellikleri	• Yabancı Çizgi Filmler	• Psikomotor ve Cinsel Gelişim	• Sosyal Bilgiler Öğretim Programı		
• Ahlaki Gelişim Düzeyleri	• Zararlı Alt Metin ve Bilinçaltı Mesajlar	• Aile Yapısı			
• Tutum					
• Unesco Yaşayan Değerler Listesi	• Geliştirici İletiler				

Bağımlı Değişken: Yayınlardaki bağımlı değişkenler, sayıca fazla oldukları için daha anlamlı sonuçlar elde edebilmek için kategorilere ayrılmıştır (Çizelge 4.13). Bu kategoriler şunlardır:

• **Duyuşsal Nitelikler:** Bu kategoriye, değerler ve değerler ile ilgili kavramlar ve tutumlara ilişkin değişkenler dâhil edilmiştir. Çalışmalarda en fazla bu kategoride bağımlı değişken bulunmuştur.

• **Medya:** Bu kategoriye film, çizgi film ve dizi içerikleri ile beraber reklam yayınları dâhil edilmiştir.

• **Eğitim/Öğretim:** Bu kategoriye, eğitim ve öğretim ile ilgili olarak bilgisayar etiği öğretimi, sanal ekip çalışması ve öğrenci akademik bütünlüğü değişkenleri dahil edilmiştir.

• **Örneklem:** Bu kategoriye örneklemlerin teknoloji bağımlılığı ve değer oluşturma süreçleri değişkenleri dâhil edilmiştir.

Çizelge 4.13. Bağımlı değişken tasnifi

Duyuşsal Nitelikler	Medya	Eğitim Öğretim	Örneklem
• Bilişim Teknolojilerinin Kullanımına Yönelik Tutumlar	• Reklam Yayınları	• Bilgisayar etiği öğretimi	• Teknoloji Bağımlılığı
• Değerler	• Cailou izgi Filmi İçerikleri	• Öğrenci Akademik Bütünlüğü	• Değer Oluşturma Süreci
• Ergen Birlikteliği İçin Sosyal Değerler	• Dede Korkut izgi Filmi İçerikleri	• Sanal Ekip alışması	
• Etik Karar verme Süreçleri	• Mafya Dizileri		
• Etik Sorunlar			
• Etik Zorluklar			
• İnsani Değerler ve Tutumlar			
• Kardeşlik			
• Arabalar Filminde Yer Alan Değerler			
• Survivor 2017 Değerleri			

2.c) Yayınlarda kullanılan veya geliştirilen teknolojiler: Teknolojiler kategorilere ayrılmış ve bu kategoriler bağlamında incelenmiştir (izelge 4.14). Bu kategoriler şunlardır:

• **Yazılım:** Bu kategoriye elektronik performans destek sistemi, muhasebe bilgi sistemleri ve simülasyon yazılımları alınmıştır.

• **Medya:** Bu kategoriye televizyon, çizgi film, medya, internet, sosyal medya, animasyon, dizi ve reklam gibi medya araçları alınmıştır.

• **Genel Teknolojiler:** Bu kategoriye özel olarak belirtilmeyip geniş çerçevede alınan; bilişim teknolojileri, akıllı telefon, bilgisayar, dijital teknolojiler, tablet, teknolojik araçlar ve web teknolojileri alınmıştır.

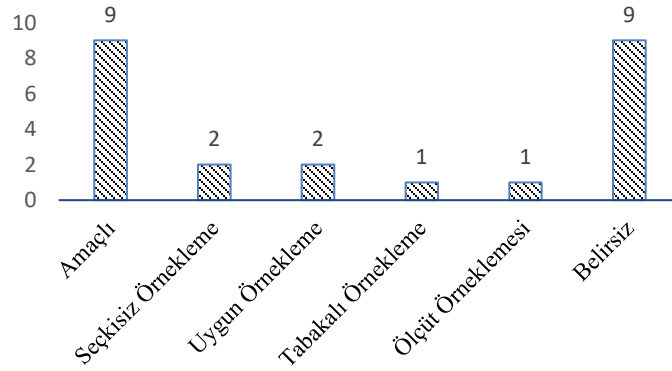
Çalışmalarda medya ve genel teknolojilerin yazılımdan daha fazla kullanılan teknolojiler olduğu görülmüştür.

Çizelge 4.14. Yayınlarda kullanılan veya geliştirilen teknolojiler

Medya	Genel Teknolojiler	Yazılım
<ul style="list-style-type: none"> • Televizyon (6) • Çizgi Film (4) • Medya (3) • İnternet (2) • Sosyal Medya (2) • Animasyon • Dizi • Reklam 	<ul style="list-style-type: none"> • Bilişim Teknolojileri (3) • Akıllı Telefon • Bilgisayar • Dijital Teknolojiler • Tablet • Teknolojik Araçlar • Web Teknolojileri 	<ul style="list-style-type: none"> • Elektronik Performans Destek Sistemi (EPSS) • Muhasebe Bilgi Sistemleri • Simülasyon

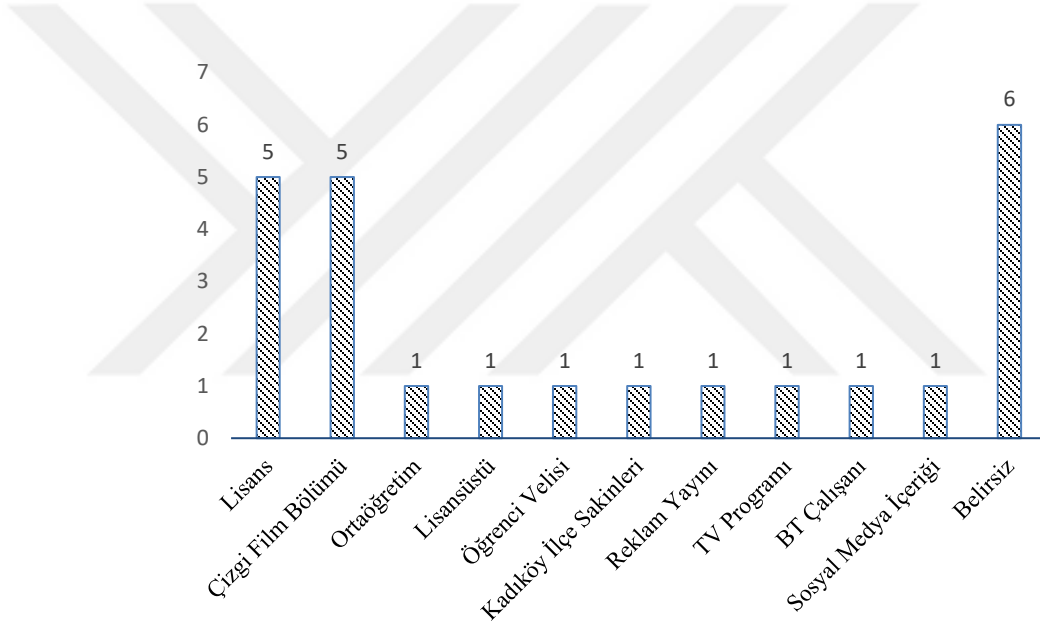
2.d) Örnekleme Yöntemi/Örneklem Grubu

Örnekleme Yöntemi: Bu kısımda yayınlarda kullanılan örnekleme yöntemleri ve örneklemlerin seçildiği grupların dağılımları verilmiştir. Amaçlı örnekleme (9), en fazla kullanılan örnekleme yöntemidir. Seçkisiz örnekleme (2), uygun örnekleme (2), tabakalı örnekleme (1) ve ölçüt örnekleme (1) kullanılan diğer örnekleme yöntemleridir. Dokuz çalışmanın örnekleme yöntemi açıkça belirtilmediği için belirlenememiştir (Şekil 4.26).

Şekil 4.26. Örnekleme yöntemi

Örneklem Grubu: Bu araştırma sorusu kapsamında incelenen yayınlarda en fazla çalışılan örneklem grubu lisans öğrencileridir (5). Eğitim ortamlarından seçilen diğer örneklem grupları ortaöğretim (1), lisansüstü (1) ve öğrenci velisi (1)'dir. Okul öncesi yaş grubu çocuklarının farklı medya araçları ile çizgi film izlemeleri, teknolojinin değerlere etkisinin incelenmesi gerektiği sonucunu doğurmuştur. Bu nedenle çizgi film bölümlerinin (3) de örneklem olarak seçildiği çalışmalar mevcuttur. Aynı zamanda medya araçları olarak reklam yayını (1) ve TV programı (1) da örneklem olarak seçilmiştir. On çalışma teorik çalışma olduğu için herhangi bir örneklem grubu ile çalışmamıştır (Şekil 4.27).

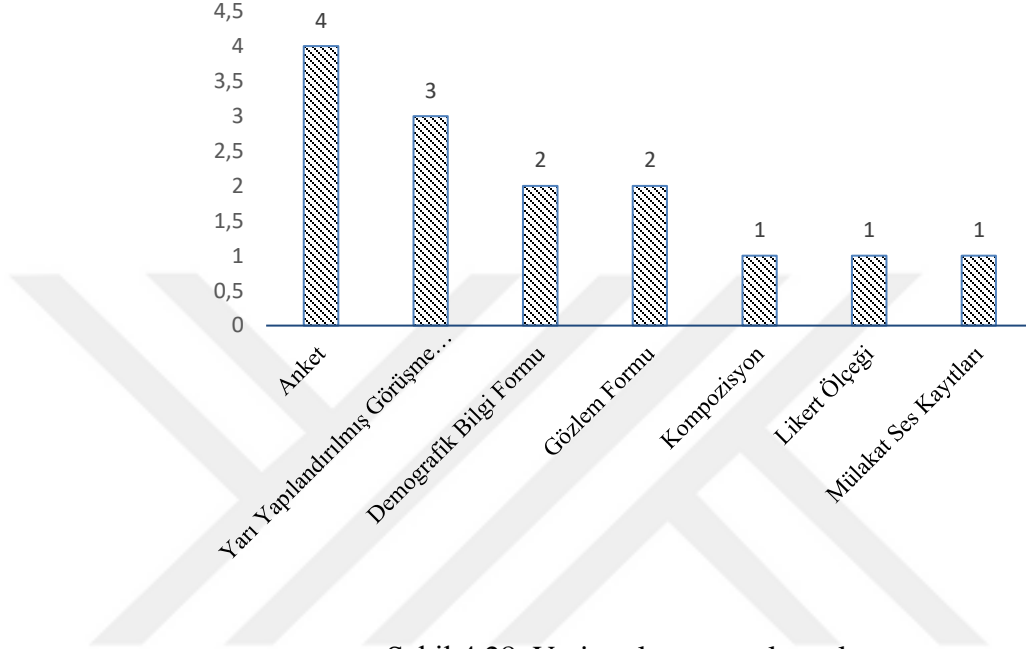

Şekil 4.27. Örneklem grubu

2.e) Veri Toplama Araçları: Yayınlarda kullanılan veri toplama araçlarının analizi yapılırken önce veri toplama genel araçları belirlenip ardından varsa kullanılan veri toplama özel araçları analiz edilmiştir.

Veri Toplama Genel Araçları: Veri toplamada kullanılan araçlara bakıldığında en fazla kullanılan aracın anket (4) olduğu görülmektedir. Göktaş ve ark. (2012)'de eğitim teknolojilerinin araştırma trendlerini inceledikleri çalışmada benzer olarak anket yönteminin kullanıldığını belirtilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu (3), demografik bilgi formu

(2), gözlem formu (2), kompozisyon (1), likert ölçeği (1), mülakat, ses kayıtları (1) kullanılan diğer veri toplama araçlarıdır (Şekil 4.28).

Şekil 4.28. Veri toplama genel araçlar

Veri Toplama Özel Araçları: Yayınlarda kullanılan her bir ölçme aracının frekans değeri birdir. Bu ölçekler Çizelge 4.15'te verilmiştir.

Çizelge 4.15. Veri toplama özel araçlar

Veri Toplama Özel Araçları

Mafya Dizileri Tutum Ölçeği

İçerik Değerlendirme Formu (Yaman ve ark., 2008)

İçerik Değerlendirme Formu

İnternet Kullanım Durum Anketi

2.f) Veri analiz yöntemleri: Çalışmalarda en fazla kullanılan veri analiz yöntemi içerik analizi yöntemidir (11). Betimsel analiz yöntemi (8) de diğer analiz yöntemlerine göre daha fazla tercih edilmiştir. (Çizelge 4.16). Sadece beş çalışmada çıkarımsal istatistik kullanılmış olması dikkat çekicidir.

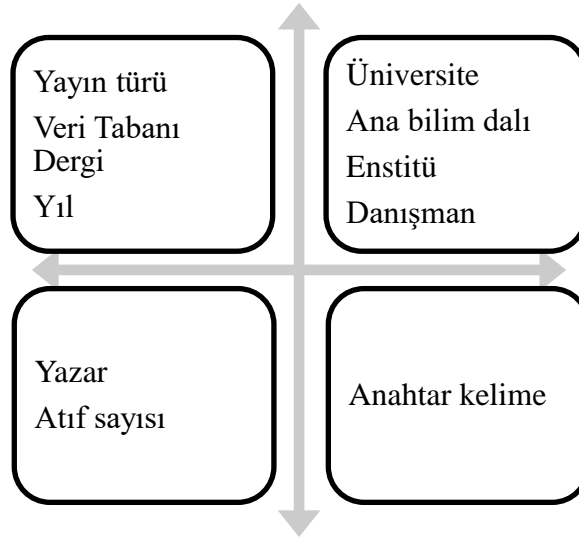
Çizelge 4.16. Veri analiz yöntemleri

Veri Analiz Yöntemi	<i>f</i>
İçerik Analizi	11
Betimsel Analiz	8
Bağımsız gruplar t testi	2
Ki-Kare Bağlılık Analizi	1
MANOVA	1
ANOVA	1

4.3. Araştırma Sorusu 3: 2009-2018 Yılları Arasında Yayınlanan, Bilişim Teknolojilerinin Etik Kullanımı Konulu Yayınların Özellikleri Nelerdir?

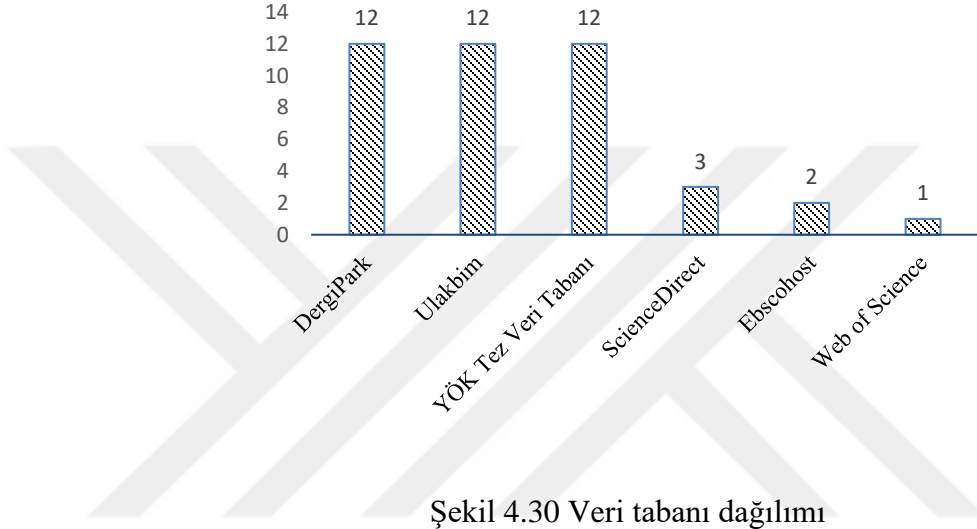
Bu araştırma sorusu için 100 çalışmadan 42 çalışma incelenmiştir. Yayınların alt araştırma sorularına ilişkin bulguları aşağıda verilmiştir.

Demografik Özellikler: Yayınlarda incelenen demografik özellikler Şekil 4.29’da verilmiştir.

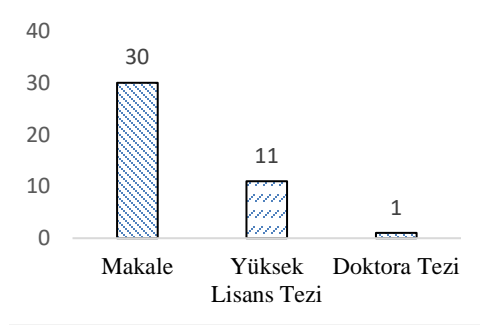
Şekil 4.29. İncelenen demografik özellikler

Veri Tabanı: Yayınların indekslendiği veri tabanlarının dağılımına bakıldığında DergiPark, ULAKBİM ve YÖK Tez Veri Tabanında 12’şer yayının indekslendiği görülmektedir. Diğer araştırma sorularında daha fazla yayının indekslendiği ScienceDirect veri tabanında bu araştırma sorusu için daha az yayına rastlanmıştır (Şekil 4.30).

Şekil 4.30 Veri tabanı dağılımı

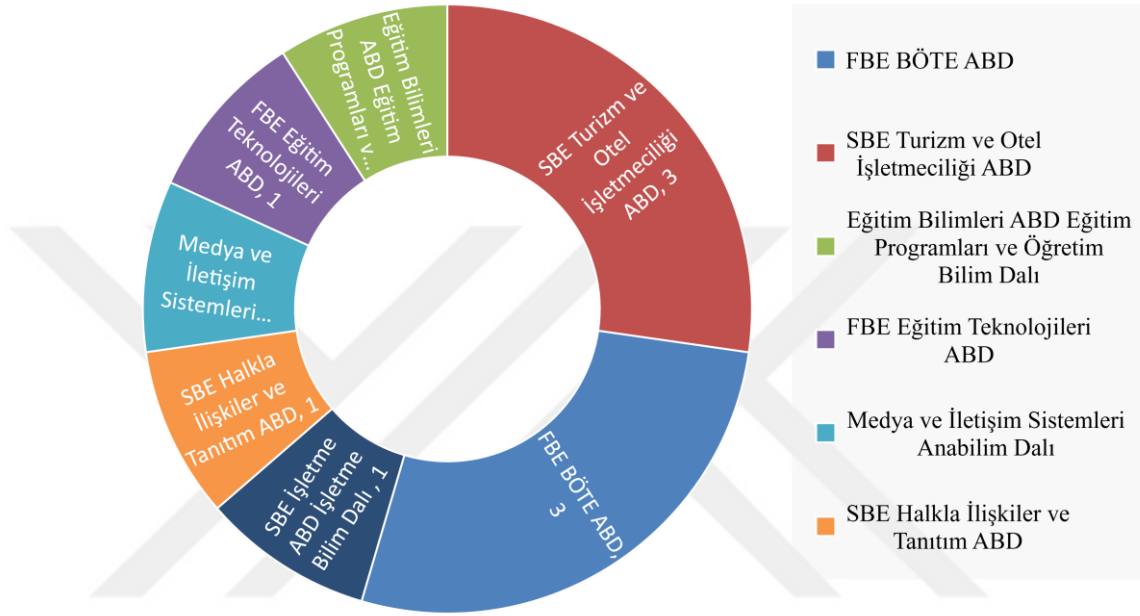
Yayın Türü: Bu araştırma sorusu dâhilinde incelenen çalışmalar makale (30), yüksek lisans tezi (11) ve doktora tezi (1) türlerindedir (Şekil 4.31).

Şekil 4.31. Yayınların türlere dağılımı

Enstitü/Ana Bilim Dalı: Araştırma kapsamındaki tez çalışmalarına bakıldığında Fen Bilimleri Enstitüsü (FBE) Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi (BÖTE) Anabilim Dalı (ABD) (3) ve Sosyal Bilimler Enstitüsü (SBE) Turizm ve Otel İşletmeciliği ABD (3) en

fazla tez çalışmasının bulunduğu enstitü/anabilim dallarıdır (Şekil 4.32). Bilişim etiği konusunda fen bilimleri alanında, sosyal bilimler alanında ve eğitim bilimleri alanlarında farklı ana bilim dallarında çalışmaların yürütüldüğü görülmektedir.

Şekil 4.32. Tezlerin enstitü/anabilim dallarına dağılımı

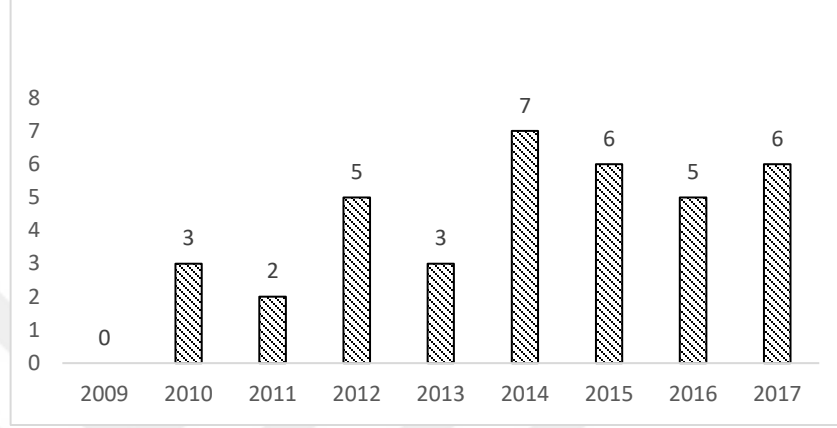
Üniversite: Bu araştırma sorusu kapsamında ulaşılan tezler sadece yurt içi üniversite adreslidir (Çizelge 4.17).

Çizelge 4.17. Üniversite dağılımı

Üniversite		
• Aksaray Üniversitesi	• Düzce Üniversitesi	• Ege Üniversitesi
• Anadolu Üniversitesi	• Erciyes Üniversitesi	• İstanbul Ticaret Üniversitesi
• Ankara Üniversitesi	• Gazi Üniversitesi	• Pamukkale Üniversitesi
• Maltepe Üniversitesi	• Hacettepe- Üniversitesi	• Süleyman Demirel Üniversitesi

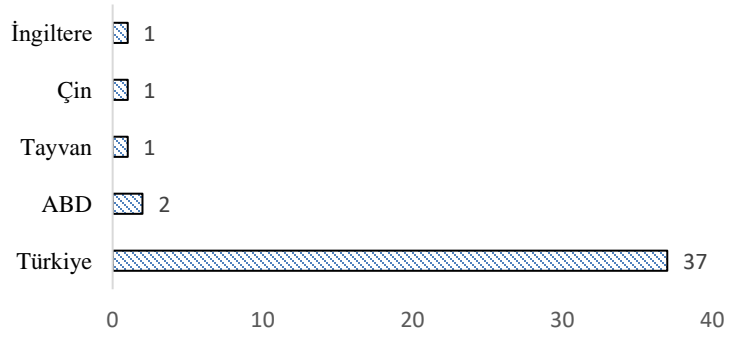
Yıl: Bilişim etiği konusunda en fazla yayının 2014 (7)'te olduğu görülmektedir. Bu durumun nedeni olarak bilişim suçlarının ceza sistemimize 2014 yılında girerek yasalaşması gösterilebilir (Öz, 2018). Bununla birlikte 2015 (6), 2016 (5), 2017 (6), 2018 (5) yıllarında

2014 yılı öncesine göre daha fazla yayına rastlanmıştır. Öte yandan 2009 yılında bilişim etiği konusunda yayımlanmış bir yayına rastlanmamıştır (Şekil 4.33).

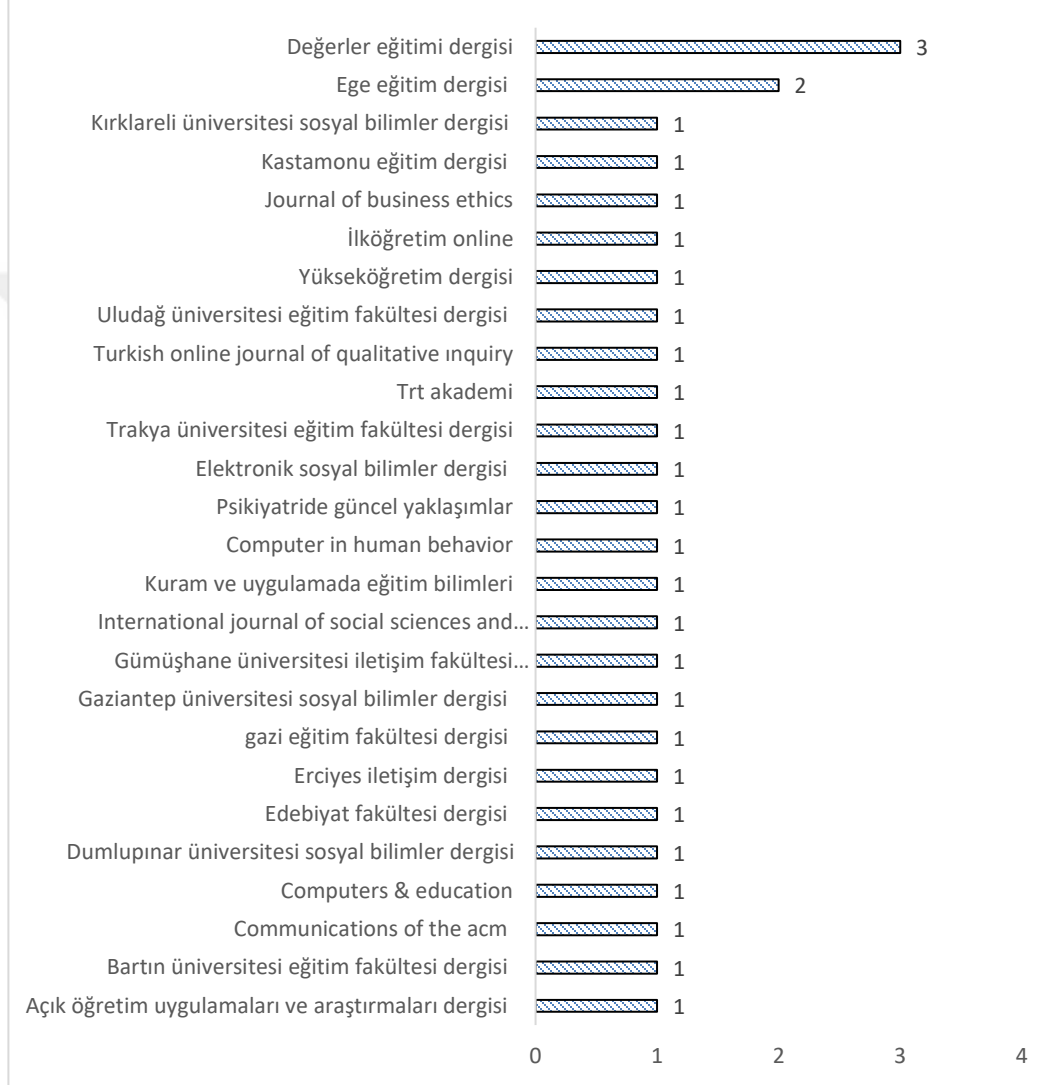
Şekil 4.33. Çalışmaların yıllara dağılımı

Ülke: Diğer araştırma sorularında olduğu gibi bu araştırma sorusunda da en fazla yayınına kaynaklık eden ülkeler Türkiye (37) ve ABD (2)'dir. Avrupa ülkelerinden sadece İngiltere'de bir yayına ulaşılmıştır. Asya ülkelerinde bilişim teknolojilerinin etik kullanımı konulu çalışmalar Tayvan (1) ve Çin (1)'dedir. Bilişim etiği çalışmalarının yapıldığı ülkeler Lee (2013) ve Bodily ve ark. (2019)'da değerler eğitimi ve eğitim teknolojileri alanında en fazla yayının bulunduğu ülkelerdir. Yayınların yayımlandıkları ülkelere dağılımı Şekil 4.34'te verilmiştir.

Şekil 4.34. Yayınların ülkelere dağılımı

Dergi: BT'nin etik kullanımı konulu yayınların yayımlandıkları dergilere bakıldığında farklı alanlarda faaliyet gösteren dergiler görülmektedir. Bu durum bilişim etiği konusunun farklı alanlarda çalışıldığını göstermektedir (Şekil 4.35).

Şekil 4.35. Yayınların dergilere dağılımı

Atıf Sayısı: Yayınlar içerisinde 10'dan fazla alıntılanan yayınların adı, atıf sayısı, indekslendiği veri tabanı ve yayın yılı Çizelge 4.18'de verilmiştir.

Çizelge 4.18. Yayınların atıf sayısı

Yayın Adı	Atıf		
	Sayısı	İndeks	Yıl
The effect of an information ethics course on the information ethics values of students – A Chinese guanxi culture perspective	36	ScienceDirect	2011
Computing ethics why software engineering Courses should include ethics Coverage	21	ScienceDirect	2014
Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımında ilköğretim öğrencilerinin etik olmayan davranışlara ilişkin görüşlerinin incelenmesi	16	YÖK Tez Veri Tabanı	2012
Teknoloji kültürü ve etik	14	YÖK Tez Veri Tabanı	2010

Anahtar Kelime: Yayınların anahtar kelimelerinin analizi yapılırken anahtar kelimelerden yola çıkarak kategoriler belirlenmiştir. Daha sonra eğer bu anahtar kelimeler kodlanabiliyorsa kodlanarak bu kategorilere girilmiştir ve frekans değeri yazılmıştır. Kodlanamayan anahtar kelimeler olduğu gibi kategorilere girilmiştir. Anahtar kelimelerin bu kategorilere eşit dağıldığı görülmüştür (Çizelge 4.19).

• **Duyuşsal Nitelikler:** Bu kategoriye bağımlılık, farkındalık, değer, kültürel kavramlar ahlak ve etik ile ilgili kavramlar içeren kodlar ve anahtar kelimeler alınmıştır.

• **Araştırma:** Bu kategoriye araştırma yöntem, amaç, ver toplama aracı ve araştırma ile ilgili kodlar ve anahtar kelimeler alınmıştır.

• **Eğitim/Öğretim:** Bu kategoriye etik eğitimi ve eğitim ile ilgili kodlar ve anahtar kelimeler alınmıştır.

• **Teknolojiler:** Bu kategoriye teknoloji ile ilgili kodlar ve anahtar kelimeler alınmıştır.

• **Medya:** Bu kategoriye medya araçları ve medya ile ilgili kodlar ve anahtar kelimeler alınmıştır.

• **Örneklem:** Bu kategoriye örneklemin özellikleri ile ilgili kodlar ve anahtar kelimeler alınmıştır.

Çizelge 4.19. Anahtar kelimelerin tasnif edildiği kategoriler ve yerleştirilen anahtar kodlar

Duyuşsal Nitelikler	Araştırma	Eğitim Öğretim	Teknolojiler	Medya	Örneklem
• Ethics (14)	• Case Study	• Experiential	• Informations (5)	• Media	• Internet Users
• Values (3)	• Code	learning	• Communication (3)	literacy	• Peformance
• Moral (3)	• It Ethic	• Human rights	• Computer (2)	• Media	assignments
• Addiction	Scale	education	• Internet (2)	process	• Pre service
• Awareness	• It Ethics	• Interactive	• Mobile marketing	• New	teachers
• Culture	With Real	learning	• Digital media	media	• Student
• Humanity	Life Case	• IT education	• Human computer	• News	• Behavior
• Social	Studies	program	interface	• Film	• Culture
Responsibility	Scale	• Kohlberg's	• Forum pages	• Social	• Bullying
	• Mixed	CMD Model	• Games	media	• Victimization
	Methods		• Web applications		• Ethics
	• Objective		• Cyber		perception

Yazar: Duymaz (3), Dilmaç (2), Ozan (2), Beyhan (2) yazarları dışındaki yazarların birer çalışmada isimleri geçmektedir. Yazarların dağılımı Çizelge 4.20'de verilmiştir.

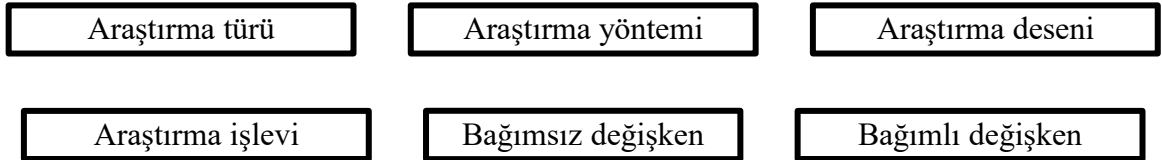
Çizelge 4.20. Yazarlar çizelgesi

Yazar	f	Yazar	f
Saliha Handan Duymaz	3	Esra Yılmaz	1
Bülent Dilmaç	2	Fatih Balaman	1
Ömer Beyhan	2	Fatma Kübra Çelen	1
Şenay Ozan	2	Füsun Ekşi	1
Yüksel Deniz Arıkan	2	Gülçin Zeybek	1
Duygu Nazire Kaşıkçı	1	Haluk Erdem	1
Abdullah N. Dicle	1	Hatice Ferhan Odabaşı	1
Abdullah Yıldız	1	Hayriye Sultan Tunç	1
Adem Özdemir	1	Haytham Siala	1
Adile Aşkı Kurt	1	İbrahim Okan Erden	1
Ahmet Naci Çoklar	1	İsa Kılınç	1
Allan H.K. Yuen	1	İshak Büyükyıldırım	1
Alper Kesten	1	Kerem Kılıçer	1

Çizelge 4.20. (Devam) Yayını bulunan yazarlar çizelgesi

Yazar	f	Yazar	f
Arvind Narayanan	1	Mehmet Kurt	1
Aynur Geçer	1	Mehmet Sincar	1
Betül Akbulutgiller	1	Melis Paksoy	1
Betül Özaydın	1	Mikail Söylemez	1
Betül Pazarbaşı	1	Murad Karaduman	1
Burcu Berikan	1	Mustafa Fidan	1
C.Teyyar Uğurlu	1	Mustafa Serkan Günbatar	1
Cevat Elma	1	Necati Erdem Eralp	1
Champlain College	1	Necmettin Teker	1
Christina Ling-Hsing Chang	1	Nilgün Tosun	1
Danyal Karakülah	1	Selin Bitirim Okmeydan	1
Diane Sloan	1	Serap Piri	1
Didem Aşar	1	Shannon Vallor	1
Durmuş Ümmet	1	Suzy Jagger	1
Elif Uzun Mercan	1	Şahin Gökçearsan	1
Emel Birol	1	Şemseddin Gündüz	1
Emel Dikbaş Torun	1	Tuba Şahin	1
Erkan Yaman	1	Vildan Özeke	1
Erol Aktay	1	Wilfred W.F. Lau	1

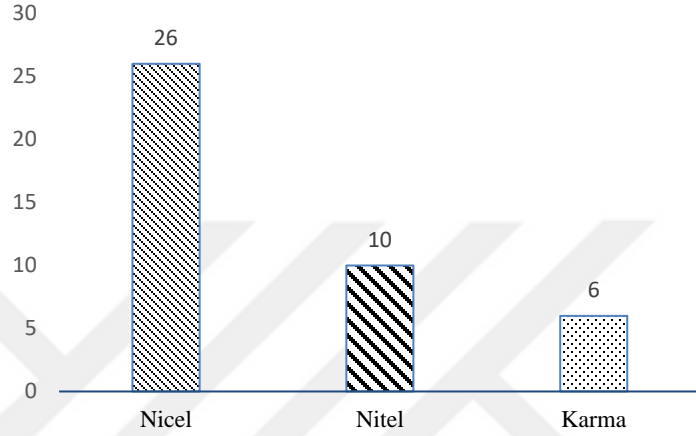
Yöntemsel Özellikler: Çalışmalarda incelenen yöntemsel özellikler Şekil 4.36’da verilmiştir.

Şekil 4.36. İncelenen yöntemsel özellikler

Araştırma Türü: Yayınların araştırma türlerine dağılımına bakıldığında nicel (26) ve nitel (10) çalışmaların karma (6) çalışmalardan daha fazla kullanıldığı görülmektedir (Şekil

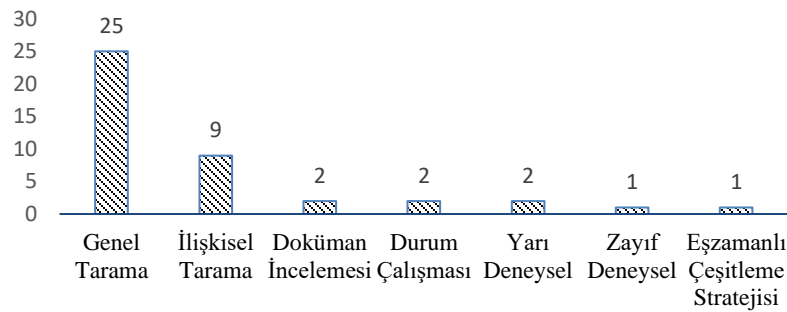
4.37). Celen ve ark. (2016) da “Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Kullanımı ve Etik Olmayan Davranışlar: Sorunlar, Araştırmalar ve Değerlendirmeler” başlıklı çalışmada benzer şekilde nicel çalışmaların daha fazla olduğunu belirtmiştir.

Şekil 4.37. Araştırma türü dağılımı

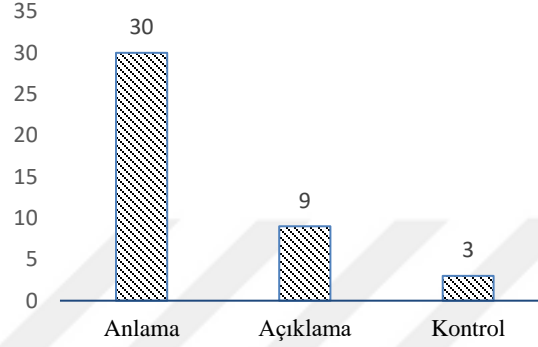
Araştırma Yöntemi: Yayınlar kullanılan araştırma yöntemine göre incelendiğinde tarama (39) çalışmanın, deneme yönteminde ise üç çalışmanın olduğu görülmüştür.

Araştırma Deseni: Yayınların araştırma desenlerine dağılımına bakıldığında genel tarama (25), ilişkisel tarama (9) kullanıldığı görülmektedir. Doküman incelemesi (2), durum çalışması (2) ve yarı deneysel yöntem (2), eş zamanlı çeşitleme stratejisi (1) ve zayıf deneysel yöntem (1) de işe koşulan diğer araştırma desenleridir (Şekil 4.38).

Şekil 4.38. Araştırma deseni dağılımı

Araştırma İşlevi: Yayınların araştırma işlevlerine dağılımı Şekil 4.39’da verilmiştir. Buna göre otuz çalışmanın anlama, dokuz çalışmanın açıklama, üç çalışmanın kontrol işlevinde olduğu görülmektedir.

Şekil 4.39. Araştırma işlevi dağılımı

Bağımsız Değişken: Yayınlardaki bağımsız değişkenler, sayıca fazla oldukları için daha anlamlı sonuçlar elde edebilmek adına kategorilere ayrılmıştır (Çizelge 4.21). Bu kategoriler şunlardır:

• **Örneklem:** Bu kategoriye örneklemin demografik verilerine ilişkin değişkenlerin yanı sıra bilgisayara ve internet bağlantısına sahip olma durumlarına, anne- baba eğitim durumlarına, bilgisayar kullanım sürelerine, bilgisayar kullanım durumlarına, niteliklerine, cep telefonu kullanım durumlarına, internet kullanım düzeylerine, internete bağlanma ortamlarına, sosyal ağların kullanım durumlarına, dijital yerlilik durumlarına, eğitim durumlarına, branş ve görev türlerine ilişkin değişkenlere yer verilmiştir.

• **Duyuşsal Nitelikler:** Bu kategoriye etik, değerler, bağımlılık, kültür, kontrol odağı, görüşler, duyarlılık gibi değişkenlere yer verilmiştir.

• **Eğitim/Öğretim:** Bu kategoriye bilişim teknolojileri ve yazılım dersi öğretim programı, bilişim etiği öğretimi, bilişim teknolojileri ve yazılım dersini alma süresi ve öğretim yöntem ve tekniklerine yönelik değişkenlere yer verilmiştir.

• **Teknoloji:** Bu kategoriye araştırmalarda kullanılan, geliştirilen veya etkisine bakılan internet, simülasyon oyunları, mobil pazarlama yazılımları gibi teknolojik değişkenler alınmıştır.

• **Medya:** Bu kategoriye sosyal medya, medya içerikleri ve haber değişkenleri alınmıştır.

Bilişim etiği kapsamındaki çalışmaların bağımsız değişkenlerin daha çok örneklem, duyuşsal nitelikler ve eğitim-üretim kategorilerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

Çizelge 4.21. Bağımsız değişkenler

Örneklem	Duyuşsal Nitelikler	Eğitim retim	Teknoloji	Medya
• Bilgisayar Kullanımı	• Etik Sorunlar	• Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi	• 3d Simulation Game	• Haber
• retici Nitelikleri	• İnsani Değerler	• Bilişim Etiği retimi	• İnternet	• İçerik
• Cep Telefonu Kullanımı	• Dürüstlük	• Bilişim Etiği retimi	• Mobil Pazarlama Uygulamaları	• Medya Yapımcılığı
• Dijital Yerlilik	• Etik	• Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersini	• Yeni İletilişim Teknolojileri	• Sorumlu Yayın
• Etik Olmayan Kullanım	• İnternet Bağımlılığı	• Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersini		• Anlayışına Uygunluk
• İnternet Kullanım Düzeyi	• Kişi Haklarına Sayęı	• Alma Süresi		• Sosyal Medya
• Sosyal Ağların Kullanımı	• Okul Kùltürü	• Görsel-İşitsel Teknikler		
• İnternete Bağlanma Ortamı	• Kontrol Odağı Algısı	• retim Yöntemlerinin Kullanılması		
• İnternete Bağlı Kalma Süreleri	• retmen Görüşleri	• retme- renme Süreci		
• Program Yazabilme Düzeyleri	• Siber Zorbalığa Duyarlılık	• Teknoloji Tabanlı renme		
• Siber Zorbalığa Maruz Kalma	• Siber Zorbalık Yapma	• Fiziksel Ortam		
• Siber Zorbalık Eğilimleri	• Tarafsız Davranma	• Okul Türü		
• Televizyon İzleme				

Bağımlı Değişken: Yayınlardaki bağımlı değişkenler, anlamlı sonuçlar elde edebilmek adına kategorilere ayrılmıştır (izelge 4.22). Bu kategoriler şunlardır:

• **Duyuşsal Nitelikler:** Bu kategoriye algı, tutum, etik ve değerler ile ilgili değişkenler alınmıştır.

• **Teknoloji:** Bilgi ve iletişim teknolojileri ve forum sayfaları, bu kategoriye alınmıştır.

• **Eğitim/Öğretim:** Bu kategoriye bilişim etiği öğretim uygulaması, iş etiği eğitimi, teknolojide etik eğitimi ve bilgisayar meslek dersi değişkenleri alınmıştır.

• **Medya:** Bu kategoriye medya yayınları ve sinema filmleri değişkenleri dâhil edilmiştir.

• **Örnekleme:** Bu kategoriye örnekleme ile ilgili değişkenler dâhil edilmiştir.

Bilişim etiği kapsamındaki çalışmaların bağımlı değişkenlerinin duyuşsal nitelikler ve örnekleme daha çok yoğunlaştığı görülmüştür.

Çizelge 4.22. Bağımlı değişkenler

Duyuşsal Nitelikler	Örnekleme	Eğitim Öğretim	Medya	Teknoloji
• İnternet etiği	• Sosyal medya alışkanlıkları	• Bilişim etiği öğretim uygulaması	• Medya yayınları	• Bilgi ve iletişim teknolojileri
• Sosyal medya kullanıcılarının siber insani değerleri	• Bilişim etiği algısı	• İş etiği eğitimi	• Sinema filmi	• Forum sayfaları
• Bilişim etiği boyutları	• BT'nin etik kullanımına yönelik tutumlar	• Teknolojide etik eğitimi		
• Değerler	• Etik duyarlılık	• Bilgisayar meslek dersi		
• İnternet tabanlı psikolojik hizmetler	• Bireysel yaşam			
• Kültür ve etik	• Dijital yerlilerin dijital yaşam biçimi			
• Bilişim etiği değerleri	• Bilişim etiği düzeyi			
• Pazarlama etiği	• Siber zorbalık araçlarına ilişkin görüşler			
	• İnternet bağımlılığı			
	• Bilişim etiğine ilişkin davranışlar			
	• BT'nin etik dışı kullanımı			
	• Etik kurallarına bakış			
	• Siber kurbanlık			

3.a) Teknolojiler: Bu araştırma sorusu bağlamında teknolojik araçlar üç kategoriye ayrılmıştır (Çizelge 4.23). Bu kategoriler şunlardır:

• **Genel:** Bu kategoriye, özel olarak belirtilmeyen geniş çerçeveli teknolojiler alınmıştır.

• **Medya:** Bu kategoriye, medya araçları alınmıştır.

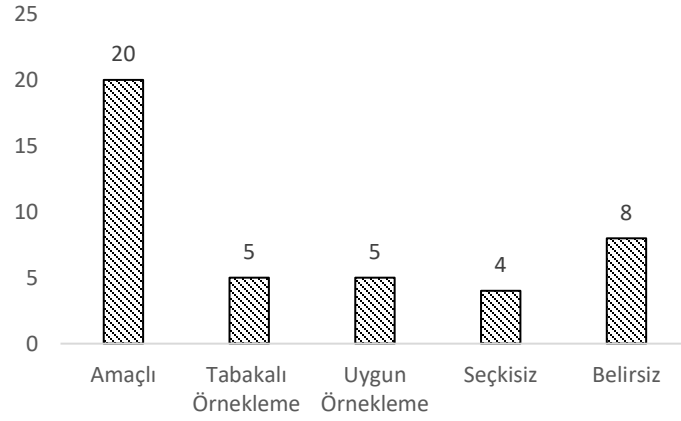
• **Yazılım:** Bu kategoriye, araştırmada kullanılan, geliştirilen veya etkisine bakılan yazılımlar alınmıştır.

Çizelge 4.23. Kullanılan/geliştirilen/incelenen teknoloji tasnifi

Genel	Medya	Yazılım
• İnternet	• Sosyal Medya	• 3D Simulation Game
• Bilişim Teknolojileri	• Medya	• Web Tabanlı
• Tablet	• Film	Uygulamalar
• Cep Telefonu	• İnternet	• İnternet Tabanlı
• Bilgi ve İletişim Teknolojileri	• Televizyon	Uygulamalar
• Akıllı Telefon	• Sinema	• Mobil Pazarlama
• Dijital Teknolojiler		• Wikipedia
• Oyun Konsolları		

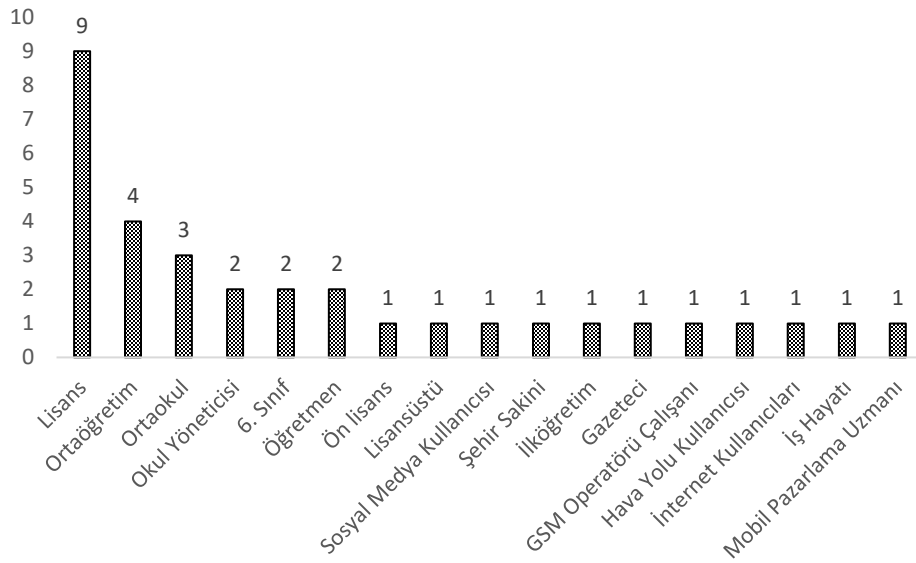
3.b) Örneklem Yöntemi-Örneklem Grubu

Örneklem Yöntemi: Çalışmalarda işe koşulan örneklem yöntemi, Şekil 4.40'ta verilmiştir. Buna göre; amaçlı örneklem (20) en fazla işe koşulan örneklem yöntemidir. Öte yandan tabakalı örneklem (5), uygun örneklem (5), seçkisiz örneklem (4) kullanılan diğer örneklem yöntemleridir.

Şekil 4.40. Yayınlarda işe koşulan örnekleme yöntemi

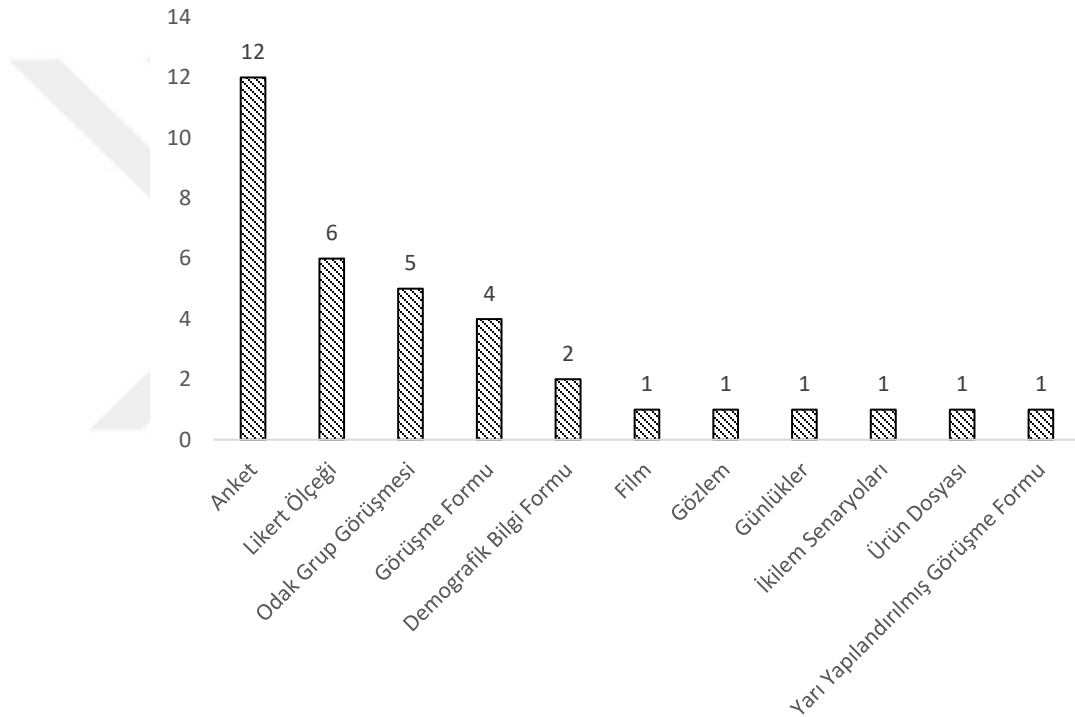
Örneklem Grubu: Çalışmalar için belirlenen örneklem grupları için daha çok lisans (9) öğrencileri seçilmiştir. Daha sonra en çok ortaöğretim (4) ve ortaokul (3) öğrencileri seçilmiştir (Şekil 4.41). Örneklem özelliklerine ilişkin bulgular Çelen (2016)'nın verileri ile benzerlik göstermektedir.

Şekil 4.41. Yayınlarda seçilen örneklem grupları

3.c) Veri Toplama Araçları: Yayınlarda kullanılan veri toplama araçlarının analizi yapılırken önce veri toplama genel araçları belirlenip ardından varsa kullanılan veri toplama özel araçları analiz edilmiştir.

Veri Toplama Genel Araçlar: En fazla kullanılan veri toplama aracı ankettir (12), Likert ölçeği (6), odak grup görüşmesi (5), görüşme formu (4), demografik bilgi formu (2) kullanılan diğer veri toplama araçlarıdır (Şekil 4.42).

Şekil 4.42. Veri toplama genel araçları

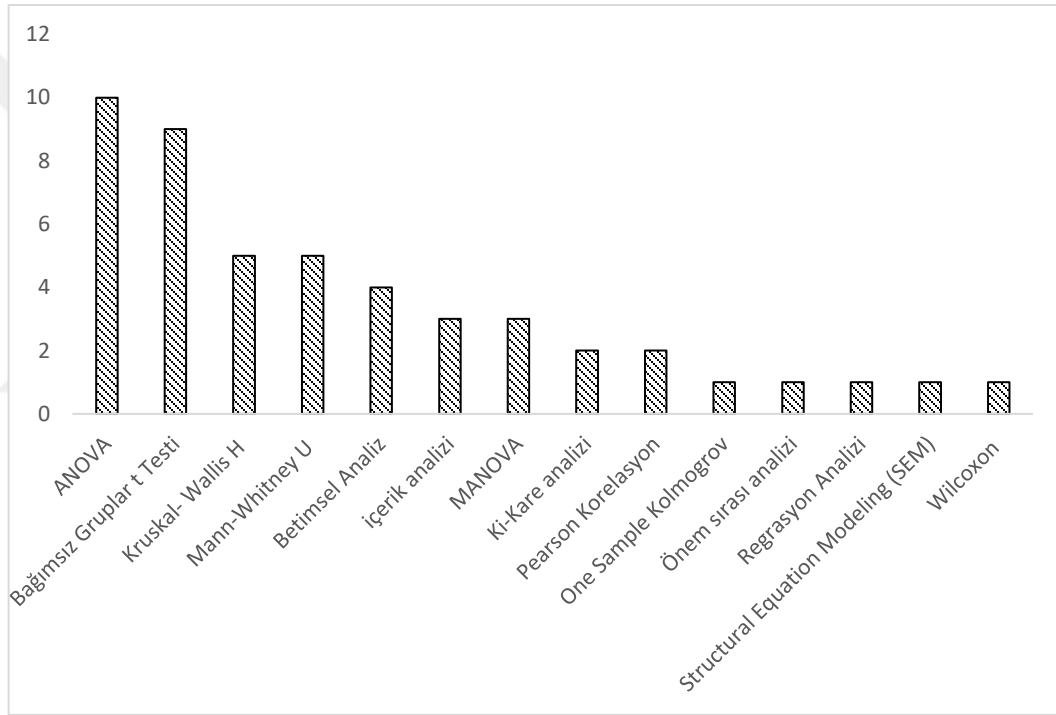
Veri Toplama Özel Araçları: Gerçek Yaşam Durum Senaryolarıyla Bilişim Etiği (GYDSBE) Ölçeği dört çalışmada kullanılmıştır. Bilişim Etiği Öğretim Programı Öğrenci Görüşleri, Etik Olmayan Bilgisayar Kullanım Ölçeği (Namlu ve ark., 2007) ve İnsani Değerler Ölçeği (Dilmaç, 2007) ikişer çalışmada kullanılmıştır. Çalışmalarda kullanılan ve özel olarak belirtilen veri toplama araçları, Çizelge 4.24'te verilmiştir.

Çizelge 4.24. Veri toplama özel araçlar

Veri Toplama Araçları	<i>f</i>
Gerçek Yaşam Durum Senaryolarıyla Bilişim Etiği (GYDSBE) Ölçeği	4
Bilişim Etiği Öğretim Programı Öğrenci Görüşleri (BEÖPÖG) Anketi	2
Etik Olmayan Bilgisayar Kullanım Ölçeği (Namlu ve ark., 2007)	2
İnsani Değerler Ölçeği (Dilmaç ,2007)	2
Bilgi ve İletişim Teknolojileri Kullanımında Etik Olmayan Davranışlarının İncelenmesi	1
Bilgisayar ve İnternet Kullanımı Bilgi Düzeyi Ölçeği	1
Bilgisayar ve İnternete Erişim ve Kullanma Durumu	1
Bilişim Etiği Dersi Değerlendirme Anketi	1
Bilişim Etiği Dersi Fiziksel Ortamı Değerlendirme Anketi	1
BİT Kullanım Etiği Ölçeği	1
İnternet Etik Davranışları Ölçeği	1
İnternet Bağımlılık Ölçeği (Young, 1996)	1
İnternet Etik Algı Ölçeği (Torun, 2007)	1
Kontrol Odağı Ölçeği (Dağ, 2002)	1
Medyanın Uyması Gereken Temel Etik İlkeler Ölçeği	1
Okul Kültürü Algısı Ölçeği (Çayırdağ, 2006)	1
Performans Görevleri Uygulamalarında Bilişim Etiği Öğrenci Davranışları Anketi	1
Real Life Situation Scenario Information Technologies Scale (Yoon, 2011; Arıkan ve ark., 2014)	1
Siber İnsani Değerler Ölçeği	1
Siber İnsani Değerler Profil Anketi	1
Siber Mağdur ve Zorbalık Ölçeği (Çetin ve ark., 2011)	1
Siber Mağduriyet Ölçeği (Arıcak ve ark., 2012)	1
Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği (Tanrıku ve ark., 2013)	1

3.d) Veri Analiz Yöntemleri

En fazla kullanılan veri analiz yöntemi ANOVA (10) ve bağımsız gruplar t test (9) tir. Kruskal-Wallis H (5), Mann-Whitney U (5), betimsel analiz (4), içerik analizi (3), MANOVA (3), Ki-kare analizi (2), Pearson korelasyonu (2), One sample Kolmogrov (1), önem sırası analizi (1), regrasyon analizi (1), Structural Equation Modeling (1), Wilcoxon (1) kullanılan diğer veri analiz yöntemleridir (Şekil 4.43). Bilişim etiği çalışmalarında çıkarımsal istatistik yöntemlerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Şekil 4.43. Yayınlarda kullanılan veri analiz yöntemleri

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulguları, araştırma soruları bağlamında yorumlanmıştır ve araştırma sonuçlarına göre araştırmacılara ve uygulayıcılara yönelik birtakım öneriler sunulmuştur.

5.1. Sonuç

2009-2018 yılları arasında yayımlanan; değerler, etik, ahlak ve karakter eğitiminde BT kullanımı konulu yayınların özelliklerine ilişkin bulgulara bakıldığında;

En fazla yayının makale en az yayının ise doktora tezi olduğu görülmektedir. BT'nin değerler eğitiminde kullanımının bilimsel kriterlere göre daha etraflıca ele alınması için bu konuda tez çalışmalarının özellikle doktora tezlerinin yapılmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Değerler eğitiminde BT kullanımı konulu yayınların yayımlandığı dergilere bakıldığında Bilişim Teknolojileri ve değerler eğitimi alanlarında önemli yeri olan dergilerde yayımlanan yayınlara rastlanmıştır (Bodily ve ark., 2019). Değerler eğitiminde BT kullanımı konulu yayınların yayımlanma yıllarına ait bulgulara bakıldığında En fazla yayın 2015 yılında yayımlanmıştır. Son yıllarda ilk yıllara göre daha fazla yayının yayımlandığı söylenebilir.

En fazla yayın Türkiye'de yayımlanmıştır. Daha sonra ABD ve Tayvan'da yayımlanmıştır. Gerek bulgulardan gerekse de tarama esnasında yapılan gözlemlerden yola çıkılarak Asya ülkelerinde değerler eğitimi ve değerler eğitiminde teknoloji kullanıma yönelik çalışmaların diğer kıta ülkelerine göre daha fazla sayıda olduğu görülmüştür.

Yayınlarda kullanılan anahtar kelimeler teknoloji, duyuşsal nitelikler, araştırma özellikleri, eğitim ve öğretim, örneklem/örneklem özellikleri ve ders/disiplinler ile ilgilidir. Bu anahtar kelimelerin bir kısmı öğretim teknolojilerinin ve değerler eğitiminin yönetsel eğilimlerini inceleyen çalışmalar ile benzerlik göstermektedir (Lee, 2013; Bodily ve ark.,

2019). Bu noktadan hareketle iki alanın da eğilimlerini birlikte ele alarak yapılacak çalışmaların her iki alana da katkı sağlayacağı söylenebilir.

Yayınlarda en fazla nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Değerler eğitiminde BT kullanımı konusunda fazla araştırma olmaması nedeniyle olguları ortaya çıkarmak ve kurama ulaşmak adına nitel araştırmalarının sayısının fazla olduğu düşünülebilir. Buna paralel olarak tarama modeli deneme modeline göre daha fazla işe koşulmuştur. Değerler eğitimi çalışmalarının gözlem gerektirmesi ve değerler eğitiminde BT kullanımının yeni bir konu olması bu durumun nedeni olabilir. Bunun yanı sıra deneysel çalışmaların zaman ve maliyet açısından daha külfetli olması da bu durumun bir diğer nedeni olabilir.

Örnekleme yöntemlerine bakıldığında; en fazla amaçlı örnekleme yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Öte yandan 13 çalışmada örnekleme yöntemi belirtilmemiştir. En fazla çalışılan örnekleme grubu ise lisans öğrencileridir. Bu duruma lisans öğrencilerine ulaşmanın araştırmacılar tarafından kolay olmasının neden olduğu düşünülmektedir. Lisans öğrencilerini beşinci sınıf öğrencileri takip etmektedir. Öğrencilerin gelişim düzeyi düşünüldüğünde daha küçük yaş grubu çocuklarla değerler eğitiminde BT kullanımına yönelik çalışmalar yapılması önem arz etmektedir. Küçük yaş grupları ile yapılan çalışmaların sayılarının artırılması gerektiği ortaya çıkmıştır.

Çalışmalarda kullanılan veri toplama araçları genel ve özel araçlar olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmiştir. Genel araçlar, kullanılan ölçeğin veya veri toplama aracının adının verilmediği sadece türünün verildiği araçlar olarak belirlenmiştir. Buna göre en fazla kullanılan veri toplama genel aracı ankettir. Bu durumun anketin uygulanması kolay bir veri toplama aracı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. En fazla kullanılan veri analiz yöntemi ise içerik analizidir. Çalışmalarda nitel çalışmaların nicel çalışmalardan fazla olması bu durumun nedeni olabilir. İçerik analizinden sonra en fazla kullanılan veri analiz yöntemi ise betimsel analizdir.

2009-2018 yılları arasında yayımlanan yayınlarda, bilişim teknolojilerinin; değerler, etik, ahlak ve karakter gelişimlerine etkisini inceleyen çalışmaların özelliklerine ilişkin bulgulara bakıldığında;

En fazla yayının ULAKBİM veri tabanında indekslendiği, makale türündeki yayınların tezlere göre çok daha fazla olduğu, değerler eğitimi konusunda yayınlar yayımlayan “Değerler Eğitimi Dergisi”nde en fazla yayımlandığı ve 2017 yılında en fazla yayın yayımlandığı görülmektedir. Yayınların ülkelere dağılımına bakıldığında en fazla yayının ülkemizde yayımlandığı ve ABD’nin Türkiye’den sonra en fazla yayının yayımlandığı ülke olduğu görülmektedir.

Çalışmalarda kullanılan/incelenen teknolojilere bakıldığında elektronik performans destek sistemi, muhasebe bilgi sistemleri ve simülasyonlar gibi yazılımlar karşımıza çıkmaktadır. Medya olarak televizyon, çizgi film, internet, sosyal medya, animasyon, dizi, reklamlar; özel olarak belirtilmemiş genel teknolojilerde web teknolojileri, tablet, dijital teknolojiler, bilgisayar, akıllı telefon ve Bilişim Teknolojilerini görmekteyiz. Medya araçlarının ve son zamanlarda kullanımı gittikçe artan ve toplumun neredeyse her kesiminde kullanıcı bulan akıllı telefon ve tabletlerin değerlere etkisinin incelendiği çalışmalar mevcuttur.

2009-2018 yılları arasında yayınlanan yayınlara göre bilişim teknolojilerinin etik kullanımı konulu yayınların özelliklerine bakıldığında:

DergiPark, ULAKBİM, YÖK Tez veri Tabanında 12’şer yayın bulunmaktadır. Ulusal veri tabanlarında, bilişim etiği konusunda yayımlanmış yayınların sayısı yabancı veri tabanlarına göre daha fazla olduğu görülmüştür. Bilişim etiği konusunda en fazla yayın Değerler Eğitimi Dergisi’nde yayımlanmıştır. Ege Eğitim Dergisi’nde iki yayın diğer dergilerde ise birer yayın yayımlanmıştır.

Araştırmada taranan tezlerin; enstitü ana bilim dallarına dağılımlarına bakıldığında bilişim etiğinde en fazla tezin Fen Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalında ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm ve Otelcilik İşletmeciliği Anabilim Dalı’nda çalışıldığı görülmektedir. Bu durum BT ile iç içe olan bu bölümlerde normal karşılanabilir.

Yayınlara yıllara dağılımına bakıldığında; bilişim etiği konusunda en fazla yayının 2014 yılında verildiği, 2015 ve 2017 yıllarında altışar yayının yayımlandığı, 2009 yılında bu konuda herhangi bir yayının yayımlanmadığı görülmektedir. Bilişim etiği konusunda ilgili

yıllarda en fazla yayının Türkiye’de yayımlandığı, ABD’de sadece iki yayının yayımlandığı görülmektedir. Diğer araştırma sorularının bulgularında olduğu gibi bu araştırma sorusunun bulgularında da Asya ülkelerinde Avrupa ülkelerine göre daha fazla yayın görülmektedir.

En fazla kullanılan araştırma türü nicel araştırmadır. Araştırmalar en fazla tarama deseninde desenlenmiştir. Tarama modelinde en fazla genel tarama yöntemi, deneysel çalışmalardan da yarı deneysel yöntem kullanılmıştır.

Yayınlarda geçen teknolojiler İnternet, BT, bilgisayar, cep telefonu, bilgi ve iletişim teknolojileri, akıllı telefon, dijital teknolojiler, oyun konsolları ve tabletler gibi yaygın kullanım alanları olan teknolojilerdir.

Yayınlarda örneklem yöntemine ve yayınlarda çalışılan örneklem gruplarına bakıldığında; en fazla kullanılan örneklem yönteminin amaçlı örneklem ve tabakalı örneklem yöntemi olduğu ve en fazla çalışılan örneklem grubunun lisans öğrencileri olduğu görülmüştür.

Bilişim Teknolojileri ve değerler konulu bu araştırma kapsamında seçilen yayınlardan elde edilen bulgulara bütüncül bir şekilde baktığımızda aşağıdaki ortak sonuçlara ulaşmak mümkündür.

- En fazla yayın makale türündedir.
- En az yayına Avrupa ülkelerinde rastlanmıştır. Afrika ülkelerinde ise BT ve değerler konulu bir çalışmaya rastlanamamıştır.
- Anahtar kelime kategorilerinden teknoloji, duyuşsal nitelikler ve eğitim/öğretim kategorileri üç araştırma sorusunda da oluşturulmuştur.
- Araştırmalar daha çok tarama yönteminde ve genel tarama desenindedir. Bilimin işlevlerinden anlama işlevi daha çok işe koşulmuştur.
- Bağımsız değişken kategorilerinden duyuşsal nitelikler, medya, teknoloji, eğitim/öğretim, örneklem kategorileri üç araştırma sorusunda da oluşturulmuştur.
- Bağımlı değişkenlerden duyuşsal nitelikler, eğitim/öğretim ve örneklem kategorileri üç araştırma sorusu için ortaktır.
- Araştırmalarda kullanılan, incelenen veya geliştirilen teknolojilere baktığımızda genel teknolojiler, yazılım ve medya kategorileri üç araştırma sorusunda da oluşturulmuştur.

- Araştırmalarda daha çok amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmış ve örnekleme grubu olarak daha çok lisans öğrencileri ile çalışılmıştır.
- Veri toplama aracı olarak anket diğer veri toplama araçlarından daha fazla kullanılmıştır.

5.2. Öneriler

Araştırma bulgu ve sonuçlarından yola çıkarak; araştırmacılara ve uygulayıcılara şu önerilerde bulunulabilir.

- Değerler eğitiminde BT kullanımına yönelik çalışmalarda özellikle doktora tezlerinin sayısı artırılabilir.
- Değerler eğitiminde BT kullanımına yönelik çalışmalarda özel olarak bir değer üzerine yapılan çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Araştırmalarda bir veya birkaç değere yoğunlaşılarak karma yöntemli araştırmalar yapılabilir.
- Değerler eğitiminde BT kullanımına yönelik çalışmalara bakıldığında; Bilişim Teknolojilerinin pek çoğunun işe koşulduğu ancak yaygın kullanımı olan mobil teknolojiler ile ilgili bir çalışmanın yapılmadığı görölmüştür. Tablet PC ve akıllı telefonlar gibi mobil teknolojilerin hemen her yerde bilgiye erişme imkânı sunmasının değer eğitimi sürecine katkı sağlayacağı düşünölmektedir.
- Değerler eğitiminde BT kullanımı, BT'nin değerlere etkisi ve bilişim teknolojilerinin etik kullanımını çalışmalarında çalışılan örnekleme bakıldığında genelde lisans öğrencileriyle çalışıldığı, diğer gruplar ile nadiren çalışıldığı görölmektedir. Ancak değer kazanımının küçük yaşlardan başladığını göz önüne alırsak değerler eğitiminde BT kullanımına yönelik teorik ve uygulamalı çalışmalarda okul öncesi ve ilkokul dönemi gibi daha küçük yaş gruplarıyla çalışılmasının alana katkı sağlayacağı düşünölmektedir. Ayrıca BT kullanımının çok küçük yaşlara indiğini düşünürsek BT'nin değerlere etkisinin ve BT'nin etik kullanımının yine küçük yaş gruplarında araştırılması gerekmektedir.
- Yapılacak alan yazın derleme çalışmalarında farklı veri tabanlarında tarama işlemi yapılabilir. Türkçe ve İngilizce dışındaki dillerdeki yayınlar da incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Acat, M. ve Aslan, M., 2011. Okulların Karakter Eğitimi Yetkinliği Ölçeği (OKEYÖ). **Değerler Eğitimi Dergisi**, 9 (21), p. 7-27.
- Akgül, İ. 2014. İlkokul Öğrencileri İçin Web Tabanlı Değerler Eğitimi Uygulaması. Uşak Üniversitesi, **Sosyal Bilimler Enstitüsü** Yüksek Lisans Tezi.
- Akpınar, Y. ve Altun, A., 2014. Bilgi toplumu okullarında programlama eğitimi gereksinimi. **İlköğretim Online Dergisi**, 13(1), p. 1-4
- Aktan, C.C., 1994. Temiz Toplum ve Temiz Siyaset. **T Yayınları**, İstanbul.
- Alimcan D. ve Şam E., 2017. Sosyal Bilgiler Dersi Boyutunda Değerler Eğitiminin Önemi ve Medyanın Değerler Üzerindeki Etkisi. **Milli Eğitim Dergisi**. 46(215), p. 259-239.
- Arı, A., 2018. Öğretim İlke ve Yöntemleri. (Arı, A., Editör). **Eğitim Yayınevi**, Konya.
- Arıca, O. T., Tanrikulu, T., Kınay, H. (2012). Siber Mağduriyet Ölçeğinin İlk Psikometrik Bulguları. **Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi**. 6(11), p. 1-6.
- Arıkan, Y.D., Duymaz, S.H., 2014. Gerçek yaşam durum senaryolarıyla bilişim etiği ölçeğini Türkçeye uyarlama çalışması. **Ege Eğitim Dergisi**. 14(1), 318-337.
- Armstrong, S., 2003. The power of storytelling in education. (Armstrong, S., Editör.), **Snapshots! Educational Insights from the Thornburg Center**. Lake Barrington, Illinois The Thornburg Center.
- Aydın, M. Z., 2010. **Okulda Değerler Eğitimi, Eğitime Bakış**, Ankara, (6), (18), p.16-19.
- Bailey, B.P., Tettegah, S.Y. ve Bradley, T.J., 2005. Clover: connecting technology and character education using personally-constructed animated vignettes. **Interacting with Computers**. 18(4), p.793-819
- Baker, E. ve Kavşut, F. T., 2007. Akran Zorbalığının Yeni Yüzü: Siber Zorbalık. **Eğitim Araştırmaları**. p.31.
- Balaman, F., 2014. Dijital Öykülemenin Üniversite Öğrencilerinin Demokratik Değer Yargılarına Etkisi: Mustafa Kemal Üniversitesi Örneği. **Current Research in Education**. 2(1), p. 42-52.
- Battistich, V., 2005. Character Education, Prevention, and Positive Youth Development. **Character Education Partnership**.
- Bazarkulov, S., 2008. Değer Öğretimi ve Dinden Öğrenme. Ankara Üniversitesi **Sosyal Bilimler Enstitüsü** Doktora Tezi.
- Beldağ, A.. (2016). Values Education Research Trends in Turkey: A Content Analysis. **Journal of Education and Training Studies**.
- Bitirim Okmeydan S., 2017. Yeni İletişim Teknolojilerini Sorgulamak: Etik, Güvenlik ve Mahremiyetin Kesiştiği Nokta. **Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi**. 5(1), p. 372-347.
- Bodily, R., Leary, H., West, R. (2019). Research trends in instructional design and technology journals. **British Journal of Educational Technology**, 50(1), 62–77.
- Büyükcengiz, M., 2017. Dijital öyküleme metodunun ortaokul öğrencilerinin fen bilimleri dersi akademik başarı, bilimsel süreç becerileri ve derse yönelik tutumlarına etkisi. Akdeniz Üniversitesi, **Eğitim Bilimleri Enstitüsü** Yüksek Lisans Tezi.
- Campbell, M.A., 2005 Cyberbullying: An old problem in a new guise? **Australian Journal of Guidance and Counselling**. p 68-76.

- Cantürk Günhan B. ve Açıan H., 2016. Dinamik Geometri Yazılımı Kullanımının Geometri Başarısına Etkisi: Bir Meta-Analiz Çalışması. **Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)**. 7(1), p. 23-1.
- Cerrah, İ., 2002. Bilişim teknolojileri ve etik: bilişim teknolojilerinin güvenlik hizmetlerinde kullanımının "etik boyutu" ve "sosyal sonuçları". **Polis Bilimleri Dergisi**, 4 (1-2), p. 137-156.
- Lee C. H. M., Taylor M. (2013) Moral education trends over 40 years: A content analysis of the Journal of Moral Education (1971–2011), **Journal of Moral Education**, 42:4, 399-429.
- Cihan, N., 2014. Okullarda değerler eğitimi ve Türkiye’de ne şekilde uygulandığına bir bakış. **Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-**, p. 429-436.
- Crocker, J., Knight K. M., 2005. Contingencies of Self-worth. **Current Directions in Psychological Science**. 14(4), p. 200-203.
- Çalık, D. ve Çınar, Ö.P., 2009. Geçmişten günümüze bilgi yaklaşımları bilgi toplumu ve internet. XIV. Türkiye’de İnternet Konferansı, 12-13 Aralık 2009, Bilgi Üniversitesi, Dolapdere, İstanbul
- Çayırdağ, N., 2006. İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin okul kültürünü algılayışları ile zorbalık eğilimleri ve zorbalıkla baş etme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.. İstanbul Üniversitesi, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi**.
- Çelen, F., Seferoğlu, S., 2016. Issues In The Use Of Information And Communication Technologies And Unethical Behaviors: An Overview. **Journal Of Computer And Education Research** , 4 (8) , p. 124-153.
- Çelenk, S., 2005. Televizyon, temsil, kültür. 90’lı yıllarda sosyokültürel iklim ve televizyon içerikleri. **Ütopya**, Ankara.
- Çelenk, S., 2016. Öğretim İlke ve Yöntemleri. (Çelenk S., Editör). **Pegem Yayıncılık**, Ankara.
- Çetin, B., Yaman, E., Peker, A., 2011. Cyber victim and bullying scale: A study of validity and reliability, **Computer&Education**. p.2261-2271.
- Çetin, E., Solmaz, E., 2017. "BT Entegrasyonu Eğitim için Sihirli Bir Değnek mi? Singapur ve Türkiye Karşılaştırmalı Tarihsel Analizi". **Journal of Education and Future**, p 31-47.
- Dağ, İ., 2002. Locus of Control Scale (LCS): Scale development, reliability and validity study. **Türk Psikoloji Dergisi**, 17 (49), 77-90.
- Dikbaş Torun, E., 2014. Bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımında etik olmayan davranışların modellenmesi. **Erciyes İletişim Dergisi**.
- Dikmen M. ve Tuncer M. 2018. Bilgisayar Destekli Eğitimin Öğrencilerin Akademik Başarıları Üzerindeki Etkisinin Meta-Analizi: Son 10 Yılda Yapılan Çalışmaların İncelenmesi. **Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)**. 9(1), p. 121-97.
- Dılmaç B., 2007. Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması. Selçuk Üniversitesi **Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı** Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Doktora Tezi.

- Doğan E., 2017. Sosyal Bilgiler dersinde deprem konusunun dijital oyunlarla öğretiminin akademik başarıya etkisi. Cumhuriyet Üniversitesi, **Eğitim Bilimleri Enstitüsü** Yüksek Lisans Tezi.
- Doğan, R., Altaş, N., 2002. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Yeterlilik Ölçeği Üzerine Bir Ön Araştırma. **AÜİF. Dergisi**. p. 109-122
- Durak, A. ve Kaygın, H., 2018. Reflections from Technology Usage: Parental Views on Values That Are Degenerated by the Use of Technology. **Bartın University Journal of Faculty of Education**. 7(3), p. 1035-1053.
- Ekşi, F., Ümmet, D., 2013. Bir Kişilerarası İletişim Problemi Olarak İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık: Psikolojik Danışma Açısından Değerlendirilmesi. **Değerler Eğitimi Dergisi**. 11 (25), p. 91-115.
- Elma, C., Kesten, A., Dicle, A. N., Uzun ve E. M., 2010. Türkiye'de Medya Okuryazarlığı Eğitimi: Medyanın İşleyisi ve Etik İlkeler Açısından Bir Değerlendirme. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**, p. 10(3), p. 1439-1458.
- Erdoğan, Y., Ekşi, H. ve Tektaş, A., 2012. Medya ve Şiddet: Mafya Dizileri Üzerine Karma Bir Araştırma. **Değerler Eğitimi Dergisi**. 10 (23), p. 83-116.
- Ertürk, Y. D. ve Gül, A. A. 2006. Çocuğunuzu televizyona teslim etmeyin: medya okuryazarı olun. **Nobel**, Ankara.
- Gökmen Ö., Akgün Ö., 2016. Öğretmen Adaylarının Bilişim Suçlarına Yönelik Deneyimleri ve Bilişim Güvenliği Ders İçeriğine Yönelik Görüşleri. **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. p. 193-178.
- Göktaş, Y., Küçük, S., Aydemir, M., Telli, E., Arpacık, Ö., Yıldırım, G., ve Reisoğlu, İ., 2012. Educational technology research trends in Turkey: A content analysis of the 2000-2009 decade. **Educational Sciences: Theory & Practice**. 12(1), p.191-196.
- Gümüş H., Kavanoz S. ve Yılmaz B. , 2017. Kavram karikatürlerinin mobil öğrenme ortamında ulaştırılmasının ortaöğretimde İngilizce deyim öğrenmeye etkisi. **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. 14(1), p. 815-855.
- Hong, J. C., Hwang, M.Y., Wang. C. K., Hsu, T. F., Chen, Y.L., Chan, C. H., 2011. Effect of self-worth and parenting style on the planned behavior in an online moral game. **Turkish Online Journal of Educational Technology**. p. 82-90
- Howard, R. W., Berkowitz, M. W. ve Schaeffer, E. F., 2004. Politics of character education. **Educational Policy**. p. 18, 188.
- İnce, İ., Şenyüzlü, B. ve Uğur, B., 2010. Bilişim teknolojileri öğretmen kılavuz kitabı. **Ada**, Ankara.
- Kaçakçılık ve Organize Suçlar Daire Başkanlığı, 2011. Kaçakçılık ve organize suçlarla mücadele 2011 raporu. **KOM Yayınları**, Ankara
- Kajder, S. B., 2004. Enter here: Personal narrative and digital storytelling. **English Journal**. 93 (3), p. 64-68.
- Karagöz, B. ve Şeref, İ. 2019. Değerler Eğitimi Dergisi'nin Bibliyometrik Profili (2009-2018). **Değerler Eğitimi Dergisi**, 17 (37), p. 219-246.
- Karasar, N., 2004. Bilimsel araştırma yöntemleri. **Nobel Yayınları**, Ankara.
- Kaymakcan R. ve Meydan H., 2014. Ahlak Değerler ve Eğitimi, İstanbul.

- Keskin, Y. 2008. Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması. Marmara Üniversitesi, **Eğitim Bilimleri Enstitüsü**, Doktora Tezi.
- Köksal, O., Atalay, B., (2017). Öğretim İllke ve Yöntemleri. **Eğitim Yayınevi**, Konya
- Kuo, H. H., Yang, W. S., Kuo, C. Y. 2011. A Character Experiential Learning System: An Animated Vignette Creating Tool. **Advanced Materials Research**. p. 221-226.
- Kurtdede Fidan N. ve Öner Ö., 2018. Değerler Eğitime Yönelik Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. **Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi**. 4(1) p. 17-1.
- Kurtoğlu, M., ve Seferoğlu, S. S., 2013. Öğretmenlerin teknoloji kullanımı ile ilgili Türkiye kaynaklı dergilerde yayımlanmış makalelerin incelenmesi. **Journal of Instructional Technologies & Teacher Education**, p. 1-10
- Küçük, S., Yılmaz, R.M, Aydemir, M., Baydaş, Ö., Göktaş, Y. (2013). Öğretim Teknolojileri Araştırmalarındaki Yöntemsel Eğilimler, (Ed: Çağıltay, K. ve Göktaş, Y.), Öğretim Teknolojilerinin Temelleri: Teorikler, Araştırmalar, Eğilimler. Ankara
- Lamborn, S.D., Mounts, N.S., Steinberg, L., Dornbusch, S.M., 1991. Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. **Child Development**, 62 (5), p. 1049-1065.
- Lovat T., Toomey R., Dally K. ve Clement N., 2011. The impact of values education on school ambience and academic diligence. **International Journal of Educational Research**. p 166-170
- Marinos, L., 2013. Enisa threat landscape 2013: Overview of Current And Emerging Cyber-Threats. **Heraklion: European Union Agency for Network and Information Security Publishing**.
- Masmuzidin M.Z, Jiang J., ve Wan, T., 2011. A pilot study: The evaluation of Malaysian virtual folktales in second life. **Procedia - Social and Behavioral Sciences**, 15 (0), p. 1993-1997
- Mason, R. O., 1986. Four Ethical Issues of the Information Age.
- McMillan, J. H., 2004. Educational research: Fundamentals for the consumer (Fourth Edition b.). **Pearson**, Boston.
- Milson, A. J. ve Ekşi, H., 2003. Öğretmenlerin karakter eğitiminde yetkin konusu duygusunda bir ölçme aracına doğru: Karakter eğitimi yetkinlik inancı skalası (KEYİS) ve Türkçe uyarlama çalışması. **Değerler Eğitimi Dergisi**. 1(4), p. 99-130.
- Mukti N. ve Hwa S., 2004. Malaysian Perspective: Designing Interactive Multimedia Learning Environment for Moral Values Education. **Educational Technology & Society**. 7(4), p. 143-152.
- Namlu, A.G., Odabası, H. F. 2007. Unethical computer using behavior scale: A study of reliability and validity on Turkish university students. **Computers & Education**. p. 205–215.
- Nedim Bal, P. ve Kahraman, S., 2015. The effect of cyber bullying sensibility improvement group training program on gifted students. **Journal of Gifted Education Research**. 3(2), p.48-57.
- Neslitürk S , Çeliköz N ., 2015. Okulöncesi Değerler Ölçeği Aile ve Öğretmen Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. **Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi**. p. 42-19

- Özgökbel Bilis, P., 2017. Medya eğitiminde ahlakın yapılandırma süreci: Ahlaki gelişim kuramı perspektifinde “Survivor 2017” üzerine niteliksel bir inceleme. **International Journal of Social Sciences and Education Research**. p. 914-932.
- Peker, A., 2013. İnsani değerler yönelimli psiko-eğitim programının problemleri internet kullanımı ve siber zorbalık üzerindeki etkisi. Sakarya Üniversitesi, Doktora Tezi.
- Robin, B. R., 2008. Digital storytelling: A powerful technology tool for the 21st century classroom. **Theory Into Practice**. p. 220-228.
- Russell, B., 1999. Eğitim üzerine, N. Bezel (Çev), İstanbul.
- Sadık, A., 2008. Digital storytelling: A meaningful technology-integrated approach for engaged student learning. **Educational Technology Research and Development**. 56, 487-506.
- Seferoğlu, S. S. ve Yıldız, H., 2013. Dijital çağın çocukları: İlköğretim öğrencilerinin Facebook kullanımları ve internet bağımlılıkları üzerine bir araştırma, **İletişim ve Diplomasi Dergisi**, 2, Çocuk ve Medya Özel Sayısı. p. 31 – 48.
- Sessa, F.M., 1992. Family structure, parenting, and adolescent adjustment. Temple Üniversitesi Doktora Tezi.
- Sünbül, A. M., (2011). Öğretim İllke ve Yöntemleri. Eğitim Yayınevi, Konya
- Şahinkayası Y. ve Kelleci, Ö., 2013. Değerler eğitimi için animasyonlu kısa hikâyeler içeren eğitim yazılımı geliştirme ve değerlendirme süreci. **International Journal of Human Sciences**, 10(Special Issue). p. 130-140.
- Tanrikulu, T., 2013. Siber zorbalıkla ilgili değişkenlerin incelenmesi ve gerçeklik terapisi yönelimli bir müdahale programının siber zorbalık davranışları üzerindeki etkisi. Sakarya Üniversitesi, Doktora tezi.
- Tıgılı, M., 2006. Sanat pazarlamasında bir mecra olarak televizyona düşen görevler. C. Bilgili (Ed.). Medyada olmayanlar: Medya eleştirileri 2006 içinde (s. 65-72). **Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.**, İstanbul
- Topcu Uzer Ç. ve Tanrikulu İ., 2017. Siber Zorbalığı Önleme ve Müdahale Programları: Ulusal Bir Alanyazın Taraması. **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. 2017; 30(1), p. 17-1
- Tulunay Ateş, Ö., 2017. Türkiye’de Değerler Eğitimi Uygulamalarının Öğrencilere Kazandırılması İstenen Olumlu Özellikler Üzerindeki Etkisi. **Değerler Eğitimi Dergisi**, 15 (34), p.41-60.
- Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük. www.tdk.gov.tr; Erişim Tarihi:03.08.2019
- Ugur Erdogmus, F., Çağıltay, K., 2016. Türkiye’de Öğretim Teknolojileri Alanında Yayımlanan Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinde Genel Eğilimler. (Ed: Çağıltay, K. ve Göktaş, Y.), Öğretim Teknolojilerinin Temelleri: Teorikler, Araştırmalar, Eğilimler. Ankara
- UNESCO (2007). Living values education overview. <http://www.livingvalues.net/about-lve>. Erişim Tarihi: 31.07.2019.
- World Economic Forum, 2018. <https://youtu.be/4zzVjonyHcQ?t=2666>. Erişim Tarihi 15.09.2009.
- Yaman, E., Yaman, H., Durmuş, A., Ekşi, H., Otrar, M. ve Şentürk, M., 2008. Çocuk Programları ve Bu Programlarda Yayımlanan Reklamın İçerik Analizi. **Ankara: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü**.

- Yaran C. S., 2011. İslam Ahlak Felsefesine Giriş. **Dem Yayınları**. İstanbul.
- Yaylacı A., ve Beldağ A., 2018. Değerler Eğitimi ve Güncel Tartışmalar: Gazete Haberlerine İlişkin Bir Eleştirel Söylem Analizi. **Sakarya University Journal of Education**. 8(1), p. 155-139.
- Yeşilyurt E., 2019. Değerler Eğitimine Uygunluğu Açısından Öğretim Yöntem ve Tekniklerinin İncelenmesi: Bir Derleme Çalışması. **Sosyal Bilimler Ekev Akademi Dergisi**. p. 121-146.
- Yıldırım S. ve Demirel M., 2019. Türk Tarihinde Değerler ve Değerler Eğitimi Üzerine Bir İnceleme. **Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi**. 5(1), p. 99-92
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H., 2013. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız A., 2017. İnternet Bağımlılığı İçin Kolaylaştırıcı Bir Faktör Olarak Sanal Dünyada Etik Duyarlılık Azalması. **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**. 9(4), p.409-398.
- Yıldız, B. Ilgaz, H. ve Seferoğlu, S.S., 2010. Türkiye’de Bilim ve Teknoloji Politikaları: 1963’den 2013’e Kalkınma Planlarına Genel Bir Bakış. **Akademik Bilişim, Muğla Üniversitesi**.
- Yılmaztekin, E. ve Olgan, R., 2013. Eğilimler ve Konular: Okul Öncesi Dönemde Teknoloji Kullanımı ile İlgili Yapılan Çalışmaların Gözden Geçirilmesi. **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**.
- Yiğit, M. F., ve Seferoğlu, S. S., 2017. Siber zorbalıkla ilişkili faktörler ve olası çözüm önerileri üzerine bir inceleme. **Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying (OJTAC)**. 4(2), p. 13-49.
- Yoon, C., 2011. Ethical decision-making in the Internet context: Development and test of an initial model based on moral philosophy. **Computers in Human Behavior**. p. 2401–2409.
- Young, K., 1999, Internet Addiction: Symptoms, Evaluation, And Treatment. **Innovations in Clinical Practice**.
- Yürük, S. E., Atıcı, B., 2015. Dijital Öykü Temelli Değerler Eğitimi Materyallerinin Öğrencilerin Değer Kazanımına Etkisi. **Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. 7 (1), p. 56-74.

ÖZGEÇMİŞ

Yazar, 1993 yılında Batman'da doğdu. İlkokul, Ortaokul ve Lise öğrenimini Batman'da tamamladı. Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği Bölümü'nden 2015 yılında mezun oldu. 2016 yılında Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Halen Mersin Halk Eğitimi Merkezi'nde Bilişim Teknolojileri Öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

EK 1. Araştırma Kapsamında İncelenen Yayınlar

- 1) 5-6 Yaş Grubu Çocuklara Paylaşma, İş Birliği ve Sorumluluk Değerlerinin Kazandırılmasında Etkileşimli Kitap Okuma Tekniğinin Etkililiğinin İncelenmesi
- 2) An Ethics Whirlwind: A Perspective Of The Digital Lifestyle Of Digital Natives And Initial Thoughts On Ethics Education In Technology
- 3) Arabalar Filminin İçerdiği Değerlere İlişkin Bir İnceleme
- 4) Bilgi ve İletişim Teknolojileri Kullanımında Etik Olmayan Davranışların Modellenmesi
- 5) Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Kullanımında İlköğretim Öğrencilerinin Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi
- 6) Bilgisayar Meslek Dersi Alan Ortaöğretim Öğrencilerinin Bilişim Teknolojilerini Kullanımlarının Etik Açısından Değerlendirilmesi
- 7) Bilişim Etiği Boyutlarına Göre Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının İncelenmesi
- 8) Bilişim Etiği Dersinin İncelenmesi: Öğretmen Adayları İle Bir Durum Çalışması
- 9) Bilişim Etiği Öğretimi Uygulaması
- 10) Bilişim Etiği ve Mobil İletişim İçin Küresel Sistem (Gsm) Sektöründe Bir Uygulama
- 11) Bilişimin Etik Olarak Kullanımının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi
- 12) Bir Kişilerarası İletişim Problemi Olarak İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık: Psikolojik Danışma Açısından Değerlendirilmesi
- 13) Comparison Of China-Us Engineering Ethics Educations In Sino-Western Philosophies Of Technology
- 14) Computing Ethics Why Software Engineering Courses Should Include Ethics Coverage
- 15) Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Bakımından Karşılaştırılması
- 16) Çocukların Medyadan ve Medyada Korunması: Çocuklara Yönelik Etik Davranış Kurallarının İncelenmesi
- 17) Dede Korkut Çizgi Filminde Yer Alan Değerler
- 18) Değerlerin Öğretiminde Çizgi Filmler: 'Rafadan Tayfa Örneği'
- 19) Deliver! – An Educational Game For Teaching Earned Value Management In Computing Courses
- 20) Design And Development Of An Interactive Multimedia Training Simulator For Engineering Ethics Education (See)
- 21) Development, Implementation, And Effects Of An İntegrated Web-Based Teaching Model In A Nursing Ethics Course
- 22) Digital Citizenship Means Character Education For The Digital Age.
- 23) Dijital Öykü Temelli Değerler Eğitimi Materyallerinin Öğrencilerin Değer Kazanımına Etkisi
- 24) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Öğretim Teknolojileri Alanındaki Yeterlikleri
- 25) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Mültimedya Olanaklarının Kullanımı
- 26) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Bilgisayar Destekli Eğitime İlişkin Tutumları ve Bu Tutumları Etkileyen Faktörler

- 27) Din ve Ahlak Eğitim-Öğretiminde Materyal Kullanımı
- 28) Din ve Değerler Eğitimi Açısından Caillou Çizgi Filminin Değerlendirilmesi
- 29) Dinî ve Ahlâkî Boyutlarıyla Teknoloji Bağımlılığı
- 30) Dkab Dersinde Teknolojik Materyal Kullanımı ve Dkab Öğretmenlerinin Teknolojik Materyal Kullanma Eğilimleri (Gaziantep İli Örneği)
- 31) E-Character Education Among Digital Natives: Focusing On Character Exemplars
- 32) Effect Of Self-Worth And Parenting Style On The Planned Behavior In An Online Moral Game
- 33) Effectiveness Of An Electronic Performance Support System On Computer Ethics And Ethical Decision-Making Education
- 34) Epic: A Framework For Using Video Games In Ethics Education
- 35) Ethics Education For Health Professionals: A Values Based Approach
- 36) Ethos: An Original Moral Dilemma Computer Game And The Testing Of Its Content Validity
- 37) Expanding Ethical Vistas Of It Professionals
- 38) Game-Based Learning For Values-Driven Leadership Education
- 39) Gazetecilerin Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları ve Sosyal Medyada Etik Gözetimi: Antalya İli Örneği
- 40) Gazetecilik Filmlerinde Etik: State Of Play ve Nothing But The Truth Film Analizi
- 41) Gerçek Yaşam Durum Senaryolarıyla Bilişim Etiği Ölçeği'ni Türkçeye Uyarlama Çalışması
- 42) Görsel-İşitsel Teknikler ve Medya Yapımcılığı Bölümü Öğrencilerinin Mesleki Etik Kurallarına Bakışı
- 43) How Do Presence, flow, And Character İdentification Affect Players' Empathy And Interest In Learning From A Serious Computer Game?
- 44) Information Ethics Education For A Multicultural World
- 45) Integrating Character Education On Physics Courses With Schoology-Based E-Learning
- 46) Integrating A Moral Reasoning Game In A Blended Learning Setting: Effects On Students' Interest And Performance
- 47) Internet Ethics Of Adolescents: Understanding Demographic Differences
- 48) It's All In The Game: A 3d Learning Model For Business Ethics
- 49) İ kibin Sonrası Sinemalarda Gösterilen Çizgi Filmlerin Okul Öncesinde Kazandırılması Gereken Değerler Açısından İncelenmesi
- 50) İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Hoşgörü Değerinin Karma Yaklaşım Dayalı Bilgisayar Destekli Etkinliklerle Öğretimi
- 51) İlkokul Öğrencileri İçin Web Tabanlı Değerler Eğitimi Uygulaması
- 52) İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Değerlerini Yordayan İki Önemli Değişken: Siber Zorbalık Eğilimleri ve Okul Kültürü Arasındaki İlişki
- 53) İnternet Bağımlılığı İçin Kolaylaştırıcı Bir Faktör Olarak Sanal Dünyada Etik Duyarlılık Azalması
- 54) İnternet Tabanlı Psikolojik Hizmetler ve Bu Alana Özgü Etik İlkeler: Bir Gözden Geçirme
- 55) Kitle İletişimi, Etik ve Eğitim

- 56) Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık Davranışlarına İlişkin Okul Yöneticilerinin Görüşleri
- 57) Lise Öğrencilerinin Siberduyarlılık, İnternet Bağımlılığı ve İnsani Değerlerinin İncelenmesi
- 58) Mason'un Bilişim Etiği Boyutları Altında Vikipedi'nin İncelenmesi
- 59) Medya Eğitiminde Ahlakın Yapılandırma Süreci: Ahlaki Gelişim Kuramı Perspektifinde "Survivor 2017" Üzerine Niteliksel Bir İnceleme
- 60) Medya ve Şiddet: Mafya Dizileri Üzerine Karma Bir Araştırma
- 61) Mobil Pazarlama Uygulamalarının Pazarlama Etiği Açısından Değerlendirilmesi
- 62) "Moral Education And Improvement Of Coexistence İn Secondary
- 63) Education (12-16 Years) İn Spain"
- 64) Moral Positioning İn Video Games And İts Relation With Dispositional Traits: The Emergence Of A Social Dimension
- 65) Okul Öncesi Döneme Hitap Eden Tema İçerikli Çizgi Filmlerin Değerler Eğitime Katkısı Yönünden Değerlendirilmesi (Niloya Örneği)
- 66) Ortaokul Öğrencilerinde Bilişim Etiği: Gerçek Yaşam Durumu Senaryolarıyla Bir Değerlendirme /Information Technologies Ethics İn Secondary School Students: A Review With Real Life Case Scenarios
- 67) Ortaokul Öğrencilerine Yönelik "Bilişim Etiği Öğretim Programı" Uygulaması
- 68) "Ortaokul Öğrencilerinin Performans Görevlerinde Bilişim Etik Kurallarına Uyuma Durumları"
- 69) Ortaöğretim Tarih Derslerinde Tarihî Filmlerin Değer Eğitiminde Kullanımı
- 70) Öğretmen Adayı Öğrencilerin Bilişim Teknolojilerini Etik Kullanımlarının İncelenmesi
- 71) Öğretmen Adaylarının İnternet Etiği Algıları ve Kontrol Odağı Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi
- 72) Öğretmen Adaylarının Net-Etik Davranışlarının Belirlenmesi
- 73) Öğretmenlerin Forum Sayfalarında Karşılaştıkları Etik Sorunlar1
- 74) Professional Virtue Reinforcements: A Necessary Complement To Technological And Policy Reforms
- 75) Research Ethics Education İn The Stem Disciplines: The Promises And Challenges Of A Gaming Approach
- 76) Sciethics Interactive: Science And Ethics Learning İn A Virtual Environment
- 77) Siber Mağdur Olmanın İnsani Değerler ve Sosyodemografik Değişkenler Açısından İncelenmesi
- 78) Sorumluluk Kavramı Üzerinden Görsel İletişim Tasarımında Etik ve Eğitimi
- 79) Sosyal Bilgiler Dersi Boyutunda Değerler Eğitiminin Önemi ve Medyanın Değerler Üzerindeki Etkisi
- 80) Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler ve Kültürel Öğeler Bağlamında "Küçük Hezarfen" Çizgi Filmi
- 81) Sosyal Medya Kullanıcılarına Ait Siber Davranışların İnsani Değerler Bağlamında İncelenmesi
- 82) Sosyal Medyada Etik Sorunlar

- 83) Sosyal Medyanın Değer Oluşturma Sürecindeki Rolünün Öğrenci Görüşleriyle İncelenmesi
- 84) Teknoloji Kullanımının Yansımaları: Teknoloji Kullanımıyla Kaybolan Değerler Hakkında Ebeveyn Görüşleri
- 85) Teknoloji Kültürü ve Etik
- 86) Televizyon Reklamlarında İşlenen Değerler
- 87) The Effect Of AnInformation Ethics Course On TheInformation Ethics Values Of Students – A Chinese Guanxi Culture Perspective
- 88) The Effect Of It Based Learning On Human Values Of Students Undergoing Higher Education
- 89) The Role Of Instant Messaging İn Building Virtual Teamwork: A Case Study Of Character Education İn Binus University
- 90) Tüketicilerin Seyahat Acentaları Web Tabanlı Uygulamalarını Etik Yönden Değerlendirmeleri
- 91) Türkiye’de Medya Okuryazarlığı Eğitimi: Medyanın İşleyişi ve Etik İlkeler Açısından Bir Değerlendirme
- 92) "Understanding Ill-Structured Engineering Ethics Problems Through A Collaborative Learning And Argument Visualization Approach
- 93) Using "Giving Voice To Values" To Improve Student Academic Integrity İn Information Technology Contexts
- 94) Utilization Of Ict By Moral Education Teachers
- 95) Video Games As Moral Educators?
- 96) Violent Video Game Exposure And Moral Disengagement İn Early Adolescence: The Moderating Effect Of Moral İdentity
- 97) Web Tabanlı Pazarlama Yapan Havayolu Yolcu Taşıma İşletmelerinin Etik Davranışları Üzerine Bir Araştırma
- 98) Yabancı Çizgi Filmlerde “Kardeşlik” İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme
- 99) Yeni İletişim Teknolojilerini Sorgulamak: Etik, Güvenlik ve Mahremiyetin Kesiştiği Nokta Yeni Medyada Haberin Sunuluş Biçimine Bağlı Etik Sorunların İnternet Haber Sitesi Okuyucuları Üzerinden İncelenmesi
- 100) Yönetim Bilişim Sistemleri ve Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin İnternet Teknolojilerinin Etik Kullanım Düzeylerinin İncelenmesi